

รายงานการวิจัย

ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนา
การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู

The Effects of Using to Contemplative Education for
Developing Management in Science Course
for Pre-Service Science Teachers

นันทวัน พัวพัน

สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ประจำปีงบประมาณ 2561

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู

The Effects of Using to Contemplative Education for
Developing Management in Science Course
for Pre-Service Science Teachers

นันทวัน พัวพัน

สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป

คณะครุศาสตร์

ทุนอุดหนุนโดย งบประมาณแผ่นดินที่พิจารณาจากโดยผ่านความเห็นชอบจาก

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ 2561

ชื่องานวิจัย ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู
The Effects of Using to Contemplative Education for
Developing Management in Science Course
for Pre-Service Science Teachers

ผู้วิจัย นันทวัน พัวพัน

สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ทั่วไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสร็จวิจัย 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มที่ศึกษาคือ ในระยะที่ 1 นักศึกษาครูชั้นปีที่ 4 จำนวน 55 คน และระยะที่ 2 นักศึกษาครูชั้นปีที่ 5 จำนวน 11 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ผู้วิจัยใช้การเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา สมุดบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงบรรยายและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาได้คือ ขั้นที่ 1) การเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย กิจกรรมผ่อนคลายกระดูกสันหลัง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสติ รู้ตัว โดยเทคนิคอาจจะซ้ำหรือเปลี่ยนไปในแต่ละสัปดาห์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนและเนื้อหา ขั้นที่ 2) กิจกรรมหลักสำคัญ ประกอบด้วย กิจกรรมเนื้อหาหลักซึ่งเป็นการทบทวนความรู้เดิมและต่อยอด กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรง เกิดการใคร่ครวญเชื่อมโยง สรุปการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมสุนทรียสนทนา โดยผู้เรียนมีบทบาท เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ และขั้นที่ 3) กิจกรรมสรุปการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ของความไว้วางใจให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนมุมมอง ประสบการณ์ภายในและการเรียนรู้ของตนซึ่งไม่มีถูกผิด จากนั้นจะเป็นเวลาสงบให้ผู้เรียนใคร่ครวญ เขียนบันทึกการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนการศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นักศึกษาส่วนใหญ่จำนวน 9 คน (ร้อยละ 81.81) ระบุว่า ตนเองมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจสามารถนำไปใช้ได้จริง เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ครูรู้จักผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เป็นผลทำให้ครูคิดกิจกรรมได้หลากหลายที่เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละบุคคล แต่ก็ยังมีส่วนน้อยจำนวน 2 คน (ร้อยละ 18.19) ระบุว่า การใช้จิตตปัญญาในการนำมาจัดการเรียนการสอนในการทำกิจกรรมใช้เวลาค่อนข้างนานในกรณีมีจำนวนผู้เรียนมาก (40 - 50 คนต่อห้อง) อาจจะไม่เหมาะสมในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่ต้องมีเนื้อหาและทำกิจกรรมการทดลองในครั้งนั้น แต่อย่างไรก็ตามจิตตปัญญาศึกษาเป็นกิจกรรมที่ดีที่ทำนายผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไปในภายหน้า

คำสำคัญ จิตตปัญญาศึกษา การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ นักศึกษาครูวิทยาศาสตร์

ชื่องานวิจัย	ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู The Effects of Using to Contemplative Education for Developing Management in Science Course for Pre-Service Science Teachers
ผู้วิจัย	นันทวัน พัวพัน
สาขาวิชา	วิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีเสรีจวิจัย 2561

Abstract

This research aimed to study good practices in using to contemplative education for developing management in science course for pre-service science teachers and perception of pre-service science teachers toward learning using to contemplative activities when to practice professional experience. Using the qualitative research. In phase1 the participants were 55 pre-service teacher In phase2 the participants were 11 pre-service teacher (Purposive Sampling). The research instruments were lesson plans, journal of learning logs and semistructure interview. The data were analyzed by descriptive statistics and content analysis. The research result found that good practices in using to contemplative education for developing management in science course As follows Stage 1) Preparation includes awareness activities for pre-service science teachers to be aware of the relaxation of learning. techniques may be repeated or changed weekly depending on pre-service science teachers development and content such as It's Me activities. Stage 2) The main activities were the main content activities, which were the review of the previous knowledge and the extension. Then, the instructor brings the content to the teaching design, encourages the learner to experience and the reflection of the link. conclusion of self-learning, such as Aesthetics Discussion 3 basket activities. Stage 3) Learning Activities It was an activity that opens up areas of trust to exchange views among students. Their inner experience and learning, which were not wrong, such as pen activities, will lead to a calm time for the students to reflect. Write your own learning logs. Perception of pre-service science teachers toward learning using to contemplative activities when to practice professional experience found that Most of the 9 students (81.81%) stated that they have a good teaching and learning approach. It was an activity that can make the learners self knowledge. Teachers recognize more students. See the differences of the students more. As a result, teachers have more variety of activities that are suitable for individual learning. In addition, there were a small number of students (18.19%) who think that the use of contemplative activities in teaching and learning activities was relatively long (40-50 students per room). A single lesson may not be appropriate in a science course that requires a lot of content and experiment activities at that time. However, contemplative activities was another good activity that challenges teachers to used in teaching and learning in the future.

Keywords: Contemplative education, Management in science course,
Pre-service science teachers

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความร่วมมือช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบุคคลหลายฝ่ายที่สละเวลาให้คำแนะนำ คำปรึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่ได้ให้ความกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและตรวจเครื่องมือการวิจัย และขอขอบคุณ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยครั้งนี้มา ณ ที่นี้ด้วย

นนทวัน พัวพัน

30 สิงหาคม 2561

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	6
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	7
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 จิตตปัญญาศึกษา.....	10
2.1.1 ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา.....	11
2.1.2 ความเป็นมา แนวคิดและความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา.....	17
2.1.3 เป้าหมายและปรัชญาพื้นฐานในการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา.....	22
2.2 แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ.....	25
2.2.1 การออกแบบและการจัดกิจกรรม.....	25
2.2.2 การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการเรียนรู้.....	40
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	52
3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
3.2 การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	55
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	56

บทที่ 4	ผลการวิจัย.....	57
4.1	ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1.....	58
4.2	ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2.....	64
บทที่ 5	สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	68
5.1	สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย	68
5.2	ข้อเสนอแนะ.....	70
บรรณานุกรม.....		71
ภาคผนวก.....		75
ภาคผนวก ก	รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	76
ภาคผนวก ข	มคอ.3 รายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	78
ประวัติผู้วิจัย.....		98

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา ในสัปดาห์ที่ 1-8	58

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	9
2.1 ต้นไม้ของการปฏิบัติจิตตปัญญาศึกษา.....	34
4.1 กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา.....	62
4.2 กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา.....	62
4.3 สมุดบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4.....	62
4.4 สมุดบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4.....	62

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพสังคมปัจจุบันที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์สิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นภาพของปัญหาที่รุ่มล่อม และรุกร้าเข้ามาในชีวิตมนุษย์มากขึ้นทุกวันไม่ว่าจะเป็นการแก่งแย่งชิงดีเอารัดเอาเปรียบการคอร์รัปชันปัญหายาเสพติดปัญหาสิ่งแวดล้อมอาชญากรรมการค้าตัวตายของนักเรียนนักศึกษาที่แก้ปัญหาของตนเองไม่ได้รวมทั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนนักศึกษาและเยาวชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการที่จุดหมายของการดำเนินชีวิตมนุษย์ในปัจจุบันเน้นไปในทางเศรษฐกิจวัตถุนิยมและบริโภคนิยมการพัฒนาวิทยาศาสตร์ก็เพื่อเป็นฐานรองรับอุตสาหกรรมทำให้ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการวิทยาศาสตร์กลับไปเป็นเพื่อทำลายคุณค่าของมนุษย์เพราะการพัฒนานั้นขาดองค์ประกอบที่สำคัญคือไม่เห็นความสำคัญของมนุษย์จึงเป็นการพัฒนาที่ขาดดุลยภาพเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน (กรมวิชาการ, 2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2545 มาตรา 6 ระบุว่า“การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาจึงเป็นไปเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบองค์รวมที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนเก่งเป็นคนดีและเป็นคนที่มีความสุข (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2545)

ในระหว่างที่ผ่านมาการจัดการเรียนรู้จึงถูกผลักดันให้เป็นไปตามแนวคิดและแนวทางของการศึกษาไทยดังกล่าวซึ่งอาจเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทแวดล้อมของสังคมที่ผ่านมาการพัฒนาการศึกษาแบบก้าวกระโดดความรู้และการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษาไทยถูกกำหนดกรอบด้วยวัฒนธรรมทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์เป้าหมายของการศึกษาถูกกำหนดให้มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จะไปประกอบอาชีพพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้ทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศระบบการศึกษาฝึกฝนให้ผู้เรียนยึดติดกับ

ระบบการแข่งขันไม่เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคมหรือด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่เริ่มส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในโลกไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับบุคคลและครอบครัวปัญหาความเครียดของคนในสังคมที่เพิ่มมากขึ้นจนกลายเป็นอัตราการฆ่าตัวตายที่สูงขึ้นหรือการทำลายชีวิตของคนในครอบครัวเพื่อให้พ้นจากความทุกข์ที่รุมเร้าปัญหาเด็กและเยาวชนที่หาทางออกให้ตนเองไม่เจอจนทำให้หลงมัวเมาในวัตถุแสวงหาแต่ความสุขสบายอ่อนแอทั้งวิชาการและทักษะการใช้ชีวิตปัญหาเศรษฐกิจซบเซาชุมชนล่มสลายปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่ทำให้ประเทศชาติขาดความสงบสุขรวมทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงเมื่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนดีอาจขาดความสมบูรณ์ที่จะพัฒนาคนให้มีคุณสมบัติที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงนี้ได้อย่างเท่าทันตราบใดเมื่อมนุษย์ส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองเรียนรู้ที่จะมีความสุขที่เกิดขึ้นจากภายในมนุษย์ก็จะพยายามไขว่คว้าแต่ความสุขทางกายเนื่องจากคนจะเข้าใจความหมายที่แท้จริงของชีวิตได้นั้นจะต้องดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญาและปัญญานั้นจะเกิดขึ้นไม่ได้หากมัวแต่ติดอยู่แค่ความรู้ซึ่งความรู้เองก็คงจะไม่เกิดขึ้นถ้ามัวแต่อยู่กับสารสนเทศซึ่งล้นท่วมตัวเราอยู่ในทุกวันนี้ผู้ที่มีความรู้สูงไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาเสมอไปความรู้เป็นสิ่งที่สามารถเพิ่มพูนได้จากการอ่านการค้นคว้าจากหนังสือหรือตารางส่วนการที่ปัญญาจะเกิดได้นั้นจะต้องมาจากความสามารถในการอ่านจิตใจและอารมณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทันต่อความรู้สึกของตนเองในขณะที่ปัญหาดังกล่าวการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถแก้ไขได้เนื่องจากการศึกษาให้ความสำคัญเรื่องความรู้จนลืมให้ความสำคัญกับความรู้สึกที่เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับปัญญาโดยตรงรวมถึงการให้คุณค่าและความหมายแก่ชีวิต(ประพนธ์ ภาสูกยิต, 2544)ซึ่งสอดคล้องกับที่ท่านพุทธทาสภิกขุเคยกล่าวไว้ว่า “การศึกษาครอบครองโลก” เนื่องจากผู้ที่ได้รับการศึกษาก็จะปฏิบัติตามสิ่งที่ตนได้ศึกษาเรียนรู้มาและถ่ายทอดสิ่งนั้นไปยังคนรุ่นต่อไปหากยังคงสืบทอดการศึกษาที่ “พร่องทางจิตวิญญาณ” มุ่งจัดการเรียนรู้โดยให้ “ความรู้” กับ “คุณค่า” ถูกแยกออกจากกันปลูกฝังกระบวนการเรียนรู้ให้คนดำเนินชีวิตด้วยความรู้ที่ขาดซึ่งคุณค่าส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนนั้นเป็นเหตุเกิดปัญหาต่าง ๆ

ฉะนั้นการศึกษาจึงควรมีทิศทางพัฒนาสู่ “การศึกษาที่ค้ำครองโลก” เป็นการศึกษาที่พึงประสงค์และเกิดการเปลี่ยนผ่านที่ยิ่งใหญ่สร้างและพัฒนาจิตสำนึกใหม่ให้เกิดสังคมคุณภาพที่เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตา รวมถึงเปี่ยมล้นด้วยความดีความงามและความจริง (ประเวศ วะสี, 2549) ตลอดจนปรับเปลี่ยนการศึกษาจากการเน้นและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่พัฒนามิติด้านนอกมาเป็นการพัฒนามิติด้านในของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความสัมพันธ์เป็นหนึ่ง

เดียวกับธรรมชาติมีพื้นฐานจิตใจและกระบวนทัศน์ใหม่ด้วยองค์รวมอย่างแท้จริงเป็นไปตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) หรือการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญซึ่งเป็นแนวคิดที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนามนุษย์ให้เป็นไปตามความคาดหวังและส่งผลถึงความสำเร็จในการพัฒนาสังคมทุกด้านไปพร้อมกันด้วยความเชื่อที่ว่ากุญแจแห่งอนาคตของมนุษยชาติจึงอยู่ที่การเรียนรู้เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทั้งในตัวเอง (Personal Transformation) องค์กร (Organizational Transformation) และสังคม (Social Transformation) การเคลื่อนไหวด้านการศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (จุมพล พุทธิวัชรชีวิน, 2551) จึงถือเป็นศาสตร์ต่าง ๆ บนโลกที่สามารถอธิบายความเป็นหนึ่งเดียวของทุกสรรพสิ่งเน้นการเรียนรู้และการพัฒนามิติด้านในของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งมีชีวิตอื่นชุมชนวัฒนธรรมธรรมชาติและสรรพสิ่งเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติอย่างแท้จริงรวมทั้งการฝึกฝนในเรื่องของจิตใจการฝึกสติสมาธิซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมควรปฏิบัติควบคู่ไปกับวิชาในห้องเรียนเพื่อให้เกิดการเปิดรับข้อมูลหรือความรู้อย่างเต็มที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่มีความสุขเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวคนเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายสามารถทำให้ผู้เรียนเปิดการรับรู้ได้ทุกทางและเปิดโอกาสหรือสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในสถานการณ์จริงหรือการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จำลองแล้วเชื่อมโยงบทเรียนไปสู่ชีวิตจริงรวมถึงเน้นการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติไม่แบ่งแยกหรือตัดสินซึ่งการเรียนรู้นี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรักความเมตตาที่มีจิตสานึกต่อส่วนรวมอีกทั้งเป็นการสร้างสังคมพื้นฐานแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) ให้เกิดขึ้น

สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในปัจจุบันมีการขยายตัวกว้างขวางขึ้นเพื่อการผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงสาขาต่างๆที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศก็ยังมีจุดมุ่งหมายสำคัญกล่าวคือมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในโลกรวมถึงมหาวิทยาลัยไทยยังคงเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน (Manpower) โดยละเลยการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคน (Manhood) อยู่มาก (วิจิตร ศรีสอาน, 2548)

สอดคล้องกับมีผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการศึกษหลายคน (ประภาภัทร นิยมและมिरา ชัยมหาวงศ์, 2549) มีความตระหนักแล้วว่าถึงเวลาที่คนไทยควรจะกลับมาเรียนรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษเพราะเรามีประเพณีและกิจกรรมมากมายที่งดงามและส่งเสริมต่อการพัฒนาจิตใจหากสามารถนำมาประยุกต์เชื่อมโยงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบันย่อมจะเกิดผลต่อการพัฒนาความรู้ให้ไปในทิศทางที่ถูกต้องลดการทำลายสิ่งแวดล้อมและการทำร้ายกัน

ปัจจุบันแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้ขยายวงกว้างไปสู่ภาคส่วนต่างๆ ของสังคมไม่เพียงแต่วงการศึกษามีในอบรมผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษากว่า 30 แห่งทั่วประเทศจัดโดยศูนย์วิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ในหลักสูตรการพัฒนาผู้นำจิตตปัญญาศึกษาแต่ยังขยายวงกว้างไปสู่วงการธุรกิจอาชีพการใช้แนวคิดเรื่องสุนทรียสนทนา (Dialogue) ไปใช้ในองค์กรการทำงานอาสาสมัครในชุมชนการพัฒนามิติด้านในของบุคลากรหรือในวงการแพทย์เช่นการแพทย์ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายการเผชิญความตายอย่างสงบและในกลุ่มทำงานเพื่อสังคมเช่นการสื่อสารด้วยความกรุณาสานเสวนา เป็นต้น (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2551)

วิธีการสอนด้วยการใช้กิจกรรมเชิงจิตตปัญญาศึกษาบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นวิธีการสอนที่เชื่อมโยงนามธรรมมาสู่รูปธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างมากเนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยปรากฏการณ์และประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจซึ่งนักศึกษาที่ได้รับการสอนด้วยวิธีที่จะเกิดการเชื่อมโยงและวิเคราะห์ไปด้วยอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสอนระดับอุดมศึกษาประเทศไทยนับเป็นประเทศแรกของโลกที่มีการเปิดทำการสอนเรื่องของการพัฒนา มิติด้านในของมนุษย์ที่ไม่เป็นเพียงแค่วิชาหรือกิจกรรมนอกหลักสูตรแต่เปิดสอนเป็นหลักสูตรปริญญาโทในหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Contemplative Education and Transformative Learning) ขึ้นในมหาวิทยาลัยซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศและเป็นมหาวิทยาลัย (ในกำกับ) ของรัฐโดยหลักสูตรดังกล่าวมีความมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตที่เป็นผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานให้เกิดขึ้นแก่ตนเองและผู้อื่นกล่าวคือเป็นผู้ที่สามารถพัฒนาคุณภาพภายในตนเองและเป็นผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้านในของมนุษย์เป็นผู้ที่มีทักษะในกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกของตนเององค์กรชุมชนและสังคมโดยลักษณะของบัณฑิตเช่นนี้จะเอื้อประโยชน์ต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (วิธาน ฐานะวุฒธ์, 2549)

นักการศึกษาจำนวนมากและการศึกษาในกระแสหลักได้หาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวและที่กำลังให้ความสนใจอย่างมากในขณะนี้คือจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) หรือการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน (transformative learning) (ประเวศ วะสี, 2549) เป็นวิถีทางที่สามของการได้มาซึ่งความรู้ที่นอกเหนือจากสองแนวทางที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือการได้

ความรู้เชิงเหตุผลและทางประสาทสัมผัส (rational and sensory knowing) ซึ่งจิตตปัญญาศึกษาได้หายไ้จากหลักสูตรและศาสตร์การสอนในปัจจุบัน (Hart, 2004)

วิธาน ฐานะวุฒ (2549) กล่าวว่าจิตตปัญญาศึกษาต่างจากการศึกษาในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการศึกษา“โลกภายนอก” มากกว่า“โลกภายในตนเอง” เพราะเราจะมองเห็นโลกภายนอกเป็นอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าเรามองเห็นโลกภายในตัวเราเป็นอย่างไร

ด้วยเหตุนี้จิตตปัญญาศึกษาจึงทำให้บุคคลเข้าใจด้านในของตนเองรู้ตัวเข้าใจถึงความจริง (ประเวศ วะสี, 2549) เป็นแนวทางที่จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของการเรียนรู้ที่ชัดเจนเชื่อมโยงทั้งความคิด (head) จิตใจ (heart) และนำไปสู่การปฏิบัติ (hand) ที่มีประสิทธิภาพเป็นวิถีทางแห่งปัญญาที่พัฒนาคนอย่างสมบูรณ์ (whole person) (Hart, 2004) โดยจิตตปัญญาศึกษาให้ความสำคัญและเอาใจใส่จิตใจในกระบวนการเรียนรู้ทุกขณะยึดหลักการข้างล่างด้วยการใคร่ครวญมีสติจะทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและหยั่งรู้เข้าใจตนเองและผู้อื่นและเข้าใจสรรพสิ่งในโลกตามที่เป็นจริงเห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยง (จารุพรรณ กุลดิลก 2549 ; วิจักขณ์พานิช, 2549 ; วิธาน ฐานะวุฒ, 2549)

การนำจิตตปัญญาศึกษามาจัดการศึกษาสามารถนำมาบูรณาการกับเนื้อหาในหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือพัฒนาเป็นหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาและสามารถใช้จิตตปัญญาศึกษาได้กับทุกระดับของการศึกษา (Hart, 2004) จึงเป็นหน้าที่ของสถาบันการศึกษาทุกแห่งโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการสร้างความงอกงามทางปัญญาผ่านกระบวนการผลิตกำลังคนระดับสูงที่จะสร้าง“สังคมอุดมปัญญา” ให้เกิดขึ้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2549) ในการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ทำการสอนในหลักสูตรบัณฑิตศึกษาในปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ในสองสถาบันคือสถาบันอาศรมศิลป์และศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานระหว่างความทันสมัยและความเชื่อดั้งเดิมตามหลักศาสนาจากความเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรมความหลากหลายของแนวคิดความเชื่อและทัศนคติของผู้คนจึงได้เปิดพื้นที่ให้กับแนวคิดแนวปฏิบัติที่มีใช้เฉพาะทางศาสนาเท่านั้นแต่รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถนำผู้เรียนให้เข้าถึงเป้าหมายของจิตตปัญญาศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและให้เกิดในกระบวนการได้อย่างหลากหลายอาทิการใช้ศิลปะการเรียนรู้ผ่านละครกิจกรรมจิตอาสาเป็นต้นกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการฝึกฝนเพื่อการพัฒนาความตระหนักรู้ (awareness) ในตัวผู้เรียนและยังฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักใคร่ครวญ (contemplate) จนเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความเป็นจริงและยังทำให้เปิดโลก

ทัศนมุมมองใหม่ต่อโลกและชีวิตในกิจกรรมมีความหลากหลายทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกวิธีการที่เหมาะสมกับตนเองนำไปฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวันกิจกรรมที่นำมาเสนอนี้สามารถสะกิดผู้ฟังให้สามารถนั่งเงียบสงบยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นสิ่งที่ผู้สอนคำนึงถึงในกิจกรรมนอกจากความหลากหลายแล้วยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตได้จริงมิใช่เป็นเพียงแค่กิจกรรมในชั้นเรียนเท่านั้นและการเรียนรู้มิติหรือโลกด้านในคืออารมณ์ความรู้สึกความคิดมุมมองต่อชีวิตและโลกของตนเองให้คุณค่าในเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญามีความรักความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติโดยเชื่อมโยงสัมพันธ์และสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาซึ่งต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญเป็นกิจกรรมที่สามารถบูรณาการในกิจกรรมการเรียนการสอนได้ทุกวิชา (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2551)

จิตตปัญญาศึกษาจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์เรียนรู้ที่จะรักเรียนรู้ในการเข้าถึงความจริงเรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้นนำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียนซึ่งจิตตปัญญาศึกษามีกระบวนการได้มาความรู้ 3 ลักษณะคือการฟังอย่างลึกซึ้ง (deep listening) การนั่งสมาธิอย่างใคร่ครวญ (contemplation) และการเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (วิจักขณ์ พานิช, 2549: Hladis, 2005 : Berliner, 2005) เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาภายในบุคคลซึ่งสัมพันธ์กับวิธีทำให้เกิดปัญญา 3 วิธี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543) คือวิธีที่ 1 ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียนหรือถ่ายทอดต่อกันมาวิธีที่ 2 ปัญญาเกิดจากการคิดการพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเองวิธีที่ 3 ปัญญาเกิดจากการลงมือปฏิบัติฝึกหัดอบรมโดยการได้ความรู้ได้มาโดยผ่านความเงียบ (silence) การมองเข้าไปภายใน (looking inward) การไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง (pondering deeply) และการเฝ้ามองเนื้อหาภายในจิตสำนึกของเรา (consciousness) กระบวนการเรียนรู้จึงใช้ทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผลกระบวนการหยั่งรู้และอารมณ์

คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีหน้าที่ผลิตครูให้มีความรู้มีจรรยาบรรณความเป็นครูการหล่อหลอมให้บุคคลมีจิตวิญญาณความเป็นครูต้องอาศัยกระบวนการสร้างให้เกิดความเคารพในคุณค่าศักดิ์ศรีของตนเองและผู้อื่นเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เห็นคุณค่าการเรียนรู้ด้านในจิตใจเรียนรู้ที่จะรักเรียนรู้ที่จะให้ด้วยหัวใจด้วยความตั้งใจการจัด

การศึกษาต้องตระหนักเห็นความสำคัญของการสร้างเยาวชนให้มีความสมดุลระหว่างกายใจสมองและสมดุลระหว่างการเรียนรู้ความจริงความดีและความงามโดยพัฒนากิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในการเรียนการสอนรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดแนวคิดด้านจิตตปัญญาและการนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ระยะที่ 1 ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไปชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 55 คนที่กำลังศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ระยะที่ 2 นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไปชั้นปีที่ 5 จำนวน 11 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งได้มาจากการเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ การใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ตัวแปรตาม คือ แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ และการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ระยะเวลาการวิจัย

ระหว่างเดือน ธันวาคม 2560 ถึง กันยายน 2561

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารและวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกี่ยวกับการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 : ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยการ วิเคราะห์และสรุปข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา พัฒนาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยผู้วิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ คำชี้แจงสำหรับผู้สอน สำหรับผู้เรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรม ใบกิจกรรม การวัดและประเมินผล โดยแผนการ จัดการเรียนรู้นี้ใช้ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 15 สัปดาห์ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกการเรียนรู้ของ นักศึกษา และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

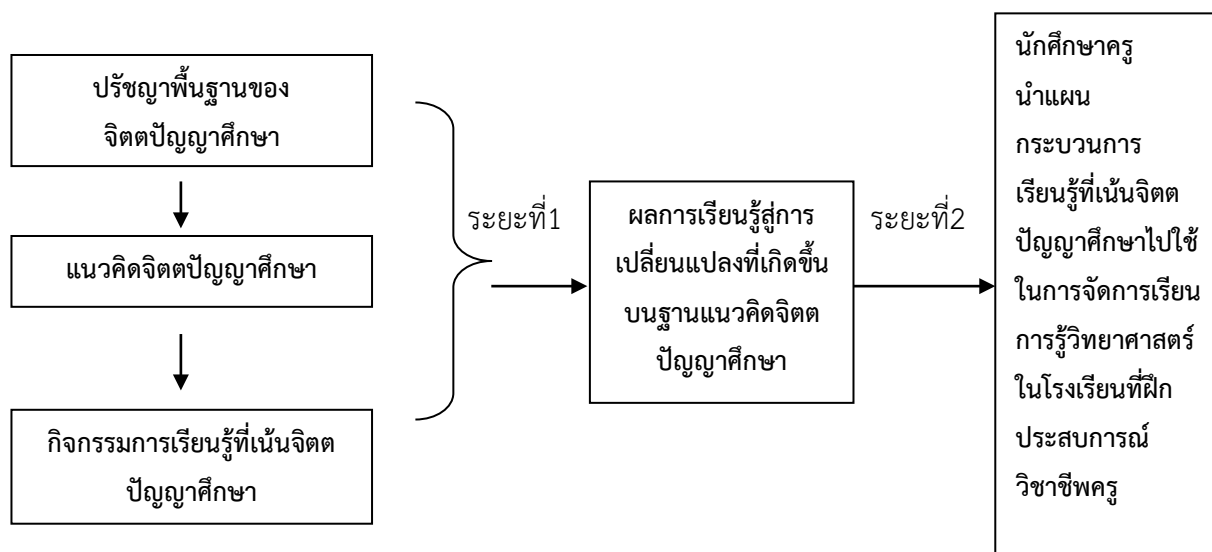
ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษา ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภาษา ตลอดจนความสมบูรณ์ของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 3 : การทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายและศึกษา โดยดำเนินการศึกษากับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ในภาค เรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 55 คน จากนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 : การประเมินปรับปรุงและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ของนักศึกษาที่มี ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยผู้วิจัยใช้ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากการที่นักศึกษาครูได้ผ่านการจัดการ เรียนรู้จากผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์มาแล้ว นักศึกษาครูจำนวน 11 คนเป็นตัวแทน นำการจัดการเรียนรู้ไปใช้ใน โรงเรียนภายในเขต อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และติดตามผล จากนั้นผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์

สังเคราะห์และประเมินผล การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในชั้นปีที่ 5

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ เรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาใน รายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

2.1 จิตตปัญญาศึกษา

2.1.1 ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา

2.1.2 ความเป็นมา แนวคิดและความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา

2.1.3 เป้าหมายและปรัชญาพื้นฐานในการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

2.2 แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ

2.2.1 การออกแบบและการจัดกิจกรรม

2.2.2 การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการเรียนรู้

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 จิตตปัญญาศึกษา

2.1.1 ความหมายของจิตตปัญญาศึกษา

กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกสมัยใหม่ โดยเฉพาะภายหลังศตวรรษที่ 21 เริ่มตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 2001-2100 เรียกร้องให้มนุษยชาติ ต้องหันกลับมาทบทวน ตั้งคำถามและตรวจสอบวิถีการดำเนินชีวิต และความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งล้วนได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และความสลับซับซ้อนของปรากฏการณ์ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นผลมาจากเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา และต่างวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ กลายเป็นประเด็นที่ไม่อาจปฏิเสธได้ในสังคมยุคปัจจุบันจนนำไปสู่ความพยายามในการแสวงหาทางออกหรือทางรอดสำหรับวิกฤติที่มนุษย์ในสังคมกำลังเผชิญร่วมกัน (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552)

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ถือเป็นหนึ่งในแนวคิดและแนวปฏิบัติของการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยม ซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ในทุกระดับและประเภทของสถาบันการศึกษา และในกลุ่มวิชาชีพต่างๆ อย่างหลากหลายมุมมอง

แนวคิดและแนวปฏิบัติตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษานี้มีจุดเน้นที่มุ่งให้มนุษย์หันกลับมาใส่ใจกับการพัฒนาคุณภาพของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของแต่ละคน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการใคร่ครวญภายในจิตใจ และการแสดงออกต่อความสัมพันธ์ของโลกภายนอก ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการเผชิญภาวะวิกฤติในสังคมของโลกในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลง ความไม่ยั่งยืน ความไม่แน่นอน ความสลับซับซ้อนที่คาดเดาได้ยาก (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552) การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องตามแนวจิตตปัญญศึกษานั้น เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายในสังคมปัจจุบันให้ความสนใจและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยต้องการนำไปปฏิบัติให้เกิดผลต่อผู้เรียน โดยมีการยืนยันความเข้าใจร่วมกัน โดยธนา นิลชัยโกวิท และคณะ (มปป.) ได้ให้ความหมายของการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจและปัญญาอย่างแท้จริงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความจริง ความดี ความงามผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ ที่หลากหลาย ที่จะนำไปสู่การคิดอย่างใคร่ครวญ และการตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งจะส่งผลการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับองค์กร และระดับสังคมในท้ายที่สุด

สมน อมรวิวัฒน์ (2549) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั้นเป็นการปลูกฝังจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษา คือการสร้างครูผู้สอนให้มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการมุ่งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เชื่อมโยงกับศาสตร์ต่างๆ เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างอ่อนน้อมและอ่อนโยน เข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ รอบตัว

อย่างองค์รวม ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติมีความรักและความเมตตาต่อตนเอง และต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว

วิจักขณ์ พานิช (2550) ได้สรุปว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนให้ความสำคัญและเอาใจใส่จิตใจของผู้เรียนอยู่ทุกขณะ มาจากการเอาใจใส่จิตใจในกระบวนการเรียนรู้สามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เป็นการฟังด้วยความตั้งใจสัมผัสได้ถึงรายละเอียดของเรื่องที่ฟังด้วยจิตใจที่ตั้งมั่น รวมถึง การมอง การอ่าน การสัมผัส เป็นต้น

ลักษณะที่ 2 การน้อมสวไมใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการรับฟังอย่างลึกซึ้ง รวมถึงประสบการณ์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต น้อมเข้ามาสู่ใจ นำมาคิดตรึกตรองอย่างใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง สงบเยือกเย็น และลองนำไปปฏิบัติให้เห็นผลจริงอย่างเป็นรูปธรรม

ลักษณะที่ 3 การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) การปฏิบัติธรรมหรือการเจริญภาวนา เฝ้ามองดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ความบีบคั้นกระแสแห่งเหตุปัจจัย ทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอกที่ไม่ยึดติด ไม่มีอยู่จริงในธรรมชาติ เป็นเพียงการเห็นผิดของจิตเท่านั้น

ดังนั้น ความหมายของ“จิตตปัญญาศึกษา” จึงได้รับการนิยามโดยผู้ทรงคุณวุฒิในหลากหลายแวดวง มาจากหลายๆ ท่าน เพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมโลก และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (2552) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ถือเป็นหนึ่งในแนวคิดและแนวปฏิบัติของการศึกษารูปแบบใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากซึ่งมีการนำมาใช้ในทุกระดับการศึกษา และทุกประเภทของการศึกษามีการนำมาประยุกต์ใช้และเผยแพร่ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้มนุษย์หันกลับมาใส่ใจกับการพัฒนาคุณภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของแต่ละคนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการใคร่ครวญภายในจิตใจ และแสดงออกต่อความสัมพันธ์ของโลกภายนอก

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่เสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ว่า จิตตปัญญาศึกษา คือ กระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญการศึกษาที่เน้นการพัฒนาในด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆโดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตา ความอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล

ประเวศ วะสี (2550: 13-14) ได้อธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง และเกิดปัญญาเข้าถึงความจริงสูงสุด ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่นเกิดความเป็นอิสระ เกิดความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์ และธรรมชาติทั้งหมด อันเป็นไปเพื่อชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่ดี โดยการปฏิบัติกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดการพัฒนาที่แท้จริง

ประเวศ วะสี (2551) และ จิรัชกาล พงศ์ภคเธียร (2551) มีการให้ความหมายร่วมกันว่า จิตตปัญญาศึกษา คือ การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัวเข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาจากภายใน ให้เกิดการตระหนักรู้ และเกิดปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ โดยความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติผ่านการเรียนรู้ศาสตร์ต่างๆ ที่ผู้เรียนสนใจ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักความเมตตา

ประเวศ วะสี (2552) ได้ให้ความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา ว่าเป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุขปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่งคือเกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยเน้นการศึกษาจากการปฏิบัติ เช่น จากการทำงานศิลปะ โยคะความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สนุทริยสนทนา การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา เป็นต้น

โดยนักคิด นักการศึกษาหลายๆ ท่านจากหลากหลายแวดวงได้สรุปว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นการศึกษาที่เน้น “กระบวนการ” การพัฒนาจิตใจซึ่งเป็นคุณภาพด้านในของมนุษย์เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าเองสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ เป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ แล้วผู้เรียนสามารถใคร่ครวญการกระทำต่างๆ ด้วยจิตตนเอง โดยมีต้องอาศัยปัจจัยภายนอก เห็นคุณค่าและเพิ่มพูนการใช้สติ สมาธิ และปัญญา สามารถยับยั้งชั่งใจในความหลงผิดยึดความเมตตา สันติสุข และกระทำการที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งกับผู้อื่นและตนเอง มีจิตใจเปิดกว้างมีความรักและพร้อมที่จะสร้างสรรค์ความสมานฉันท์ในหมู่เพื่อนมนุษย์ เป็นต้น

จิตตปัญญาศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาในทุกประเภทและในทุกระดับบุคคลต่างๆ และในองค์กรต่างๆ ควรทำความเข้าใจ เห็นคุณค่าและส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวนี้นี้ให้มากที่สุด เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ประเวศ วะสี, 2550)สอดคล้อง กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 2) ได้มีการเน้นไว้ในหมวดการจัดการเรียนรู้ มาตรฐาน 24 คือ การปฏิรูปกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ โดยมีความรู้ ความสามารถด้าน วิชาการ คือ พัฒนาคุณภาพด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ ควบคู่กับความมีคุณธรรมและจริยธรรม โดยพัฒนาผู้เรียนในลักษณะองค์รวม คือ พัฒนากาย จิต อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และมาตรา 6 ได้ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา มีความรู้ควบคู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2553) ได้กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้และการเรียนรู้มิติ/โลกด้านใน (อารมณ์ ความรู้สึกความคิด

ความเชื่อ ทศนะ/มุมมองต่อชีวิตและโลก) ของตนเอง ให้คุณค่าเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งหมายถึง การสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดขึ้นจากการเผชิญกับผู้อื่น และโลกภายนอก ผ่านกระบวนการวิธีการและกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การนั่งสงบอยู่กับตนเอง การเจริญสติ การเจริญภาวนา การสะท้อนการเรียนรู้รายบุคคล การสะท้อนการเรียนรู้กลุ่ม สนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การเขียนบันทึก กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ศิลปะ ดนตรี ไปจนถึงพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีเป้าหมายก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Fundamental Transformation) อย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอก ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและปัญญา มีความรัก ความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง และเป็นส่วนเดียวกับธรรมชาติ

วิจักขณ์ พานิช (2550) ได้ให้ความหมายว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ซึ่งเป็นการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจ เป็นการศึกษาเพื่อเข้าใจตนเอง และเข้าใจเพื่อนมนุษย์โดยมิใช่เป็นเรื่องของการสอนศาสนา เป็นการศึกษาด้านใน กระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายใน การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ

จารุพรณ กุลติล (2555) กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นคุณภาพด้านในของมนุษย์ เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ ไม่แบ่งแยกหรือตัดสิน ความถูกต้องความผิด การเรียนรู้แบบนี้จะทำให้เกิดความรักความเมตตา การมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และเป็นการสร้างสังคมพื้นฐานทางปัญญา

สลักจิต ตรีธณโอภาส (2555) สรุปว่า จิตตปัญญาศึกษา คือการเรียนรู้ด้วยหัวใจใคร่ครวญ เข้าใจด้านในของตนเอง เข้าใจถึงความจริงทำให้เปลี่ยนแปลงมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่นเกิดความ เป็นอิสระ ความสุขและปัญญา ความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เน้น การเรียนรู้จากการปฏิบัติและการฝึกฝน อาทิ จากการทำงานศิลปะ การฝึกโยคะจากธรรมชาติ จาก สนทนาสนทนา จากการงานอาสาสมัครเพื่อสังคมการเรียนรู้จากธรรมชาติ และเจริญจิตภาวนา เป็นต้น

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2552: 9,1 มติชนรายวัน คอลัมน์จิตวิวัฒน์) ได้ให้ความหมายของการ จัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาจิตใจ และปัญญาอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความจริง ความดี ความงามผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งทางความคิดและทาง จิตสำนึกใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ใน ระดับต่างๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับบุคคล (Individual Transformation) ไปสู่ ระดับองค์กร (Organizational Transformation) และสู่การเปลี่ยนแปลงระดับสังคม (Social Transformation) ในท้ายที่สุด

นอกจากนั้นแนวคิดและแนวปฏิบัติทางจิตตปัญญาศึกษานั้น เริ่มมีผู้สนใจในแวดวงการศึกษา และแวดวงต่างๆ แพร่หลายมากขึ้น โดยใช้ชื่อเรียกอื่นๆ ที่แตกต่างกัน อาทิ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Humanized Educare) การเรียนรู้เพื่อจิตสำนึกใหม่ (Education for a New Consciousness) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative Education) เป็นต้น

ตัวอย่างของการปลูกฝังจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในแวดวง การศึกษาผ่านสถาบันการศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนในประเภท และระดับการศึกษาต่างๆ เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อาทิ การจัดการเรียนการสอนที่สร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้ผ่านหน่วยบูรณาการ เรียนรู้โดย Project Based Learning การเรียนรู้ของสมองแบบองค์รวม Brain Based Learning กระบวนการเรียนการสอนที่สร้างความเข้าใจมากขึ้น Teaching for Understanding การออกแบบ การเรียนการสอนแบบย้อนกลับ Backward Design การใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง Constructivism วิชาที่ว่าด้วย “จิตศึกษา” วิชาที่มุ่งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เชื่อมโยงศาสตร์ ต่างๆ เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เจ้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่าง เป็นองค์รวม ตระหนักคุณค่าสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ มีความรักความเมตตา มีกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้สัมผัส นิเวศแนวลิ้ง สัมผัสกิจกรรมศาสนา มีกิจกรรมที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อต้านใน ของมนุษย์ เช่น ศิลปะ ดนตรี การละคร เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมจิตอาสา จิตสาธารณะ มี กระบวนการพัฒนาจิตสำนึกแก่ผู้เรียน เป็นต้น

เมธินี วงศ์วานิช รัชภกาภรณ์ (2555) ได้อธิบาย ความหมายของจิตตปัญญาศึกษาว่า จิตต ปัญญาศึกษา (Contemplative Education) หมายถึง แนวคิดและแนวปฏิบัติที่มุ่งให้ความสำคัญกับ การพัฒนาความตระหนักรู้ และการเรียนรู้มิติโลกด้านในของตนเองให้คุณค่าเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจ อย่างใคร่ครวญ โดยใช้การสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน อาทิ กิจกรรมสุนทรียสนทนา กิจกรรมการฟังอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมการเขียนอนุทินการเขียนบันทึก กิจกรรมสะท้อนการเรียนรู้ในรายบุคคล กิจกรรมสะท้อน การเรียนรู้รายกลุ่ม กิจกรรมจิตอาสา/จิตสาธารณะ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมีความสามารถ ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ตลอดจนเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

อนุชาติ พวงสำลี (2552) ได้ให้ความหมายของ จิตตปัญญาศึกษา ว่าหมายถึง การจัดการ ศึกษาและการจัดกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เดินทางมาถึงจุดที่ต่างตระหนักและเห็นพ้องร่วมกัน ว่าต้องมีการทบทวนสร้างใหม่อย่างขนานใหญ่ การศึกษาวิชาการนอกตัวเราเพียงอย่างเดียว ไม่ สามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ต่างๆ และไม่สามารถนำพาสังคมไปสู่สุขภาวะที่ดีได้ดังนั้น การ แสวงหาทางเลือกให้กับสังคมและมนุษยชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพด้านในของ มนุษย์ ทั้งใน

เรื่อง“จิตใจ” และ “ปัญญา” นั้น จะทำให้มนุษย์สามารถก้าวพ้นขอบเขตของศาสตร์ต่างๆ ที่ตายตัว เสมือนกับต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิม โดยเพิ่มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ในสายอาชีพ และวงการ ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ นักการสาธารณสุข นักวิทยาศาสตร์ นักการศึกษา นักพัฒนา นักบริการ สถาปนิก วิศวกร นักธุรกิจ สื่อมวลชน และอื่นๆ ให้มากขึ้น อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาคอขวด ความขัดแย้ง ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มนุษย์ควรอยู่ร่วมกันใน สังคมอย่างเสมอภาคเท่าเทียม มีความเคารพ มีความรักซึ่งกันและกัน แม้จะมีระดับความแตกต่างที่ หลากหลายในสังคมอย่างมากก็ตาม ท้ายที่สุดกระบวนการเหล่านี้ จะสามารถสร้างสังคมคุณธรรม นำ สันติภาพให้เกิดกับผู้คนและมนุษยชาติได้

นอกจากนั้น อนุชาติ พวงสาธิต ได้กล่าวต่อไปว่า ความรู้ที่ทำให้เกิดผลลัพธ์ของการ พัฒนาการเรียนรู้ ดังกล่าว นับว่าเป็นสิ่งที่น่าเรียนรู้และควรค่าแก่การค้นคว้าวิจัยเป็นอย่างยิ่ง กระบวนการแห่งการเปลี่ยนผ่านเชิงคุณภาพเพื่อลดช่องว่างและข้อจำกัดของการเรียนรู้ของมนุษย์ จำเป็นต้องก้าวพ้นข้อท้าทาย อย่างน้อย 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. มุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ (ระบบการศึกษา) เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาการเรียนรู้ที่มุ่ง เสนมากกว่าการสร้าง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ระดับ “จิต” และยกระดับ “ปัญญา” เพื่อเป็นพื้นฐานให้ มนุษย์พัฒนาศักยภาพสูงสุดของตนเองในการเรียนวิชาความรู้และเรียนรู้ความเป็นจริงภายในตนเอง ควบคู่กันไป

2. ปรับเปลี่ยนทัศนคติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เป็นไปด้วย ทำที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการฝึกใช้ปัญญา สร้างทักษะของการใช้ปฏิสัมพันธ์ เชิงสร้างสรรค์ (เป็นกัลยาณมิตรระหว่างกันและกัน) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลกัน การ ช่วยเหลือกัน การมีวาจาที่เป็นมิตร เป็นสาระและเป็นประโยชน์ ให้ความจริงและให้กำลังใจกัน การมี ไมตรีจิต มีความรัก ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ว่ามนุษย์ทั้งมวลล้วนเป็นพี่ น้องกัน

3. ยกระดับวัฒนธรรมแห่งศักดิ์ศรี คุณค่า ความดีงาม และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นวาระ แห่งการอยู่รอดของสังคมไม่เฉพาะแต่กับผู้คน แต่จะเกิดผลไปถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทาง ธรรมชาติให้ยั่งยืนด้วยความสมดุล โดยการฝึกเรียนรู้จากธรรมชาติและชุมชนแห่งการผลิตพื้นฐาน เห็นคุณค่าของผู้อื่น เห็นความดี เห็นความงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

4. เสริมกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การรู้จักความรู้ที่มีอยู่ในตัว (Tacit Knowledge) การใช้ความรู้นั้นๆ ให้เกิดประโยชน์ได้จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อยอดความรู้ ทดลองใช้ในบริบทต่างๆ จนถึงการประมวล สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่ยังประโยชน์ได้กว้างขวางเกิด ความเชื่อมั่นในความรู้ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในบริบทของสังคม และมีความมั่นใจรู้เท่าทันใน การสร้างและให้เทคโนโลยีต่างๆ ตามความเจริญของสากลโลกหลากหลายองค์กรทั่วโลกที่ทำงาน เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงเกิดปรากฏการณ์ที่หลายต่อหลาย

สถาบันการศึกษาในต่างประเทศ มีการสอดแทรกเรื่องการพัฒนาจิตและปัญญาเข้าไปในผู้เรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

จึงกล่าวได้ว่า จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาแบบองค์รวมที่เน้นการเรียนรู้ในแบบต่างๆ คือ (อนุชาติ พวงสำลี, 2552)

1. การเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมสรรพศาสตร์ (Integrative and Transdisciplinary Learning) คือการเรียนรู้ที่ไม่แบ่งแยกศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ออกจากกันการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่า ศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ แท้จริงแล้วมีจุดเริ่มต้นเหมือนกัน นั่นคือความพยายามที่จะอธิบายหรือทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น

2. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำตนเองเข้าสู่การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงและได้รับการกระตุ้นให้สามารถสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านใน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิธีคิด มุมมอง ตลอดจนการมองโลกในแง่บวกที่แตกต่างไปจากเดิม

3. การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน (Transformation Learning) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองอันเกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อโลกภายนอกโดยอาศัยจิตตปัญญาเป็นเครื่องมือ ซึ่งการพยายามฝึกหัดขัดเกลาตนเองด้วยการตั้งกล่าวนี้อเอง นำพาผู้เรียนไปสู่ความเข้าใจต่อธรรมชาติของสรรพสิ่ง มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างไม่แยกส่วน เกิดความเข้าใจว่าการเรียนรู้ การงานและการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่หลอมรวมกันได้ในที่สุด

หลังจากได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายที่เกี่ยวกับ ความหมาย ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตตปัญญาศึกษา จะเห็นได้ว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ๆ ในการให้ความสำคัญของการปลูกฝังความตระหนักรู้ ทั้งภายใน และความเป็นองค์รวมของสรรพสิ่งของสิ่งต่างๆของโลกภายนอก จนเกิด “ปัญญา” มีเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งซึ่งทางความคิดที่พัฒนาด้วยการใช้ปัญญา เกิดจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลกภายนอก ที่จะส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติของทุกคนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลก

2.1.2 ความเป็นมา แนวคิดและความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษา

ประวัติศาสตร์พัฒนาการของ หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “จิตตปัญญาศึกษา” ได้มีการสำรวจ และการสืบค้นถึง ประวัติความเป็นมา และพัฒนาบนฐานสำคัญ 2 ฐานคือ ฐานที่หนึ่ง แนวคิดที่พัฒนามาจากฐานที่เกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา ซึ่งมีทั้งที่เป็นแบบเทวนิยม เช่น วัฒนธรรมชนเผ่า ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาฮินดู ยูดาห์ และความเชื่อและศาสนาที่เป็นแบบอเทวนิยม เช่น ศาสนาพุทธและลัทธิเต๋า เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วฐานที่สอง เป็นแนวคิดที่

พัฒนามาจากฐานที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ ซึ่งมีทั้งลักษณะแบบเป็นวิทยาศาสตร์ และตรรกะที่พิสูจน์ได้ อาทิ แนวคิดยุคสมัยใหม่ (Modernism) และที่มีลักษณะเป็นแบบบูรณาการองค์รวม เช่น รวม แนวคิดกระแสทางเลือกของยุคสมัยใหม่ (Alternative Modernism) แนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) และแนวคิดแบบหลัง-หลังสมัยใหม่ (Post-Postmodernism) เป็นต้น

ความหมายของคำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” หรือใช้ภาษาอังกฤษว่า “Contemplative Education” เริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ.1974 ณ มหาวิทยาลัยนาโรปะ มลรัฐ โคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งก่อตั้งโดย เซอเกียม ตรุงปะ ริโปเซ บนฐานพระพุทธศาสนานิกายวัชรยาน สำหรับที่นาโรปะนี้ การปฏิบัติเชิงจิตตปัญญาในการศึกษา (Contemplative Education) หมายถึง การศึกษาที่มุ่งเน้นการสืบค้น สำรวจภายในตนเอง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และการรับฟังด้วยใจที่เปิดกว้าง ซึ่งจะนำไปสู่การตระหนักรู้จักตนเอง การหยั่งรู้และการเปิดกว้างยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย ทั้งนี้จากการตระหนักรู้ และเข้าใจในตนเองจะส่งผลให้เกิดความชื่นชมในคุณค่าประสบการณ์ของผู้อื่นด้วยเช่นกัน ดังนั้นเป้าหมายของการศึกษาเชิงจิตตปัญญาไม่ได้เพื่อการใคร่ครวญภายในเท่านั้น จิตตปัญญาศึกษาไม่ได้หมายถึงการละถวายเป็นวิชาการไป แต่หมายถึงการหยั่งรากความรู้ความเข้าใจทางวิชาการให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ให้เป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่สัมผัสเองโดยตรงมากยิ่งขึ้น และให้มีสมดุลกับการฝึกจิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการทำสมาธิ เพื่อให้การพัฒนาในด้านและการพัฒนาความรู้ภายนอกเติบโตไปด้วยกัน ทั้งนี้การศึกษาที่มีสมดุลดังกล่าวจะบ่มเพาะความรู้ความสามารถของผู้เรียนไปเกินระดับของถ้อยคำและมนต์คำสู่การรวมไปถึงเรื่องของหัวใจ บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ความคิดสร้างสรรค์ การตระหนัก การเข้าใจ การมีสมาธิ ความเปิดกว้าง และการปรับตัว และมีความยืดหยุ่นทางความคิด

นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่นๆ ที่ทำงานขับเคลื่อนการปฏิบัติแบบ Contemplative Education อีก เช่น องค์กร The Center for Contemplative Mind in Society แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ.1991 และอธิบายการเลือกใช้คำว่า “Contemplative” แทนคำว่า “Meditation” โดยให้ความหมายของคำว่า Contemplative คือ การเพ่งพิจารณาใคร่ครวญเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง เป็นกระบวนการปฏิบัติที่สามารถกระทำได้ในขณะยืน เดิน นั่ง นอน หรือเคลื่อนไหวอยู่ และเป็นไปเพื่อหลากหลายวัตถุประสงค์รวมกันได้ อาทิ เพื่อพัฒนาสมาธิ เพื่อบ่มเพาะความรักความเมตตา หรือเพื่อทำให้ความกังวลสงบ การเลือกใช้คำว่า Contemplative Practices จะเป็นประโยชน์มากกว่า เพราะจะครอบคลุมทั้ง Meditation และ Contemplation รวมไปถึงการปฏิบัติอื่นๆ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น ศิลปะ หรือการเต้นรำ นอกเหนือไปจากการปฏิบัติแบบนั่งสมาธิโดยทั่วไป นอกจากนี้องค์กรต่างๆ ยังมีพันธกิจเพื่อบูรณาการการตระหนักเชิงจิตตปัญญา (Contemplation) เข้าสู่วิถีชีวิต เพื่อช่วยสร้างสังคมที่มีความยุติธรรม ความรักความเมตตา และมีการใคร่ครวญสะท้อนตนเองมากยิ่งขึ้น

สำหรับในประเทศไทย กลุ่มจิตวิวัฒน์ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่สนใจเรื่องการขับเคลื่อนสังคมสู่จิตสำนึกใหม่ (NeW Consciousness) อย่างจริงจัง มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้นำกระบวนการเชิงจิตตปัญญาศึกษาเข้าไปผสมผสานในการจัดการเรียนการสอน ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา กลุ่มจิตวิวัฒน์ร่วมกันผลักดันเรื่องนี้ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยรวมหัวเป็นเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education Network) ในปี พ.ศ.2549 โดยได้คำว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นคำแปลมาจากคำว่า “Contemplative Education” ที่แปลโดย ศาสตราจารย์ ดร.สุมน อมรวิวัฒน์ ซึ่งอาศัยคำอธิบายจากผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายท่าน หลากหลายวงการ ได้พิจารณาร่วมกันว่า หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ การศึกษาที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรักความเมตตา อ่อนน้อมต่อธรรมชาติ มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับคนทั่วทุกมุมโลก ได้บ่งบอกถึงกระแสของการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ ที่ได้หันมาสนใจในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของคนในสังคม ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

เป็นที่มาของ “Contemplative Education” ซึ่งแปลว่า “จิตตปัญญาศึกษา” เป็นกระบวนการพัฒนา “จิต” และ “ปัญญา” อย่างรอบด้าน เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยสร้างมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และเกิดสมดุลทั้งการมีความรู้ควบคู่การมีคุณธรรม และสามารถเชื่อมโยง เพื่อสร้างสังคมที่สันติสุข และมีความเสมอภาค

วิจักขณ์ พานิช (2550: 17-18) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า “Contemplative” แปลว่า ที่ใคร่ครวญ ครุ่นคิด คำนึงด้วยใจโดยแยบคาย และ “Education” แปลว่า การศึกษา ในทางความเข้าใจทางพระพุทธศาสนา การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่พร้อมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามแนวทาง จิตตปัญญาศึกษา เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายในสังคมปัจจุบันได้ให้ความสนใจและนำไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ชื่อเรียกแตกต่างกัน อาทิ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Humanized Educare) การเรียนรู้เพื่อจิตสำนึกใหม่ (Education for a New Consciousness) การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Fundamental Transformative Learning) เป็นต้น

สุมน อมรวิวัฒน์ (2549) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Humanized Educare) ว่า การปลูกฝังจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ กำลังเกิดขึ้นในแวดวงการศึกษา ในระบบการแพทย์และการสาธารณสุขจะมี Humanize Health Care คือ การให้การศึกษาด้านการแพทย์เพื่อความเป็นมนุษย์ การสร้างแพทย์ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ เช่นเดียวกันเราก็มี Humanized Educare คือ การสร้างครูผู้สอนที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบ Humanized Educare อาจประกอบด้วยลักษณะ

สำคัญดังนี้ เป็นสถานศึกษาที่สร้างสรรค์บรรยากาศการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นสถานศึกษาที่มีแนวทางการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของสมองแบบองค์รวม (Brain Based Learning) เป็นสถานศึกษาที่มีการเรียนรู้ผ่านหน่วยบูรณาการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project-Based Learning) เป็นสถานศึกษาที่มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดกับผู้เรียนมากขึ้น เป็นสถานศึกษาที่มีการออกแบบการเรียนการสอนแบบย้อนกลับ มีการใช้ทฤษฎีสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสถานศึกษาที่มีวิชาที่ว่าด้วย จิตตปัญญาศึกษา วิชาที่มุ่งพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ เพื่อเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างอ่อนน้อม และอ่อนโยน เข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม ตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ มีความรัก ความเมตตา เป็นสถานศึกษาที่มีกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้สัมผัสสิ่งแวดล้อม สัมผัสกิจกรรมศาสนา เป็นสถานศึกษาที่มีกิจกรรมที่คำนึงถึงความละเอียดอ่อนในจิตใจของมนุษย์ อาทิ ศิลปะ ดนตรี การละคร เป็นสถานศึกษาที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม จิตอาสา จิตสาธารณะ เป็นสถานศึกษาที่มีกระบวนการพัฒนาจิตใต้สำนึกให้แก่ผู้เรียนเป็นต้น

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านในให้เกิดขึ้นทางจิตใจให้แก่ผู้เรียน มีลักษณะที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละวัฒนธรรมและในแต่ละยุค แต่ละสมัย แต่มีลักษณะร่วมที่สำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านใน คือ

สุภารัตน์ สารสว่าง (2553:16-17) ได้อธิบายภาพรวมของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจให้แก่ผู้เรียน โดยมีจุดเน้นที่สำคัญอยู่ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงของการเรียนรู้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจึงเป็นหนทางได้ความรู้ความเข้าใจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับชีวิตของผู้เรียน รวมทั้งเต็มใจพร้อมเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดและความทุกข์เป็นการเรียนรู้ในสถานการณ์ตรงหน้า
2. การรับฟังอย่างลึกซึ้ง เป็นการเรียนรู้ด้วยใจที่เปิดกว้าง ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่จะสัมผัสชีวิตของตนเองและผู้อื่นอย่างจริงใจและด้วยความอ่อนน้อม เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางความคิด จินนาไปสู่การสื่อสารและความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ และการละวางตัวตนของตนเอง
3. การเคารพศักยภาพแห่งการเรียนรู้ของทุกคนอย่างไร้อคติ เพราะหัวใจของการศึกษาเพื่อพัฒนาด้านในคือกระบวนการเรียนรู้และการฝึกฝนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ค้นหาศักยภาพภายในตนเอง จนกลายเป็นตัวของตนเองที่สมบูรณ์อย่างไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบกับใคร
4. การน้อมสว่ใจอย่างใคร่ครวญ ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ที่ไร้การยึดมั่น ถ้อยมั่นต่อหลักการตรรกะ แต่บ่มเพาะน้อมนำประสบการณ์ที่พบเจอมาคิดใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งบนฐานของจิตใจที่สงบเย็น เพื่อค้นหาความหมายของชีวิต และเรียนเพื่อที่จะรู้จักตนเองและเพิ่มพูนความรู้ด้วยการน้อมนำไปลองปฏิบัติต่อให้เห็นตามความเป็นจริง
5. การเฝ้ามองเห็นตามความเป็นจริง โดยการปฏิบัติธรรมหรือการภาวนา หรือการเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ความบีบคั้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง

และสภาวะของการเป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติภาวนาฝึกสังเกตธรรมชาติของจิต จะทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก เห็นความเป็นจริงที่พ้นไปจากอำนาจแห่งตัวตนของตนเอง

6. การให้คุณค่าแก่รากฐานทางภูมิปัญญาอันหลากหลายของท้องถิ่นและวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตวิญญาณของภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา เป็นการเรียนรู้ที่ไม่แยกจากวิถีทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์อันซับซ้อนของชุมชน เป็นการศึกษาเพื่อความเข้าใจของตนเองและเข้าใจเพื่อนมนุษย์ เพื่อพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ผู้มีจิตใจสูง และเปิดกว้างอย่างแท้จริง

7. การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้บนฐานการโอบอ้อมสนับสนุนของกัลยาณมิตรที่เป็นเพื่อนเดินทางในการเรียนรู้พัฒนาด้านใน ที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นตนเอง และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2555) ได้อธิบายถึง แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ด้าน จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นการศึกษาแบบองค์รวมที่เน้นการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ คือ

1. การเรียนรู้แบบบูรณาการและพหุสาตรศาสตร์ (Integrative & Transdisciplinary Learning) คือการเรียนรู้ที่ไม่แบ่งแยกศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ออกจากกันการเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่า ศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ แท้จริงแล้วมีจุดเริ่มต้นเหมือนกัน นั่นคือความพยายามที่จะอธิบายหรือทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำตนเองเข้าสู่การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และได้รับการกระตุ้นให้สามารถสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ ด้านใหม่ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิธีคิด และการมองโลกในแงุ่มุมที่แตกต่างไปจากเดิม

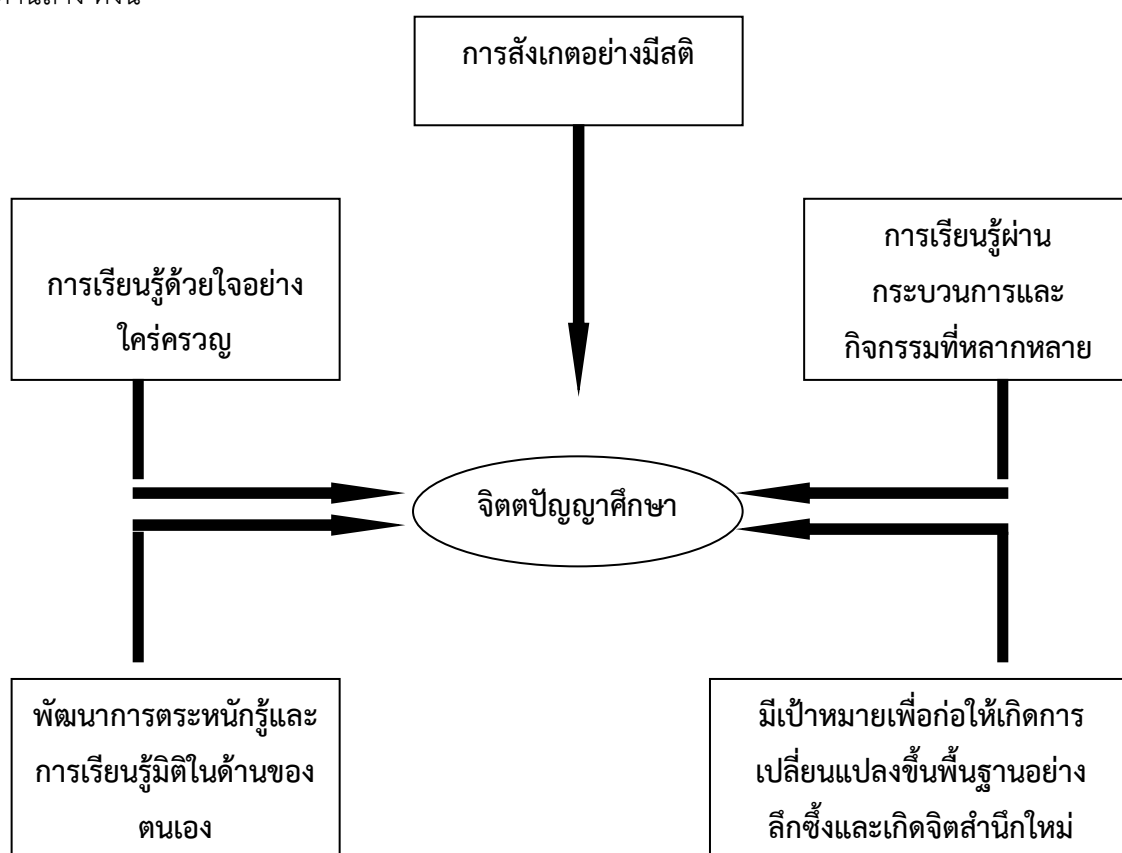
3. การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน (Transformative Learning) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเฝ้ามองความเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองอันเกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อโลกภายนอกโดยอาศัย จิตตปัญญาศึกษา เป็นเครื่องมือ ซึ่งการพยายามฝึกหัดขัดเกลาตนเองด้วยวิธีการดังกล่าวนี้เองจะนำพาผู้เรียนไปสู่ความเข้าใจต่อธรรมชาติของสรรพสิ่ง มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างไม่แยกส่วน เกิดความเข้าใจร่วมกันของ การเรียนรู้การทำงาน และการดำเนินชีวิต

จารุพรรณ กุลดิลก (2550) ได้อธิบายถึงความสำคัญของ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ว่า สามารถใช้แก้ปัญหาในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างได้ผลเนื่องจากปัญหาของมนุษย์ที่พบเห็นอยู่เสมอ คือบางครั้งคนเก่งอาจตัดสินใจทำอะไรลงไปโดยหลงลืมแงุ่มุมของจริยธรรม หรือคนมีจริยธรรมอาจขาดศิลปะในการทำงานให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมสิ่งเหล่านี้ได้รับการอธิบายจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในแวดวงการศึกษาและในสาขาวิชาต่างๆ ทั่วโลก ว่าเป็นผลมาจากการศึกษาอย่างแยกส่วน วิชาความรู้กับความจริงของชีวิตถูกสอนแยกกันโดยสิ้นเชิง

จะเห็นได้ว่า จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) ถือเป็นหนึ่งในการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายที่แท้จริงของสถานศึกษา คือ การเปลี่ยนผู้เรียนจาก “ผู้ไม่รู้” สู่ “ผู้รู้” และพิจารณาได้จากการมีวิธีคิด จิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อตอนที่ยังโมโหและเกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (สำนักวิชาการคอมพิวเตอร์ 2552) เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพด้านในของมนุษย์ทั้งในเรื่อง “จิตใจ” และ “ปัญญา” ซึ่งอาจจะทำให้มนุษย์สามารถก้าวพ้นขอบเขตของศาสตร์ต่างๆ ที่ตายตัวเสมือนการต่อยอดความรู้ที่มีอยู่เดิมโดยเพิ่มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น ซึ่งท้ายที่สุดจะเป็นการสร้างสังคมคุณธรรมทำสันติภาพให้เกิดกับผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในโลกนี้

2.2.3 เป้าหมายและปรัชญาพื้นฐานในการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษา

จิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติ ที่มีเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการประพจน์ การปฏิบัติ และการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเกิดปัญญามีความรักความเมตตาต่อตนเอง และสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง และเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2549; สุนน อมรวิวัฒน์, ม.ป.ป.; Duff, 2003; Hart, 2004) หากผู้เขียนกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จะสามารถอธิบายโดยใช้แผนภาพด้านล่าง ดังนี้

ที่มา: จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2553

จากแผนภาพข้างต้น จะอธิบายได้ว่า จิตตปัญญาศึกษา เน้นประสบการณ์ตรงภายในจิตใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญกับการตระหนักรู้และการเรียนรู้ในมิติด้านในของตนเอง รวมถึงการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก โดยใช้การสังเกตอย่างมีสติ ครูผู้สอนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มีความหลากหลาย โดยมีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งให้แก่ผู้เรียน และเกิดจิตสำนึกใหม่ของผู้เรียน นอกจากนี้กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาจะอยู่บนพื้นฐานของการการประเมินอย่างกัลยาณมิตร หรือที่เรียกว่ากัลยาณมิตรเรียนรู้ร่วมกัน และการเป็นกัลยาณมิตรประเมินระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกัน จิตตปัญญาศึกษาให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ภายในของแต่ละคน ไม่วิพากษ์ วิจารณ์ ไม่ตัดสิน ภายใต้บรรยากาศของการเคารพยอมรับระหว่างกันแบบไม่มีเงื่อนไขเป็นบรรยากาศแบบเปิดกว้าง เอื้อให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยที่จะเปิดเผยและรู้จักตนเอง และยอมรับในความแตกต่างของผู้อื่น (สุนน อมรวิวัฒน์ ม.ป.ป.; จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2553)

นอกจากนี้หากกล่าวถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา McGonigal (2005) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ไม่มียุทธวิธี เทคนิคหรือวิธีการในการจัดการเรียนการสอนที่เฉพาะแบบใดแบบหนึ่ง อาจใช้วิธีหรือกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย อาทิ การใช้วิธีการบรรยายการเล่าเรื่องโดยผู้เรียน หรือการยกข้อความที่พบในบทความขึ้นมาเป็นตัวกระตุ้นการสะท้อนตนเองของผู้เรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและรู้สึก และสร้างสภาพแวดล้อมทั้งความรู้สึกปลอดภัยในการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกต่างๆ การสนับสนุนและความรู้สึกถึงพลังอำนาจของผู้เรียน จึงจะทำให้เกิดความท้าทายผู้เรียนในเรื่องความเชื่อ สมมติฐาน และมุมมองของผู้เรียนเองในการเลือกเทคนิคและวิธีการสอน อาจขึ้นอยู่กับญาณทัศนะหรือความเข้าใจในบริบทของการเรียนการสอนในขณะนั้น โดยเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนมีดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ที่กระตุ้นผู้เรียน (Activating Event) เช่น ภาพยนตร์ เอกสาร นวนิยาย เรื่องสั้นและบทกวี ที่เป็นมุมมองที่น่าสนใจและเกินความเป็นจริง เป็นมุมมองที่แตกต่างหรือขัดแย้งกับมุมมองเดิมของผู้เรียน เพื่อที่จะกระตุ้นความเปลี่ยนแปลงภายในตัวของผู้เรียน
2. การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis Conduction) อาจจะใช้เทคนิคของการถามเชิงวิพากษ์ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ หรือใช้ประสบการณ์ส่วนบุคคล
3. การสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) ครูผู้สอนต้องให้โอกาสผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับสมมติฐาน การสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์จะเกิดขึ้นนอกห้องเรียนมากกว่า การเป็นแบบอย่างของครูผู้สอนในการสะท้อนตนเองเชิงวิพากษ์เป็นวิธีการที่สำคัญที่สุดสำหรับการสอนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน

4. การเปิดกว้างต่อความหลากหลาย (Openness to Alternative) การเปิดมุมมองที่แตกต่างจากมุมมองเดิมเป็นเรื่องที่ยาก การที่ผู้เรียนตั้งสมมติฐานและสะท้อนสมมติฐานที่ตั้งขึ้นและอาจยกเลิกสมมติฐานเมื่อมีมุมมองอื่นๆ ที่ยอมรับได้ดีกว่า ครูผู้สอนควรจะทำอย่างไรที่จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายและมีความสุขในการเผชิญมุมมองที่แตกต่าง เทคนิค วิธีการและยุทธวิธีการสอน อาทิ การใช้บทบาทสมมติ (Role Play) โดยให้ผู้เรียนแสดงบทบาทที่ตรงกันข้ามกับมุมมองของตนเอง การโต้เถียงวิพากษ์ (Critical Debates) หรือการใช้ผู้เรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Journaling) หรือสะท้อนการเรียนรู้ (Learning Reflection)

5. การอภิปราย (Discourse) ซึ่งแตกต่างจากการอภิปรายโดยทั่วไป โดยเริ่มต้นให้มีการนำเสนอการอภิปรายในประเด็นที่ดีที่สุด โดยต้องคำนึงถึงความต้องการและความครอบคลุมของข้อมูลสารสนเทศ เปิดมุมมองหลากหลายที่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ มีการสะท้อนเชิงวิพากษ์แต่ละมุมมอง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นๆ มีส่วนร่วมและยอมรับข้อสรุปที่ได้จากการอภิปราย ในเทคนิควิธีการและยุทธวิธีนี้อาจจะให้ผู้เรียนเป็นผู้สังเกตกระบวนการอภิปราย 1-2 คน และอาจบันทึกเทปวีดิทัศน์การอภิปรายเพื่อเปิดให้ผู้เรียนดู วิธีการอภิปรายอีกอย่างที่นิยมใช้คือ สนทนาสนทนา (Dialogue)

6. การทบทวนและปรับสมมติฐานและมุมมอง ครูผู้สอนควรให้เวลากับผู้เรียนแต่ละคนในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและมุมมองของผู้เรียนเอง

ปรัชญาพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน) ร่วมกับเครือข่ายจิตตปัญญาศึกษาได้มีการสร้างจุดความรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา เพื่อเป็นแนวทางเริ่มต้นในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในจิตใจมนุษย์ โดยมีการสังเคราะห์ปรัชญาพื้นฐานของจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับ จุมพล พูลภัทรชีวิน และคณะ (2553) ได้สรุปภาพรวมของแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาว่า ไม่ใช่เรื่องที่ยากจนเกินความเข้าใจของทั้งผู้สอนและผู้เรียนเพราะกระบวนการเรียนรู้ใดๆ ที่ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตใจตนเอง และการเชื่อมโยงความจริง ล้วนเป็นแนวคิดทางจิตตปัญญา ทั้งสิ้น

ดังนั้นหลักการพื้นฐานที่เป็นปรัชญาตามแนวคิดจิตตปัญญาจึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ

1. ความเชื่อมั่นและเคารพในความเป็นมนุษย์ของทุกคน (Humanistic Value) คือ การเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความจริง ความดี และความงามอยู่ในตนเองเปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเจริญเติบโต เมื่อมีเงื่อนไขต่างๆ พร้อม เมล็ดพันธุ์พืชนั้นก็จะสามารถเจริญเติบโตได้ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา จึงมิใช่การจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนอย่างเคร่งครัด แต่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ดึงศักยภาพภายในที่มีอยู่ และสามารถพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มุ่งก่อให้เกิดการเติบโตทางความคิดและปัญญาของการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในของผู้เรียนเอง

2. การยอมรับและเคารพในปัจเจกบุคคลและความแตกต่าง (Individual and Difference) ผู้สอนควรต้องยอมรับและเคารพในความไม่เหมือนกันและกันของผู้เรียนยอมรับความแตกต่างที่แท้จริงโดยไม่มีเงื่อนไข โดยเข้าใจว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งจาก ประสบการณ์ดั้งเดิม ความรู้เดิม ตลอดจนความคิดเห็นทัศนคติ ความเชื่อ การยอมรับ ค่านิยม ประเพณีต่างๆ ที่ผู้เรียนได้ประสบหรือเรียนรู้มาแบบที่มีความแตกต่างกันทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับสังคม

3. กระบวนทัศน์องค์รวม (Holistic Paradigm) เชื่อในเรื่องความเป็นองค์รวมซึ่งการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะต้องเน้นความเป็นองค์รวม เน้นเรื่องความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงระหว่างสรรพสิ่ง คือทัศนคติที่มองเห็นว่า ธรรมชาติของสรรพสิ่งคือการเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงเป็นการปฏิบัติต่อสรรพสิ่งโดยไม่แยกส่วนออกจากชีวิต ด้วยทัศนคติที่มองเห็นว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่ง และสรรพสิ่งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ จึงไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของสรรพสิ่งทั้งหลาย (ประเวศ วะสี, 2547: 144)

4. การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (Individual Learning) หากมองในบริบทของการจัดการเรียนการสอน พบว่าผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดสถานการณ์และเงื่อนไขที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาเอง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากผู้เรียนอย่างแท้จริงและอย่างลึกซึ้งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนไม่ยึดยึดเนื้อหามากเกินไป หรือไม่ใช้เพียงการบรรยายโดยผู้สอนแต่ผู้เดียว แต่ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันจะนำมาสู่การพัฒนาเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง

ทั้งนี้หากประยุกต์ใช้และนำหลักการของปรัชญาพื้นฐานทั้ง 4 ประการ เพื่อนำมาใช้จัดกระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จะได้ข้อค้นพบที่เรียกว่า “วงจรการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา” ที่ค้นพบโดย ธนา นิลชัยโกวิทย์และคณะ (มปป.) ที่มีการใช้การเข้าถึงความดี ความงาม ความจริง ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์เป็นแกน และมุ่งที่การจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมเพื่อพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลทั้งกาย ใจและความคิดเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงจากภายนอกสู่ภายในและจากภายในสู่ภายนอก จากบุคคลสู่ชุมชน สังคมวัฒนธรรมและธรรมชาติ และจากธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม สู่ชุมชนและบุคคล เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตอย่างแท้จริง

2.2 แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัติ

2.2.1 การออกแบบและการจัดกิจกรรม

การจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป จะคำนึงถึงลักษณะ และสภาพของการจัดการเรียนการสอนที่จะครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือหลักของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน มีการบรรยาย และอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดความสอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ มีการจัดองค์ประกอบ

และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนที่สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอน เทคนิคการสอนต่างๆ ที่จะช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่ได้รับการพิสูจน์ทดสอบ และเป็นที่ยอมรับรวมถึงได้รับการยอมรับ และมีศักยภาพในการสร้างความคิดรวบยอด และองค์ความรู้ใหม่มีมากมายหลากหลายวิธีการ

ในที่นี้ ผู้เขียนขอเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่เป็นสากลและได้รับการยอมรับ โดยผู้เขียนขอเลือกมานำเสนอ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Benjamin Bloom ที่เป็นนักการศึกษาชาวอเมริกัน ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่จะประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้และมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนให้ชัดเจน เพื่อให้ครูผู้สอนกำหนดและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการวัดผลประเมินผลได้อย่างถูกต้อง โดย Bloom แบ่งประเภทของพฤติกรรมการเรียนรู้ใน 5 ด้าน ที่เรียกว่า Bloom's Taxonomy ประกอบด้วย ด้านสติปัญญา หรือด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านร่างกาย (Affetive Domain) และด้านจิตใจ(Psychomotor Domain) ซึ่งในแต่ละด้านจะมีการจำแนกระดับความสามารถจากระดับต่ำสุดถึงระดับสูงสุด โดยรายละเอียดปรากฏ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมด้านสมองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความสามารถทางสติปัญญา ซึ่ง Bloom (1956 อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมด้านสมองที่เรียกว่า ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ผู้เรียนสามารถเก็บรักษา ประมวลประสบการณ์ในการจดจำความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา ความเข้าใจ(Comprehension) หมายถึง ผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญ และสามารถแสดงออกในรูปแบบของการแปลความ ขยายความ ในสิ่งที่ได้เรียนรู้ การนำไปใช้ (Application) หมายถึง ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการแก้ไขปัญหา นำไปสู่การใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้มาก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ การวิเคราะห์(Analysis) หมายถึง ผู้เรียนสามารถคิดแยกแยะสิ่งต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อย โดยมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งเป็นความสามารถในการแยกแยะความรู้ออกเป็นส่วนๆ ทำความเข้าใจในแต่ละส่วนว่าสัมพันธ์หรือแตกต่างกันอย่างไร การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ผู้เขียนมีการผสมผสานส่วนย่อยๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบเพื่อการเกิดสิ่งแปลกใหม่ที่สมบูรณ์หรือดีกว่าเดิม การประเมินค่า (Evaluation) ได้อธิบายว่า ผู้เรียนสามารถตัดสิน ดีราคา สรุป เกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ภายใต้กฎเกณฑ์ที่เหมาะสม หรือเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับได้

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งเนื้อหาสาระอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด ยกตัวอย่าง เช่น

1.1 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด Gagne โดย Gagne (1985 อ้างใน ทิศนา ขมมณี, 2552: 227-229) ได้พัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ ซึ่งมี 2 ส่วนสำคัญ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ มีการอธิบายไว้ดังนี้ ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่างๆ ของมนุษย์ มีอยู่ 5 ประเภท คือ ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skills) ซึ่งประกอบด้วย การจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการ หรือความสามารถด้าน กลวิธีการเรียนรู้ (Cognitive Strategy) ภาษาหรือคำพูด (Verbal Information) ทักษะการเคลื่อนไหว (Motor skills) และเจตคติ (Attitudes) กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้มาพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในสมองกำลังเกิดขึ้น เหตุการณ์ภายนอกในร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน Gagne ได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยจัดสภาพภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

1.1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด Gagne เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ได้อย่างดี และรวดเร็ว และสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้นาน

1.1.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด Gagne มีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งที่ จะเรียนรู้ได้ดี ขั้นที่ 2 การแจ้งวัตถุประสงค์ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ตามความคาดหวัง ขั้นที่ 3 การกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิมเป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่มีอยู่ในหน่วยความทรงจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความทรงจำเพื่อการใช้งาน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้พร้อมในการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ขั้นที่ 4 การนำเสนอสิ่งเร้าหรือเนื้อหาสาระใหม่ ครูผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน ขั้นที่ 5 การให้แนวการเรียนรู้ หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น ขั้นที่ 6 การกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสดูตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสาระที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ขั้นที่ 7 การให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน และข้อมูลที่ป้อนกลับกับผู้เรียน ขั้นที่ 8 การประเมินผลการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทราบว่า ตนเองสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด ขั้นที่ 9 การส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการให้โอกาสผู้เรียนได้มีการฝึกฝนและในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้สู่สถานการณ์อื่นๆ ได้

1.1.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้จากการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด Gagne เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ ดังนั้นผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้สาระ

ที่นำเสนอได้อย่างดี รวดเร็วและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้นาน นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เพิ่มพูนทักษะในการจัดระบบข้อมูลสร้างความหมายของข้อมูล รวมทั้งการแสดงความสามารถของตนเอง

2. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผัง Graphic ของ สุปรียา ต้นสกุล เคยได้เสนอการจัดการเรียนการสอน เป็นขั้นตอน ดังนี้ การทบทวนความรู้เดิม การชี้แจงวัตถุประสงค์ลักษณะของบทเรียน ความรู้ที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียน การกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความรู้เดิม เพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนและการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพ การนำเสนอตัวอย่างการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหา ความรู้ที่คาดหวัง ผู้เรียนรายบุคคลทำความเข้าใจเนื้อหา และฝึกใช้แผนภาพ การนำเสนอปัญหาให้ผู้เรียนใช้แผนภาพเป็นกรอบในการแก้ปัญหา การทำความเข้าใจให้กระจ่างชัด ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้เรียนจะมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียน และจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้การใช้ ผัง Graphic ในการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ เนื้อหาสาระอื่นๆ ได้อีกมาก

2. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ที่ถูกอธิบายโดย Bloom (1956 อ้างใน ทิศนา ขมมณี, 2552) จะเห็นได้ว่า พฤติกรรมของผู้เรียนด้าน ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ความเชื่อ ความสนใจ และคุณธรรม พฤติกรรมเหล่านี้ไม่สามารถเกิดได้ทันที ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสิ่งที่ตั้งตามอยู่ตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในทางที่พึงประสงค์ ซึ่ง Bloom ได้อธิบายถึงพฤติกรรมย่อยๆ ได้ดังนี้ การรับรู้ (Receiving) เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์ หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการแปลความหมายว่า สิ่งเร้านั้นคืออะไร และจะแสดงออกในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น การตอบสนอง (Responsiveness) เป็นการกระทำที่แสดงออกในรูปของความเต็มใจ ยินยอมและพอใจในสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว คุณค่าและค่านิยม (Values) รู้สึกซาบซึ้งยินดีและมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น การยอมรับนับถือในคุณค่านั้นๆ หรือปฏิบัติตามเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น การจัดระบบ (Organizing) การสร้างแนวคิด จัดระบบค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ หากเห็นความต่างในคุณค่าจะต้องแก้ไขความขัดแย้ง และสร้างปรัชญาหรือเป้าหมายให้กับตนเอง บุคลิกภาพ (Characteristics) การนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ทำให้เป็นคุณลักษณะหนึ่งของชีวิต

การจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ขอเสนอตัวอย่างดังนี้

2.1 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของ Krathwohl, Bloom, and Masia ได้จำแนกออกเป็นด้านความรู้ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho-Motor Domain) ซึ่งในด้านเจตคติได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ดังนี้ ขั้นการรับรู้ หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน ขั้น

การตอบสนอง หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้น แล้วมีโอกาสดำเนินการตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ขั้นการเห็นคุณค่า หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติต่อค่านิยมนั้น ขั้นการจัดระบบ หมายถึง ขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในค่านิยมของตนเอง ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนเป็นนิสัย

2.1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของ Krathwohl, Bloom, and Masia เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม หรือจริยธรรม ที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ

2.1.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของ Krathwohl, Bloom, and Masia เพื่อปลูกฝังค่านิยมใดๆ ให้แก่ผู้เรียน สามารถดำเนินการได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในค่านิยมนั้นอย่างใกล้ชิด เช่น การเสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับค่านิยมนั้น คำถามที่ท้าทายเกี่ยวกับ ค่านิยมนั้น เป็นต้น โดยผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการรู้ตัว (Awareness) การเต็มใจรับรู้ (Willingness) และการควบคุมการรับรู้ (Control)

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม ครูผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อค่านิยมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ให้แสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น ลองทำตามค่านิยมนั้น ให้สัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ที่มีค่านิยมนั้น ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนยินยอมตอบสนอง เต็มใจตอบสนอง และพึงพอใจในการตอบสนอง

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม ครูผู้สอนจัดสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การยอมรับในคุณค่านั้น การชื่นชมในคุณค่านั้น และความผูกพันในคุณค่านั้น

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมและเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตของตน ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาค่านิยมนั้นกับค่านิยมหรือคุณค่าอื่นๆ ของตน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมต่างๆ ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญคือ การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่าอื่นๆ และการจัดระบบ คุณค่านั้น

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติ และให้ข้อมูลย้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะๆ จนผู้เรียนสามารถปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย โดยครูผู้สอนควรพยายามกระตุ้นผู้เรียน โดยมีหลักยึดในการตัดสินใจและปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย

2.1.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่นๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

2.2 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ โดย Shaftel and Shafte (1967: 67-71 อ้างใน ทิศนา ขมมณี, 2552) ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล บุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้จากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและความรู้สึกนึกคิดและค่านิยมต่างๆ ของบุคคล

2.2.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจในความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้อื่น และเกิดการปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

2.2.2 กระบวนการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 นำเสนอสถานการณ์ปัญหาและบทบาทสมมติ ครูผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ปัญหาและบทบาทสมมติ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงและมีระดับความง่ายเหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน ถ้าต้องการให้ผู้เรียนเปิดเผยความคิด ความรู้สึกของตนมาก บทบาทที่สมควรเปิดกว้าง กำหนดรายละเอียดให้น้อย แต่ถ้าต้องการเจาะประเด็นเฉพาะอย่าง บทบาทสมมุติอาจกำหนดรายละเอียดควบคุมการแสดงของผู้เรียนให้มุ่งที่ประเด็นเฉพาะ

ขั้นที่ 2 เลือกผู้แสดง ครูผู้สอนและผู้เรียนจะร่วมกันเลือกผู้แสดง หรือให้ผู้เรียนอาสาสมัคร แล้วแต่ความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์

ขั้นที่ 3 จัดฉาก การจัดฉากนั้นจัดได้ตามความพร้อมและสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

ขั้นที่ 4 เตรียมผู้สังเกตการณ์ ก่อนการแสดงครูผู้สอนจะต้องเตรียมผู้ชมว่า ควรสังเกตอะไร และปฏิบัติตัวอย่างไร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

ขั้นที่ 5 แสดง ผู้แสดงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวหรือเหตุการณ์ ผู้แสดงต้องแสดงออกตามบทบาทที่ตนได้รับให้ดีที่สุด

ขั้นที่ 6 อภิปรายและประเมินผล การอภิปรายผลส่วนใหญ่จะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย การอภิปรายจะเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ การแสดงออกของผู้แสดง และควรเปิดโอกาสให้ผู้แสดงแสดงความคิดเห็น

ขั้นที่ 7 แสดงเพิ่มเติม ควรมีการแสดงเพิ่มเติม หากผู้เรียนเสนอแนะทางออกอื่น นอกเหนือจากที่ได้แสดงไปแล้ว

ขั้นที่ 8 อภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง หลังจากการแสดงเพิ่มเติมกลุ่มควรอภิปราย และประเมินเกี่ยวกับการแสดงครั้งใหม่

ขั้นที่ 9 แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสรุปผลการอภิปรายของกลุ่มตน และหาข้อสรุปรวม หรือการเรียนรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิดเห็น ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และ พฤติกรรมของบุคคล

2.2.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้อื่น รวมทั้งของตนเองมากขึ้น

3. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) โดยพบว่า Bloom (1956 อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) อธิบายถึง พฤติกรรมบ่งบอกถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว แสดงออกได้โดยตรงมีเวลาและคุณภาพเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ นั่นคือ เป็นการช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่างๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการ ที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย โดยประกอบด้วยทักษะย่อย คือ การรับรู้ (Imitation) เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้อง จากการสังเกตหรือการปฏิบัติตาม การลงมือปฏิบัติทำตาม (Manipulation) เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบปฏิบัติที่ตนสนใจแลพยายามทำซ้ำ เพื่อให้เกิดทักษะตามแบบที่สนใจ หรือสามารถปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ การค้นหาความถูกต้อง(Precision) ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องชี้แนะ ทำได้ถูกต้อง ตามการควบคุมเพื่อการลดความผิดพลาด การกระทำที่ชัดเจนต่อเนื่องในทางปฏิบัติ (Articulation) หลังจากการตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจึงกระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้อง การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization) แสดงพฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นอัตโนมัติ และอย่างเป็นธรรมชาติ ดังนี้

3.1 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Simpson โดย Simpson (1972 อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานงานกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อน จะพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน

3.1.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Simpson เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหว หรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ

3.1.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Simpson ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 ขั้นการรับรู้ เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการทำงาน อย่าง ตั้งใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นการเตรียมความพร้อม เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือการแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะทำการเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้นๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้นๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ อาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรือลองผิดลองถูก จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นการลงมือกระทำ ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในทางปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้นๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้นๆ จนสามารถทำได้คล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

ขั้นที่ 6 ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะ หรือการปฏิบัติของตนให้ดีขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่างๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นการคิดริเริ่ม เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ๆ ในการกระทำหรือปรับการกระทำนั้นๆ ให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

3.1.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Simpson ผู้เรียนจะสามารถกระทำ หรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ตลอดจนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

3.2 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Davies โดย Davies (1971 อ้างใน ทิศนา ขัมมณี, 2552) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบด้วยทักษะย่อยๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อยๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็ว

3.2.1 วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติของ Davies เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อยๆจำนวนมาก

3.2.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดที่เน้นทักษะปฏิบัติของ Davies ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ เป็นการสาธิตให้ผู้เรียนดูทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบ ทักษะการทำการสาธิตต้องเป็นลักษณะที่เป็นธรรมชาติ ไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไป ก่อนการสาธิต ครูผู้สอนควรให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ควรชี้แนะจุดสำคัญที่ต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการกระทำหรือทักษะทั้งหมดแล้ว ครูผู้สอนควรแตกทักษะให้เป็นทักษะย่อยๆ และสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามทีละส่วนอย่างช้าๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มีการสาธิตหรือไม่มีแบบอย่างให้ดู โดยมีครูผู้สอนให้การชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนผู้เรียนสามารถทำได้ เมื่อได้แล้ว ครูผู้สอนสาธิตส่วนย่อยๆ ต่อไป และให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยๆ จนทำได้ จนครบทุกส่วน

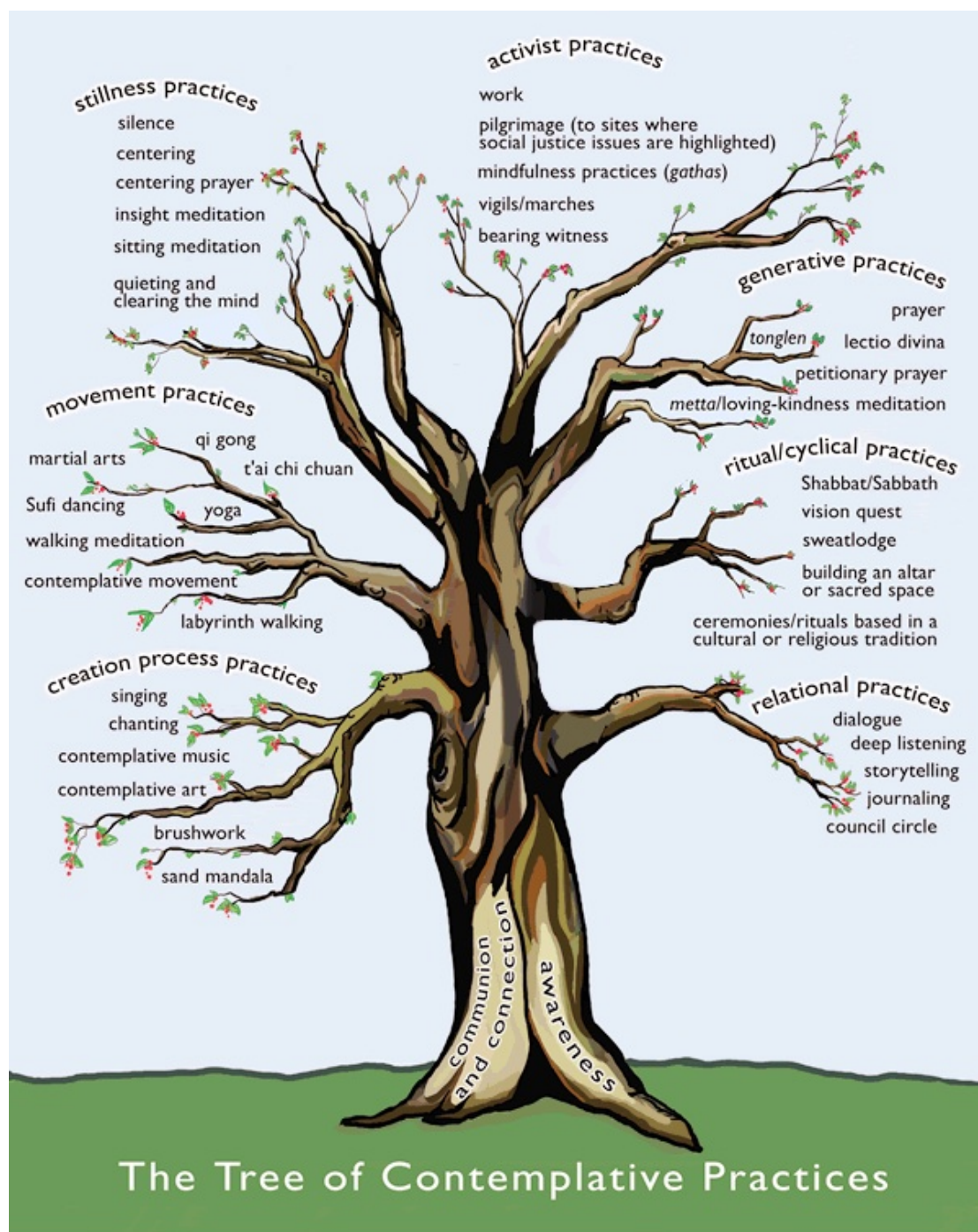
ขั้นที่ 4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนทำงานได้ดีขึ้น ประณีต สวยงาม รวดเร็ว

ขั้นที่ 5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อยๆ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยๆ ต่อเนื่องกัน และฝึกปฏิบัติหลายๆ ครั้ง จนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างชำนาญ

3.2.3 ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของ Davies ผู้เรียนสามารถปฏิบัติทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้น หากพิจารณาถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีหลากหลายรูปแบบ ที่ครูผู้สอนต้องมีการคิดค้น ปรับปรุง สร้างสรรค์ และพัฒนาวิธีการแปลงแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปสู่การปฏิบัติการสอน โดยผ่านวิธีการประยุกต์แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนนั้น

The Center for Contemplative Mind In Society (2009) ได้สรุปแนวทางการฝึกการนั่งสมาธิอย่างใคร่ครวญตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในหลากหลายวิธี ซึ่งสามารถสรุปออกมาเป็นกิ่งก้านสาขาของต้นไม้ ที่เรียกว่า The Tree of Contemplative Practices

ภาพที่ 2.1 ต้นไม้ของการปฏิบัติจิตตปัญญาศึกษา

ที่มา : <http://transform.transformativchange.org/2011/08/tree-of-practice/>

จากภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่า โดยส่วนมากถือว่าเป็นหลักการเบื้องต้นของการฝึกทุกวิธี คือฝึกความเข้าใจ (Awareness) การสื่อสารและการเชื่อมโยง (Communication and Connection) ไปสู่ความฉลาดภายใน (Inner Wisdom) ส่วนกิ่งก้านสาขาได้จัดเป็นกลุ่มๆ ตามความแตกต่างกันหลากหลายของกิจกรรม ดังนี้

1. การปฏิบัติผ่านความสงบเงียบ (Stillness Practices) เช่น การอยู่อย่างสงบ (Silence) การเพ่งความสนใจที่จุดสำคัญ (Centering) การเพ่งความสนใจที่การสวดมนต์ (Centering Prayer) การเจริญปัญญาหยั่งรู้ (Insight Meditation) การทำให้จิตใจสงบและสะอาด (Quieting and Cleaning the Mind) เพื่อความสงบตั้งมั่นของร่างกายและจิตใจ

2. การปฏิบัติผ่านการทำกิจกรรมของสังคม (Activist Practices) เช่น การปฏิบัติงาน (Work) การเดินทางแสวงบุญ (Pilgrimage) การปฏิบัติวิปัสสนา (Mindfulness Practices) การเดินเป็นจังหวะ (Vigils/ Marches) การเพ่งดูกิริยาท่าทาง (Bearing Witness) เพื่อสัมผัสเรียนรู้และใคร่ครวญเห็นความเชื่อมโยงแห่ง เหตุปัจจัยของความสุขและความทุกข์ในชีวิตจริง

3. การปฏิบัติผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ (Generative Practices) เช่น การสวดมนต์ (Prayer) การสวดมนต์อ้อนวอน (Petitionary Prayer) การเจริญความรักความเมตตา (Metta/ Loving/ Kindness Meditation) เพื่อการทำให้จิตใจบริสุทธิ์

4. การปฏิบัติผ่านพิธีกรรมทางศาสนา/ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดกันมา (Ritual/ Cyclic Practices) เช่น การก่อสร้างแท่นบูชา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ งานพิธีต่างๆทางวัฒนธรรมหรือทางศาสนา

5. การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ (Relation Practices) เช่น สนทนาสนทนา (Dialogue) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การเล่าเรื่อง (Story Telling) การบันทึกประจำวัน (Journaling) การเข้าร่วมสมาคมเพื่อฝึกสติ ฝึมองสภาวะภายใน สะท้อนตนเอง และอาศัยความสัมพันธ์ของกัลยาณมิตร สะท้อนซึ่งกันและกัน

6. การปฏิบัติผ่านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ (Creation Process Practices) เช่น การร้องเพลง (Singing) การร้องเพลงสวดมนต์ (Chanting) ดนตรี (Contemplative Music) ศิลปะ (Contemplative Art) ที่ต้องใช้เวลาพิจารณาใคร่ครวญ สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการสังเกตการใคร่ครวญภายใน พัฒนาญาณทัศนะ และความละเอียดอ่อนประณีตในจิตใจ

7. การปฏิบัติผ่านการเคลื่อนไหว (Movement Practices) เช่น ชี่กง ไทเก๊ก ศิลปะการต่อสู้ เช่น ยูโด การเดินสมาธิ การเดินจงกรม เพื่อฝึกสังเกตและมีสติให้อยู่กับการเคลื่อนไหวของร่างกาย

นอกจากนี้ครูผู้สอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้หลากหลายวิธีในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในห้องเรียน ดังนี้ (ศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล, 2552; ธนา นิลชัยโกวิทและคณะ ม.ป.ป.; Hart, 2004)

1. การเริ่มต้น (Check-in) การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ โดยให้สตียู่กับตัวของผู้เรียน อาจเริ่มต้นที่การสงบนิ่ง การทำสมาธิ เป็นต้น

2. สนทนาสนทนา (Dialogue Conversation) กระบวนการสื่อสารที่ครูผู้สอนใช้การสื่อสารทั้งในมิติของการรับฟังและการพูด ซึ่งเป็นการสื่อสารที่ไม่เพียงเข้าไปในเนื้อหาของรายวิชา หรือสาระการสอน แต่หมายรวมถึงความคิด ความรู้สึก แรงกระตุ้น สมมติฐาน ความรู้และความเชื่อต่างๆ เป็น

พื้นฐานของการสื่อสารระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและการถ่ายทอดระหว่างกัน ครูผู้สอนและผู้เรียนเข้าร่วมสนทนาสร้างบรรยากาศความมั่นคงปลอดภัยให้แก่กัน สร้างพื้นที่ความมั่นคงและปลอดภัยในวงการเรียนรู้ และวงการแลกเปลี่ยนสนทนา ซึ่งสุนทรียสนทนาเป็นเครื่องมือเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เรียนเกิดความคิดและการเรียนรู้ร่วมกันจากการฟังอย่างใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ฟังอย่างรู้เท่าทัน ให้ผู้พูดได้พูดอย่างเชื่อมโยงโดยการแขวนลอยข้อสงสัย ข้อคำถามไว้ก่อน ไม่ด่วนสรุปและวิจารณ์การแสดงความคิดเห็นนั้นๆ

3. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) เป็นมิติที่ครูผู้สอนและผู้เรียนใช้ฟังตนเอง หรือฟังผู้อื่นฟัง ฟังแบบค้นหาวาดตนเองมีทักษะการฟังที่ดีมีคุณภาพหรือไม่ การฟังแบบเคารพในผู้อื่นและให้เกียรติผู้พูด การฟังแบบห้อยแขวนการตรวจสอบ การตัดสินใจ การฟังเพียงรับรู้ความแตกต่างและที่มา ในความคิด ไม่วิพากษ์วิจารณ์ การฟังแบบไม่จับผิด ไม่ด่วนสรุปใจความ และเข้าข้างตนเองของครูผู้สอนและผู้เรียน

4. การสะท้อนการเรียนรู้ (Learning Reflection) การสะท้อนการเรียนรู้ตามหัวข้อและประเด็นต่างๆ ที่ผู้เรียนใช้การเขียนหรือด้วยการพูด ที่สะท้อนอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม ที่นำไปสู่การเรียนรู้จากด้านในของผู้เรียนแต่ละคนที่สามารถสะท้อนการเรียนรู้ที่อ่อนโยน ทั้งรายบุคคล (Individual Learning Reflection) หรือรายกลุ่ม (Group Learning Reflection) ที่แสดงถึงวาระที่แท้จริงในการเรียนรู้แบบองค์รวม

5. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางสังคม (Activist Practice) มุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการทำหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกห้องเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงดังเช่น กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อปลูกฝังและพัฒนาจิตใต้สำนึกให้แก่ผู้เรียนในเรื่องจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ

6. การเฝ้ามองเห็นตามความเป็นจริง (Meditation) โดยการปฏิบัติธรรมะหรือการภาวนา หรือ การเฝ้าดูธรรมชาติที่แท้จริงของจิต นั่นคือ การเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ การบีบคั้นที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง และสภาวะของการเป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัยที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติภาวนาฝึกสังเกตธรรมชาติของจิตจะทำให้เราเห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก หรือความเป็นจริงที่พ้นไปจากอำนาจแห่งตัวตนของตน

7. การทบทวนบทเรียน (Check-out) เป็นการทบทวนบทเรียนด้วยตนเองของผู้เรียน ว่าวันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร เพื่อสามารถสรุปได้ด้วยตนเอง ว่า สิ่งใดเกิดประโยชน์ในการนำไปพัฒนาตนเองได้

รวมถึง ชลลดา ทองทวี (2551: 31-57) ยังได้เสนอแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบองค์รวม มีรายละเอียดปรากฏดังนี้

1. ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง

2. ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์โดยได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจสังคม (Social Literacy) และเข้าใจอารมณ์ (Emotional Literacy)

3. ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับการยืดหยุ่นปรับตัว (Resilience)

4. ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับสุนทรียะ เพื่อให้เห็นความงามในทุกสิ่งรอบตัว ยุทธวิธีที่จะบรรลุเป้าหมายของการสร้างผู้เรียนที่มีความเป็นองค์รวม ต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) กล่าวคือ จะต้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์หรือกระบวนทัศน์ของผู้เรียน สู่การมองโลกในเชิงองค์รวม

4.2 จะต้องส่งเสริมความเชื่อมโยง (Connections) แทนที่การแยกส่วน (Fragmentation) ในทุกมิติที่เคยเป็นในการศึกษากระแสหลัก เช่น ด้านการแยกรายวิชา การแยกผู้เรียนตามระดับการเรียนรู้ เป็นต้น การใช้ก้าวอย่างของการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น (Flexible Pacing) เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกรู้ว่า ถูกบังคับให้เรียนอย่างเร่งรีบ หรือถูกตึงรั้งให้เรียนรู้ช้าลง

4.3 จะต้องส่งเสริมการสืบค้นข้ามศาสตร์/ สาขาวิชา (Transdisciplinary Inquiry) ทั้งนี้ แนวคิดเรื่องการสืบค้นข้ามศาสตร์/ สาขาวิชา ตั้งอยู่บนฐานความคิดที่ว่า ไม่มีการแยกส่วนศาสตร์หรือสาขาวิชา เพราะโลกเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม และไม่ได้แยกออกเป็นส่วนย่อย การข้ามศาสตร์/ สาขาวิชา หมายถึง การมีหลากหลายศาสตร์/ สาขาวิชาด้วยกัน มีพื้นที่ว่างระหว่างแต่ละศาสตร์ โดยเห็นว่า มีมุมมองใหม่เกิดขึ้น “ไปพ้น (beyond)” ศาสตร์ต่างๆ เหล่านั้น ต่อไปอีกด้วยการสืบค้นข้ามศาสตร์/ สาขาวิชา จึงไม่ได้ให้ความสำคัญตรงประเด็นที่แต่ละศาสตร์จะมาบูรณาการต่อกันและกัน แต่จะมุ่งเน้นที่ประเด็น “การสืบค้น(Inquiry)” เป็นหลัก

4.4 จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายมีความสำคัญ (Meaningfulness) ต่อผู้เรียน ผู้เรียนจะได้เรียนได้ดี หากสิ่งที่ได้เรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน ดังนั้นจึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง

4.5 จะต้องส่งเสริม Meta-Learning คือ การให้ผู้เรียนเชื่อมโยงกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง ด้วยการมีส่วนร่วมสำคัญในการจัดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์กับผู้เรียนของผู้อื่นในชั้นและนอกชั้นเรียนด้วย

4.6 ชุมชนเป็นส่วนบูรณาการที่สำคัญในการศึกษาเชิงองค์รวม ทั้งนี้ความสัมพันธ์ต่อผู้อื่นและโลก เป็นหัวใจในการทำสมาธิใจตนเอง การศึกษาในชั้นเรียนแบบองค์รวม จะมีลักษณะความเป็นชุมชน ซึ่งจะอยู่ภายในชุมชนที่ใหญ่กว่านั้นในสถานศึกษา ซึ่งอยู่ภายใต้ชุมชนที่ใหญ่ขึ้นไปอีกคือหมู่บ้าน เมืองจนถึงชุมชนแห่งมนุษยชาติ

จะเห็นได้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้น สามารถเลือกใช้ ยุทธวิธี เทคนิค วิธีการ และการปฏิบัติได้หลากหลาย เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย ของการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

Susan (1999) ได้อธิบายถึง การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนควร คำนึงถึงบทบาทครูผู้สอน โดยครูผู้สอนจะต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดความไว้วางใจ และเอาใจใส่ต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นหลักการพื้นฐานของการ ส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษา สร้างชุมชนของผู้รู้ (Community of Knowers) ผู้เรียนแต่ละคนมีการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ครูผู้สอนควรเป็นแบบอย่างของจิตตปัญญาศึกษาและแสดงถึง ความเต็มใจที่จะเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงภายในตนเองทั้งความเข้าใจและมุมมองเกี่ยวกับเนื้อหาและ รูปแบบวิธีการของการจัดการเรียนการสอน รวมถึงบทบาทของผู้เรียนควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบ สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนผู้รู้โดยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกับ กลุ่ม นอกจากนั้นครูผู้สอนควรต้องตระหนักว่า จะช่วยผู้เรียนให้เชื่อมโยงระหว่างการใช้เหตุผลและ เจตคติ โดยการใช้ความรู้สึกและอารมณ์อย่างไร ด้วยการสะท้อนเชิงวิพากษ์อย่างเป็นกัลยาณมิตร

ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอตัวอย่างการออกแบบการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตต ปัญญาศึกษา โดยแนวคิดจิตตปัญญาศึกษานั้นมีเป้าหมายมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่าง ลึกซึ้งในตนเอง ได้แก่ การเกิดความรู้ ความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งรอบตัวอย่างลึกซึ้ง และ สอดคล้องกับความเป็นไปของโลกแห่งความจริง เกิดความรัก ความเมตตา และการเกิดจิตสำนึกใหม่ ของผู้เรียนต่อส่วนรวม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม โดยผ่านการจัด กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ในลักษณะ วิธีการ รูปแบบที่ หลากหลาย ดังนี้

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543) ได้อธิบายถึงการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาปัญญาของผู้เรียน โดยเข้าถึงความเป็นองค์รวมของผู้เรียน ได้แก่ สภาพร่างกาย จิตใจ ปัญญา และบริบทที่เกี่ยวข้องของ ตัวผู้เรียนที่เป็นเงื่อนไขซึ่งถึงความต้องการและความสนใจในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสําคัญ ต้องมีลักษณะที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน สร้างให้ผู้เรียนเกิดการรวมคิด รวมค้นและการรู้ ตนเอง ตลอดเวลาของการสอนโดยผ่านกิจกรรมสำหรับผู้เรียน 5 ประการ คือ การเรียนต้องลงมือ กระทำด้วยความคิด (Active Learning) ต้องมีการแสดงออก (Behaving well) ต้องมีการเรียนแบบ ร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งหมายถึงไม่ได้เรียนคนเดียว แต่เรียนเป็นกลุ่มย่อย 4-5 คน มี การค้นพบ (Discovery Learning) อาจค้นพบตนเองด้านความรู้หรือความเข้าใจในตนเอง ใน ขณะเดียวกันก็รู้ว่าตนเองก้าวหน้าทางการเรียนไปอย่างไร (Progress) โดยทั้งนี้ครูผู้สอนจะกระตุ้นให้ กระบวนการสอน ซึ่งเน้นมาต้องประเมินความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนตลอดเวลาพร้อม แก่ใจและปรับปรุงบรรยากาศการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ การสอนแบบจิตตปัญญาศึกษาจะเน้นถึงการ

ใช้ปัญญาควบคู่กับจิตใจที่สุนทรีย์ ซึ่งความสัมพันธ์ขององค์รวม ผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน แบบจิตตปัญญามีความเกี่ยวเนื่องกัน

ชลลดา ทองทวี และคณะ (2551) ได้ สรุปรูปแบบแนวทางการประยุกต์ใช้จิตตปัญญาศึกษา ไว้ 2 ระดับ คือ ระดับหลักการและระดับรูปแบบ มีรายละเอียดดังนี้

1. ระดับหลักการ การประยุกต์ใช้ระดับหลักการแนวคิดคือการนำหลักการพื้นฐานและ ความคิดความเชื่อทางจิตตปัญญาศึกษาไปพัฒนาและใช้ในกระบวนการเดิมที่มีอยู่ หลักการที่ใช้เป็น พื้นฐานพิจารณา คือ หลักการเชิงคุณค่าว่าด้วยการให้คุณค่าของการเรียนรู้ ค่านิยมความเชื่อและศรัทธา ของทั้งผู้สอนและผู้เรียน หลักการเชิงกระบวนการว่าด้วยแนวทางพื้นฐานในการจัดรูปแบบและ กิจกรรมการเรียนรู้และหลักการเชิงบริบทว่าด้วยปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้

2. ระดับรูปแบบ ศึกษาวิธีการและกระบวนการ ลักษณะการนำจิตตปัญญาศึกษาไป ประยุกต์ใช้ในระดับวิธีการและกระบวนการเป็นการนำเครื่องมือ วิธีการการปฏิบัติ ตลอดจน กระบวนการไปปรับเสริมนำไปใช้ร่วมกับเครื่องมือเดิม หรือนำไปใช้ทั้งหมด ส่วนวิธีการและ กระบวนการต่างๆ ที่พบจากการศึกษาเรื่องเครื่องมือและการปฏิบัตินั้น การศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ ในระดับรูปแบบของวิธีการและกระบวนการ จะพิจารณาตามกลุ่มของเครื่องมือและการปฏิบัติตาม แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งเป็นการจัดกลุ่มตามแนวคิด Contemplative Tree โดย Contemplative Mind Society และได้ใช้ในการรักษาจัดกลุ่มเครื่องมือและการปฏิบัติตามแนวทาง จิตตปัญญาศึกษาในครั้งนี้ ดังนั้นการเรียนรู้ผ่านความสงบนิ่ง ได้แก่ การเจริญสติ การทำสมาธิ การ เรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว ได้แก่ การบริหารกาย การบริหารจิต เช่น โยคะ ไทเก๊ก ชี่กง ตลอดจนการ เติบโตงอกงาม เป็นต้น การเรียนรู้ผ่านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การทำงานศิลปะ และงาน สร้างสรรค์ต่างๆ การเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การเจริญสติในการทำงานใน ชีวิตประจำวัน อาสาสมัคร การเรียนรู้ผ่านกระบวนการเชิงความสัมพันธ์ ได้แก่ สุนทรียสนทนา การ เขียนบันทึก และการสะท้อนการเรียนรู้ การเรียนรู้ผ่านพลังพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ พิธีกรรมทาง ศาสนา หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ตลอดจนการเข้าเเจ็บ และการปลื้กวิเวก การเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมรังสรรค์ เช่น การสวดมนต์ การอ่านพระคัมภีร์ การภาวนา เป็นต้น

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2552) ได้มีข้อสรุปจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการเพิ่มขีดความสามารถคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สู่การเป็นสถาบันพัฒนา บุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ได้แนะนำแนวทางการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 Check In การเตรียมความพร้อมในการเรียน การถ่ายทอดความรู้ โดยการให้สติ อยู่กับตัว อาจจะทำให้ทำกิจกรรมนั่งสมาธิ

ขั้นตอนที่ 2 Dialogue สุนทรียสนทนา การพูดและการรับฟังเพื่อนพูดอย่างใคร่ครวญ ไตร่ตรอง ฟังอย่างรู้เท่าทัน ให้แขวนลอยคำถาม การวิจารณ์ เพื่อให้ผู้พูดได้พูดอย่างเชื่อมโยงต่อเนื่อง

ขณะพูดมีการแสดงสถานะของพูดโดยการถือ Talking Stick หรือหยุดพูดเมื่อวาง Talking Stick ลง เพื่อเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้รับฟัง

ขั้นตอนที่ 3 Learning Reflection ฟังแล้ววิเคราะห์ และสะท้อนการเรียนรู้ตามหัวข้อหรือประเด็นต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ไป

ขั้นตอนที่ 4 Check out การทบทวนบทเรียนด้วยตนเอง ว่า วันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรและให้สรุป พร้อมงานที่ได้รับมอบหมายในครั้งถัดไป

ขั้นตอนที่ 5 Journaling จัดบันทึกแสดงให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะๆ และทบทวนการเรียนรู้เป็นระยะๆ

อนุชาติ พวงสาธิต (2553) ได้สรุปแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านจิตตปัญญาศึกษาที่เป็นการศึกษาแบบองค์รวมที่เน้นการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ คือ

1. การเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมผสานแบบสหวิทยาการ (Integrative and Transdisciplinary Learning) คือ การเรียนรู้ที่ไม่แบ่งแยกศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ออกจากกัน การเรียนรู้ด้วยวิธีนี้ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า ศาสตร์สาขาต่างๆ แท้จริงแล้วมีจุดเริ่มต้นเหมือนกันนั่นคือ ความพยายามที่จะอธิบายหรือทำความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำตนเองเข้าสู่การลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และได้รับการกระตุ้นให้สามารถสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านใหม่ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ วิธีการคิด และการมองโลกในแง่มุมต่างๆ ที่แตกต่างจากเดิม

3. การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน (Transformative Learning) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเฝ้ามองความเปลี่ยนแปลงภายในของตนเอง อันเกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อโลกภายนอกโดยอาศัยจิตตปัญญาศึกษาเป็นเครื่องมือ ซึ่งการพยายามฝึกหัดขัดเกลาตนเองด้วยวิธีการดังกล่าว จะนำพาผู้เรียนไปสู่ความเข้าใจต่อธรรมชาติของสรรพสิ่ง มองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตนเองอย่างไม่แยกส่วน เกิดความเข้าใจว่าการเรียนรู้ การทำงานและการดำเนินชีวิต ด้วยความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์

2.2.2 การประยุกต์ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลจากการจัดการเรียนการสอนที่มีการประยุกต์ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานำมาพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านทักษะพิสัย (Affective Domain) โดยผู้เขียนได้ดำเนินการวิเคราะห์ และสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จำนวน 51 เรื่อง จากความร่วมมือระหว่างคณะศึกษาศาสตร์/ครุศาสตร์ในเครือข่ายความร่วมมือกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการนี้ผู้เขียนได้ทำวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยการ

จัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อสังเคราะห์งานวิจัยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของคณาจารย์คณะศึกษาศาสตร์/ ศึกษาศาสตร์ระดับอุดมศึกษา ภายใต้โครงการความร่วมมือกับ สสส. ระหว่างปีพ.ศ. 2555-2557

ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัย โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (เมธินี วงศ์วานิช รัชมกการณ, 2558)

1. การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตัวเอง รู้ตัวเข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ เกิดความสุข นำสู่ การมีปัญญา และมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง พัฒนาค้นหาให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ รวมถึงเป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาจากภายในของแต่ละคน ให้เกิดการตระหนักรู้ และเกิดปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ โดยความรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติผ่านการเรียนรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่ผู้เรียนสนใจ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ และเข้าใจตนเอง ตลอดจนเข้าใจผู้อื่น เกิดความรักความเมตตา (ประเวศ วะสี, 2550: 2551) สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยยึดหลักจิตตปัญญาศึกษา 7 คือ การพิจารณาด้วยใจอย่างไคร่ครวญ ความรักความเมตตา การเชื่อมโยงสัมพันธ์ การเข้าเผชิญ ความต่อเนื่อง และชุมชนแห่งการเรียนรู้ ผ่านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมเตรียมพร้อมเริ่มต้น กิจกรรมสุนทรีสนทนา กิจกรรมฟังสะท้อนความคิด กิจกรรมทบทวนก่อนจาก และกิจกรรมสะท้อนความคิดต่อการเรียนรู้ โดยแต่ละกิจกรรมมีกิจกรรมย่อยที่สอดคล้องกับปัจจุบันทุกขณะการกระทำ เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ เชื่อมโยงศาสตร์การเรียนรู้เข้ากับความคิด จิตใจ และความจริง และความงามในชีวิต ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์ คุณค่า และศักยภาพในการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง (ชนิศวรา เลิศอมรพงษ์, 2555) นอกจากนั้น ชนิศวรา เลิศอมรพงษ์ และสิริพร ทิพย์คง (2556) ได้ข้อค้นพบต่อไปว่า การใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาผ่านกิจกรรมที่หลากหลายส่งผลให้ผู้เรียนตระหนักรู้ว่า ตนเองมีพัฒนาการในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ มีความพร้อมในการรับฟังอย่างตั้งใจ มีสติอยู่กับปัจจุบัน และควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดรับกับสูตรรัตน์ สารสวาง (2553) ได้เน้นแก่นจิตตปัญญา 5 ประการในการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย การมีสติ การสืบค้นกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน การน้อมมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจริงจัง ความเบิกบานและผ่อนคลาย การมีจิตตั้งมั่น และเป็นกลาง

2. จิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ และการเรียนรู้ในมิติโลกด้านใน อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทศนคติ มุมมองต่อชีวิตและโลก และของตนเอง โดยการมองเห็นคุณค่าเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างไคร่ครวญ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองที่เกิดจากเผชิญกับผู้อื่น และโลกภายนอกผ่านกระบวนการเรียนรู้/ วิธีการและกิจกรรมเรียนรู้ที่หลากหลาย การนิ่งสงบอยู่กับตนเอง/การเจริญสติ

ภาวนา การสะท้อนการเรียนรู้ของตนเองแต่ละคน (Self Reflection) การสะท้อนการเรียนรู้จากกลุ่ม (Group Reflection) สนทนา (Dialogue) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) การเขียนบันทึก (journaling) กิจกรรมอาสาสมัคร/บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศิลปะ ดนตรี ไปจนถึงพิธีกรรมทางศาสนา มีเป้าหมายคือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน (Fundamental Transformative Learning) อย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลก ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติอย่างมีสติ และเกิดปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเอง และสรรพสิ่งทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง และส่วนเดียวกับธรรมชาติ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2553) โดยคณะผู้วิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์และคณะครุศาสตร์ภายใต้โครงการความร่วมมือนี้ ได้นำแนวทางดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ช่วยให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนทั้งในด้านปัจเจกบุคคลได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน มีศรัทธาในการสร้างแรงจูงใจในการเรียน มีวิริยะในการเรียน สนใจแสวงหาความรู้ อดทน มานะพยายามในการเรียน ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ควบคุมตนเองด้วยการให้สติ สมาธิ ปัญญา และเกิดการพัฒนาจริยธรรม ด้านส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ คือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในการแก้ปัญหาการเรียนอย่างมีเหตุผล การใช้วาจาสุภาพในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อน การมีความสุขในการทำงานร่วมกับผู้อื่น คิดว่ามนุษย์ควรมีการติดต่อสัมพันธ์ด้วยความรู้สึที่ดี (จิตตินันท์ บุญสิทธิกุล, 2555) สอดคล้องกับ อรอนงค์ แจ่มผล (2556) ได้บูรณาการกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาโนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู ได้แก่ กิจกรรมจัดทำแฟ้มสะสมงาน กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมการเขียนโดยเสรี และกิจกรรมทำงานร่วมกัน (พลังกลุ่ม) ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง ผู้เรียนสามารถเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ภายนอกผ่านกิจกรรมและกระบวนการเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเองและใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเอง และผู้อื่นส่งผลสู่การประพฤติอย่างมีสติและปัญญา มีความรักและความเมตตาต่อตนเอง และผู้อื่นตลอดจนสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัว

3. การออกแบบการเรียนการสอนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาแบบกัลยาณมิตรนั้นผู้เรียนกล้าเปิดเผยตนเองกล้าวิจารณ์เพื่อนแบบกัลยาณมิตร ทั้งผู้เรียน ครูผู้สอนรู้จักเข้าใจกันมากขึ้น มีพฤติกรรมการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น บรรยากาศการเรียนรู้ในห้องเรียนระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีความสุข (จุฑามาส บัตรเจริญ, 2553) ตลอดจนการมีทักษะการฟังอย่างใคร่ครวญ มีความมั่นใจในตนเองใน มีการแสดงความคิดเห็น เพื่อช่วยลดความเครียดในการเรียน (สุดารัตน์ สารสว่าง, 2553) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการคิดไตร่ตรองใน 5 ด้าน คือ ด้านการคิดแบบพินิจพิจารณา ด้านการใช้เหตุผล และในด้านการคิดทบทวนอย่างรอบคอบ (ชาตรี ฝ่ายคำตา, 2553) ช่วยพัฒนาคุณลักษณะทางจิตตปัญญา คือ การรู้จัก การเข้าใจ และเห็นศักยภาพของตนเอง ตระหนักในการรับฟังผู้อื่น คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อน (กรกฏา

นักคัม, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยในระยะต่อมาที่ศึกษาโดย กรกฏา นักคัม ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ ธนธร และวรารัตน์ สุกก้อนทอง (2556) ได้พัฒนาชุดวิธีทัศน์บันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อให้นิสิตแกนนำคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความ เข้าใจในการนำจิตตปัญญาใช้ในการปฏิบัติตน ซึ่งช่วยให้นิสิตเป็นผู้พูด ผู้ฟังที่ดี มีความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น กล้าแสดงออกสามารถนำมาใช้กับการทำงานร่วมกัน และนำมาใช้ใน ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นประโยชน์และคุณค่าในการนำวิธีการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้เพื่อส่งเสริมการ เรียนรู้ของตนเองต่อไป (ชนัสวรา เลิศอมรพงษ์, 2553) ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้จิตตปัญญาเป็นฐาน (สุรัชย์ จิวเจริญสกุล, 2553) รวมถึงการนำจิตตปัญญาศึกษามาจัดการ เรียนรู้ใน 5 ลักษณะคือ ลักษณะที่ 1 คือการเรียนรู้แบบบูรณาการและผสมสรรพศาสตร์ ลักษณะที่ 2 คือ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และลักษณะที่ 3 คือ การเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงภายใน สามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตที่ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดประสงค์ ของรายวิชา (เรณูมาศ มาอ่อน, 2553)

4. การจัดการเรียนการสอนตามแนวอินทรีย์ 5 ที่เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มี ลักษณะกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก วิชา สติ สมาธิ และปัญญา เป็นลำดับ และให้ ผู้เรียนได้วิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จ รวมทั้งได้ลงมือทำกิจกรรมสร้าง แรงจูงใจของตนเอง และนำผลของการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับผู้เรียนที่ลงทะเบียนเรียน วิชาจิตตวิทยาการศึกษา (จิตตินันท์ บุญสถิตกุล, 2556) สอดคล้องกับที่ผู้เรียนคณะครุศาสตร์ได้พัฒนา คุณค่าในตนเองตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา (สุทิน เจียมประโคน, 2556) นอกจากนี้ สนิท สัตโยภาส (2556) ได้ใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึง ประสงค์ให้แก่ผู้เรียนระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาศึกษาทั่วไป โดยผู้เรียนมีระดับ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์หลังเรียนในรายวิชาจิตตปัญญาสูงกว่าก่อนเรียน และมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตตปัญญาในระดับมากถึงมากที่สุด รวมทั้งมีความพึงพอใจใน กระบวนการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาในระดับมากที่สุด

5. การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการอภิปรายและการสะท้อนความคิด ช่วยทำให้ผู้เรียนมี ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนในการปฏิบัติงานครู โดยการให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์ตัวเองจากวิธีทัศน์การสอนของตนเอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างเพื่อนรวมการ เรียน การเกิดปฏิสัมพันธ์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และความร่วมมือในการสอนระหว่างผู้เรียนที่ทำ หน้าที่ปฏิบัติงานครู และมีพัฒนาการปฏิบัติการสอนที่ดีขึ้น (ทรงชัย อักษรคิด, 2553) ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของ สุรัชย์ จิวเจริญสกุล (2553) ใช้หลักการสอนโดยใช้จิตตปัญญาเป็นฐานในการจัดการ เรียนการสอนให้ผู้เรียนที่ทำหน้าที่ครูฝึกสอน เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาและสอนให้ผู้เรียนที่ทำหน้าที่ครู ฝึกสอน เป็นคนดีและเป็นคนเก่ง และสอนด้วยการเป็นต้นฉบับที่ดีให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนที่ทำหน้าที่

ครูฝึกสอนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพการเรียนรู้และสมรรถนะความเป็นครูนอกจากนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ วันทนี นามสวัสดิ์ และคณะ (2557) ได้พบว่า ความตระหนักรู้ตนเองในคุณลักษณะความเป็นครูของนักศึกษาคณะครุศาสตร์หลังกระบวนการจัดตั้งปัญญาศึกษาอยู่ในระดับมาก และความตระหนักรู้ตนเองในคุณลักษณะความเป็นครูหลังการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดตั้งปัญญาศึกษาสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการเรียนรู้แบบบรรยาย ตลอดจนนักศึกษากลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยกระบวนการจัดตั้งปัญญาศึกษามีพฤติกรรมความเป็นครูขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ทั้งด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และจรรยาบรรณต่อสังคม นอกจากนี้ วัฒนา สุวรรณไตรย์ และประยูร บุญญัย (2552) ได้สร้างรูปแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนจริยธรรมของนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 5 ปี) ในรายวิชาสังคมศึกษา พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะด้านความเมตตาและความรับผิดชอบ รวมถึงนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบกิจกรรมพัฒนจริยธรรมมีคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมระยะติดตามผลสูงกว่าคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมหลังการอบรม สอดคล้องกับ จิตตินันท์ บุญสิทธิกุล (2553) พบว่า กิจกรรมการสอนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสามารถพัฒนาจริยธรรมของผู้เรียนระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ (หลักสูตร 5 ปี) โดยภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมผู้เรียนได้พัฒนาในด้านความมีสติอยู่กับปัจจุบัน และมีความสุขในการเรียน

6. การจัดการเรียนการสอนแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มโดยวิธีการสืบค้น เสาะหาสำรวจ ตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ การเสนอประเด็นปัญหาที่สงสัย การพิจารณาปัญหาร่วมกัน การคิดค้นวิธีการแสวงหาความรู้ การค้นคว้าแสวงหาความรู้ร่วมกัน การนำเสนอผลการแสวงหาความรู้ และการสรุปผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ด้วยการเรียนรู้ผ่านสื่อ อุปกรณ์จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดทางวิชาการเกิดความคิดวิเคราะห์ และมีทักษะกระบวนการกลุ่ม (เมธินี วงศ์วานิช รัมภากาภรณ์, 2556) สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมผู้เรียนในการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมระดมความเห็น กิจกรรมจัดลำดับและจับกลุ่ม กิจกรรมความต่อเนื่องเชื่อมโยงเนื้อหาโดยใช้วิธีสุนทรียสนทนา ฟังอย่างลึกซึ้ง และการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองในการ พัฒนาการคิดวิเคราะห์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะของตนเองด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ผ่านสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ เทคนิคการวิเคราะห์ แยกแยะการจัดโครงสร้าง จัดลำดับ และการจัดกลุ่มข้อมูลในการเชื่อมโยงเนื้อหาความสัมพันธ์ตามหลักการ และการใช้เหตุผลตามกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (เมธินี วงศ์วานิช รัมภากาภรณ์, 2557) สอดคล้องกับพรทิพย์ ไชยโส (2553) ได้พบว่า ผู้เรียนได้พัฒนาด้านการคิด

พัฒนาความรู้ ความสามารถในการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การประเมินและการสังเคราะห์งานเพื่อการพัฒนาตนเองในด้านการเรียนให้ดีขึ้น นอกจากนั้นผู้เรียนได้รับการพัฒนาความสามารถในการคิดเชิงอภิปัญญาด้วยการเขียนอนุทินการเรียนรู้ (วสันต์ ทองไทย, 2553)

7. การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโดยใช้ PDCA เพื่อเสริมสร้างการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากพฤติกรรมกลุ่มในการทำงานอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การประสานงานกับเพื่อนภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแก้ปัญหาและการตัดสินใจร่วมกัน ผู้เรียนเกื้อกูลและเห็นใจกันในการทำงาน ผู้เรียนมีความสุขในการทำงานกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนได้เผชิญหน้ากับปัญหาทั้งง่ายหรือยากซึ่งผู้เรียนสามารถค้นหาหนทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเองหรือร่วมกันภายในกลุ่ม (เมธิณี วงศ์วานิช รัชฎาภรณ์, 2553) นอกจากนั้นช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำที่มีความเกื้อกูล และเห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น (สุตารัตน์ สารสว่าง, 2553)

8. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการผสมผสานแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นครูปฐมวัยโดยการศึกษาคุณภาพการเรียนรู้จากการสะท้อนความคิดของผู้เรียน และผู้สอน (อรพรรณ บุตรกัตถัญญ, 2553) สอดคล้องกับ ชลาธิป สมาหิโต (2553) ที่พัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวคิดจิตตปัญญาในรายวิชาการส่งเสริมพัฒนาทางสมองและสติปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนได้มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียน โดยการทำสมาธิและสนทนาร่วมกันเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ที่เรียนในคาบที่แล้ว และสนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การเรียนรู้การสอนในเนื้อหาวิชาที่เรียนแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ความคิดเชิงบวก และจิตอาสา ในขณะที่ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อเพื่อนในชั้นพูดเราต้องเป็นผู้ฟังที่ดี นอกจากนั้นผู้เรียนมีความพึงพอใจ และมีความสุขกับการเรียนรู้ที่ผสมผสานแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการจัดการเรียนการสอน

9. การพัฒนาจิตสาธารณะของผู้เรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรมจิตสาธารณะครอบคลุม 5 องค์ประกอบ คือ 1) การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม 2) การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และ 3) การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม (ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร, 2553) สอดคล้องกับ สุขาดา นันทะไชย (2555) พบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาใคร่ครวญการกระทำของตนเองเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องการมีจิตสาธารณะ/จิตอาสา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างกลายณมิตรระหว่างกัน

จะเห็นได้ว่าผลจากการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่พัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จะเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนากาย จิตใจ และสติปัญญาทำให้ ผู้เรียนเข้าถึงความจริง ความดี ความงามทั้งต่อตนเอง และการมีมุมมองต่อสรรพสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรกฏา นักคัม ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และวรารัตน์ สุกก้อนทอง (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาและการผลิตชุดวีดิทัศน์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนิสิตแก่นนาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) การออกแบบชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนิสิตแก่นนาระดับปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์ 2) ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และ 3) เพื่อจัดทำชุดวีดิทัศน์บันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มที่ศึกษาคือนิสิตคณะกรรมการสโมสรนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่ง ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2553 จำนวน 12 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาที่ได้ออกแบบขึ้นนั้น มีความครบถ้วนครอบคลุมแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 2) การใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาส่งผลให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจจิตตปัญญาศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง การฟังด้วยใจอย่างใคร่ครวญและสุนทรียสนทนา นอกจากนั้นนิสิตได้รับการพัฒนาการมีสติและสมาธิ อยู่กับตนเอง ปรับสมดุลของร่างกาย มีสุขภาพที่ดี การเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี มีความเข้าใจความคิด ความรู้สึกของผู้อื่น กล้าแสดงออก มีเหตุผล สามารถปรับใช้ในการทำงานร่วมกัน และชีวิตประจำวัน 3) ได้วีดิทัศน์บันทึกการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จำนวน 5 ครั้ง ตามชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา

จิตตินันท์ บุญสถิรกุล (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรีย์ 5 กรณีศึกษารายวิชาจิตวิทยาการศึกษา งานวิจัยชิ้นนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรีย์ 5 กรณีศึกษารายวิชาจิตวิทยาการศึกษา อินทรีย์ 5 ประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นวิธีวิจัย กลุ่มที่ศึกษา คือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 01166211 จิตวิทยาการศึกษา กลุ่มที่ 2 ภาคปลาย ปีการศึกษา 2553 จำนวน 29 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้บันทึกการเรียนรู้รายสัปดาห์ของนิสิต รายงานต้นแบบในชีวิตของนิสิต รายงานการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนิสิตตามแนวอินทรีย์ 5 และแบบบันทึกความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรีย์ 5 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตีความและสรุปผลของการวิจัย พบว่า นิสิตส่วนมากมีแรงจูงใจในการเรียนสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรีย์ 5 เน้นให้นิสิตเรียนรู้ด้วยการมีศรัทธาในการสร้างแรงจูงใจในการเรียน มีวิริยะในการเรียน ควบคุมตนเองด้วยการใช้สติ สมาธิและปัญญา และเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบของนิสิตและต้นแบบของเพื่อน การให้นิสิตสะท้อนความคิดโดยการเขียน

บันทึกการเรียนรู้รายสัปดาห์ การอภิปรายในชั้นเรียน รวมทั้งนิสิตได้ทำกิจกรรมการสร้างแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรี 5 นิสิตรายงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การสร้างแรงจูงใจในการเรียนกับเพื่อนด้วยบรรยากาศกัลยาณมิตร

จรรยาพร แดงโชติ (2557: บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัย สำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจและทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กระดับปฐมวัย 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัย สำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี 3) เพื่อทดลองใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในการจัดการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัย สำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี การดำเนินการวิจัยได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การประมวลความรู้ความเข้าใจและทักษะ ที่สำคัญสำหรับผู้พ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กระดับปฐมวัย โดยศึกษาและวิเคราะห์จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันในการส่งเสริมความรู้และทักษะ ขั้นตอนที่ 5 การออกแบบการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในการจัดการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและทักษะด้านการพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัย สำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนากระบวนการจิตตปัญญาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการจัดการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัยสำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1) สารความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัยสำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรีครอบคลุม 11 เรื่อง 2) การส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัยสำหรับผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดนนทบุรี โรงเรียนจัดการให้ความรู้ในรูปแบบของกิจกรรมและโครงการต่างๆ รวมทั้งมีการจัดการให้ความรู้เรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ระเบียบวินัย การดูแลเด็ก ความรู้เรื่องโรคระบาดต่างๆ ตามฤดูกาล โดยให้ความรู้ผ่านการพบปะพูดคุยกันระหว่างครูกับผู้ปกครองและการสื่อสาร ผ่านสมุดสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน รวมถึงการเชิญวิทยากรเฉพาะทางมาให้ความรู้กับผู้ปกครองและนักเรียน 3) การทดลองการประยุกต์ใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านการพัฒนาการของเด็กระดับปฐมวัย 3.1) การทดลองใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษามี 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างความสัมพันธ์ 2) ล้อมวงสนทนาแบ่งปันความรู้ 3) สนทนาสนทนา 4) สะท้อนความคิด 3.2) การส่งข้อความทางเครือข่ายสังคมออนไลน์แบบ facebook พบว่า ผู้ปกครองทั้ง 2 กลุ่มกด Like อยู่ระหว่าง 10-25 ครั้ง และแสดงความคิดเห็นอยู่

ระหว่าง 1-20 ความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้น หลังเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

ชนิศวรา เลิศอมรพงษ์และสิรพร ทิพย์คง (2556: บทคัดย่อ) ได้จัดทำวิจัยเรื่องพัฒนาการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ในรายวิชาการศึกษางานวิจัยทางการศึกษาคณิตศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มที่ศึกษาในการวิจัยคือ นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการสอนคณิตศาสตร์ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2553 การเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเรียนใช้แบบบันทึกสะท้อนการเรียนรู้รายสัปดาห์ ผลงานของนิสิต และแบบบันทึกหลังการสอน และเก็บข้อมูลหลังเรียนโดยใช้แบบประเมินตนเอง แบบสัมภาษณ์นิสิต ผลงานของนิสิตและแบบบันทึกหลังสอนตลอดรายวิชา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยผ่านกิจกรรม 5 กิจกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมเตรียมพร้อมเริ่มต้น กิจกรรมสุนทรีสนทนา กิจกรรมฟังและอ่านสะท้อนความคิด กิจกรรมย้อนรอยความคิด และกิจกรรมสะท้อนทวนความคิดต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้นิสิตทุกคนตระหนักว่าตนเองมีพัฒนาการในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ มีความพร้อมในการรับฟังอย่างตั้งใจ มีสติอยู่กับปัจจุบันในขณะดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เข้าใจตนเอง เข้าใจธรรมชาติ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง เชื่อมโยงศาสตร์ที่เรารู้กับการนำไปใช้ในชีวิตจริง เห็นประโยชน์ และศักยภาพในการนำวิธีการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน และนิสิตทุกคนมีความเห็นว่า ควรมีการฝึกพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของใคร่ครวญของตน

เมธินี วงศ์วานิช รัชมกภาพรณ์ (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาโดยใช้การเรียนการสอนแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation) ในรายวิชาบริโภคนศึกษาสำหรับครูธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษาระดับปริญญาตรี การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โดยส่งเสริมการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้แบบกลุ่มของนิสิต (Group Investigation) ในการพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาการเรียนรู้จากสิ่งที่ได้เรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาที่ส่งเสริมการแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มประกอบด้วย กิจกรรมเสนอประเด็นปัญหา กิจกรรมพิจารณาปัญหาร่วมกัน กิจกรรมค้นวิธีแสวงหาความรู้ร่วมกัน กิจกรรมค้นคว้าแสวงหาความรู้ร่วมกัน กิจกรรมนำเสนอผลการแสวงหาความรู้และกิจกรรมสรุปผลจากการสืบเสาะแสวงหาความรู้แบบกลุ่ม และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ศึกษา คือ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาธุรกิจศึกษาจำนวน 12 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาบริโภคนศึกษาสำหรับครูธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษาภาคปลาย ปีการศึกษา 2553 โดยการสังเกตและการ

สะท้อนการเรียนรู้ วิธีสนทรีสนทนาควบคุมการฟังอย่างลึกซึ้ง การสะท้อนการเรียนรู้ตนเอง การสะท้อนการเรียนรู้กลุ่ม การสังเกตการเรียนการสอน และการบันทึกภาคสนาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สอนสามารถพัฒนากระบวนการคิดให้แก่ผู้เรียน การพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม โดยวิธีการสืบค้น เสาะหา สืบหา ตรวจสอบและค้นคว้า ด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ประกอบด้วยการเสนอประเด็นปัญหาหรือข้อสงสัย การพิจารณาปัญหาร่วมกัน การคิดค้นวิธีแสวงหาความรู้ การค้นคว้าแสวงหาความรู้ร่วมกัน การนำเสนอผลการแสวงหาความรู้และการสรุปผลการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ซึ่งผู้สอนสามารถจะประยุกต์ขั้นตอนต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนให้กับผู้เรียนโดยใช้สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดวิเคราะห์ โดยใช้ทักษะกระบวนการกลุ่มที่มีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกภายในกลุ่ม ผ่านสื่อ อุปกรณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความคิดทางวิชาการ รวมถึงกระบวนการสรุปและประเมินผลทั้งด้านเนื้อหาความรู้ ทักษะ กิจกรรมการทำงานกลุ่มร่วมกันของสมาชิกภายในห้องเรียน

เมธินี วงศ์วานิช รัชฎาภรณ์ (2557: บทคัดย่อ) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสัยในการพัฒนาตนเองด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ในรายวิชาการสอนวิชาธุรกิจพื้นฐาน สำหรับนิสิตปริญญาตรีชั้นปี 5 สาขาวิชาธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียนมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมนิสัยในการพัฒนาตนเองด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย กิจกรรมระดมความคิดเห็น กิจกรรมจัดลำดับและจัดกลุ่ม กิจกรรมความต่อเนื่องเชื่อมโยงเนื้อหา โดยใช้วิธีการสนทรีสนทนา ฟังอย่างลึกซึ้ง และการสะท้อนการเรียนรู้ของนิสิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นิสิตปริญญาตรี สาขาวิชาธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการสอนวิชาธุรกิจพื้นฐาน จำนวน 22 คน ภาคปลายปีการศึกษา 2556 เก็บข้อมูลจากบันทึกความคิดเห็น ประสพการณ์ และการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตส่วนใหญ่เกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองในการพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ของรายวิชานี้ โดยนิสิตได้พัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะของตนเองด้านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการกำหนดสิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์ เทคนิคการวิเคราะห์ แยกแยะ การจัดโครงสร้าง จัดลำดับ และจัดกลุ่มข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับธุรกิจศึกษาให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงเนื้อหาของความสัมพันธ์ตามหลักการ และการใช้เหตุผลตามกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การพัฒนาและการให้กิจกรรมตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างเป็น

ระบบให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และคุณค่าของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสามารถช่วยส่งเสริมนิสัยในการพัฒนาตนเองด้านการคิดวิเคราะห์ให้เป็นระบบได้อย่างเหมาะสม

สุทิน เจียมประโคน (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณค่าในตนเองตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการของนักศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณค่าในตนเอง ตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2556 จำนวน 20 คน โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และเปรียบเทียบกลุ่มตัวอย่างเดียวกันโดยใช้ t-test แบบ Dependent Samples

ผลการศึกษาพบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาหลังการทดลองใช้รูปแบบกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักศึกษาเพศชายและนักศึกษาเพศหญิงมีการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการทดลองใช้กระบวนการรูปแบบจิตตปัญญาศึกษา ไม่แตกต่างกัน นักศึกษาที่มีรายได้ของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน หลังการทดลองใช้รูปแบบกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา นักศึกษาที่มีอาชีพของครอบครัวที่แตกต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน หลังการทดลองใช้รูปแบบกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา

อรอนงค์ แจ่มผล (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตนเองของนักศึกษาที่เรียนวิชาจิตวิทยาสำหรับครู โดยวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษาผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตนเองของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นนักศึกษาโปรแกรมวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครูภาคการเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 55 คน วิธีการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตระหว่างกระบวนการและภายหลังกระบวนการ ผู้วิจัยทำหน้าที่สังเกตและบันทึกความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประสพการณ์ตรงของนักศึกษาที่เข้าร่วมแต่ละกิจกรรมรวบรวมข้อมูลจากอนุทิน บันทึกประจำวัน การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างผู้วิจัยและนักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการ การเขียนสรุปประสพการณ์การเรียนรู้และความเปลี่ยนแปลงในตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรม จุดหมายของนักศึกษาที่เข้าร่วมกระบวนการที่เขียนถึงอาจารย์ กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่บูรณาการในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู ได้แก่ กิจกรรมจัดทำแฟ้มสะสมงาน กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมการเขียนโดยเสรี และกิจกรรมการทำงานร่วมกัน (พลังกลุ่ม) ผลการวิจัยพบว่า

นักศึกษาเกิดผลการเรียนรู้ภายในตนเอง ดังนี้ นักศึกษาสามารถเข้าถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ภายนอกผ่านกิจกรรมและกระบวนการ เกิดการเปลี่ยนแปลง ความคิดและแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเองและใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และแนวปฏิบัติใหม่ต่อตนเองและผู้อื่น ส่งผลสู่การประพฤติอย่างมีสติ และปัญญา มีความรักความเมตตาต่อตนเอง และผู้อื่นตลอดจนสรรพสิ่งรอบตัว

ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ (2555) ได้ดำเนินการจัดทำโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดและการตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อยกระดับจิตสำนึกและจิตวิญญาณของมนุษย์โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสังเคราะห์ปรัชญา หลักการพื้นฐาน กระบวนการ คุณสมบัติของกระบวนการ และองค์ประกอบสำคัญอื่นๆ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยรวมกลุ่มกระบวนการที่ทำงานด้านจิตสำนึกและจิตวิญญาณในสังคมไทย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมและการพัฒนามนุษย์จำนวน 40 คน เพื่อร่วมกันวิจัยถอดบทเรียนและแบ่งปันประสบการณ์ระยะเวลา 9 เดือน ผลที่ได้รับจากการเข้ารับการอบรม พบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพภายในของผู้เข้าร่วมกระบวนการอย่างสังเกตเห็นได้ โดยไม่ได้ตัดสินที่ “ผล” แต่ตัดสินที่ “เหตุ” โดยการสร้างเงื่อนไขที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยผู้เข้าร่วมกระบวนการสามารถเชื่อมโยงแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเข้าสู่วิถีชีวิตอย่างสมดุลทั้งในด้านความจริง ความดี ความงาม ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงเกิดในระดับปัจเจกชนเท่านั้นแต่เกิดในระดับปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เรื่อง ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับนักศึกษาครู เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาใน รายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมี ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารและวิเคราะห์ สังเคราะห์ เกี่ยวกับการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 : ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยการ วิเคราะห์และสรุปข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา พัฒนาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการ ดำเนินการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยผู้วิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ คำชี้แจงสำหรับผู้สอน สำหรับผู้เรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรม ใบกิจกรรม การวัดและประเมินผล โดยแผนการ จัดการเรียนรู้นี้ใช้ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 15 สัปดาห์ ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกการเรียนรู้ของ นักศึกษาและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ภาษา ตลอดจนความสมบูรณ์ของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 3 : การทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายและศึกษา โดยดำเนินการศึกษากับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จำนวน 55 คน จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 : การประเมินปรับปรุงและข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากการที่นักศึกษาครูได้ผ่านการจัดการเรียนรู้จากผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มาแล้ว นักศึกษาครูจำนวน 11 คนเป็นตัวแทน นำการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในโรงเรียนภายในเขต อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และติดตามผล จากนั้นผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล การรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในชั้นปีที่ 5

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. (มคอ.3) แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา 5 ขั้นตอนได้แก่กิจกรรมเชคอิน (Check-in), สนทนาสนทนา (Dialogue conversation), การสะท้อนคิด (Reflection), กิจกรรมเชคเอาท์ (Check-out), และบันทึกการเรียนรู้ (Journaling)
2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
3. สมุดบันทึกการเรียนรู้

3.2 การสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. (มคอ.3) แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา 5 ขั้นตอนคือ
 1. Check-in เตรียมความพร้อมในการเรียนการถ่ายทอดความรู้โดยการให้สงบมีสติอยู่กับตัว อาจจะให้ทำกิจกรรมนั่งสมาธิหรือทำสมาธิด้วยกิจกรรมอย่างอื่นที่ถนัด เช่น ให้วิเคราะห์ตนเอง ให้

สะท้อนสิ่งที่เห็นจากภาพหรือเป็นกิจกรรมของนักศึกษาที่มีกลุ่มรับผิดชอบนำเพื่อน ๆ เล่นตาม ให้ทุกคนทำพร้อมกันและจะ Check-in เพื่อเรียกสมาธิทุกครั้งด้วยกิจกรรมแตกต่างกันออกไป

2. Dialogue Conversation สนทนาสนทนาวาดและฟังเพื่อนพูดอย่างใคร่ครวญฟังอย่างไตร่ตรองฟังอย่างรู้เท่าทัน แขนวลอยคำถาม คิดตามอย่างสงบ ให้เกียรติผู้พูดให้ผู้พูดได้พูดอย่างเชื่อมโยงโดยใช้ Talking Stone เป็นสัญลักษณ์จะไม่บังคับว่าคนใดจะพูดก่อนขึ้นอยู่กับความพร้อมที่อยากจะพูดก็หยิบ Talking Stone ขึ้นมาและวางลงเมื่อจบการพูดการให้เกียรติซึ่งกันและกันและความสงบเรียบร้อยของการสนทนาในกลุ่มจะได้สาระมาก

3. Reflection การสะท้อนความคิดทำกิจกรรมโดยให้ดูหนัง ฟังเพลง อ่านบทความ เล่านิทาน เล่าข่าวแล้วคิดวิเคราะห์ตามหัวข้อและประเด็นต่าง ๆ แล้วให้พูดสะท้อนความคิดของตัวเองให้เพื่อน ๆ ฟังกิจกรรมนี้สามารถใช้ได้มากและตลอดทุกคาบ

4. Check-out การสรุปผลความคิดรวบยอดเป็นการทบทวนบทเรียนหรือความคิดและรู้สึกด้วยตนเองว่าวันนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรจากในห้องเรียนและจากสิ่งรอบข้างจากครู เพื่อนและกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

5. Journaling จดบันทึก หรือการทำบันทึกสมุดทำความดีเป็นอักษรแสดงให้เห็นความก้าวหน้าเป็นระยะ ๆ และทบทวนเป็นระยะ ๆ อาจจะเป็นผลงานของการสะท้อนคิดก็ได้ที่ไม่สามารถหรือไม่มีโอกาสได้พูดสะท้อนคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในห้องเรียนได้ก็บันทึกไว้ช่วยจดจำความคิดเห็นความรู้สึกความก้าวหน้าของผู้เรียน

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นหลัก ในการสัมภาษณ์นักศึกษาคูจากการทำงานที่นักศึกษาคูได้ผ่านการจัดการเรียนรู้จากผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์มาแล้ว โดยนักศึกษาคูจำนวน 11 คนเป็นตัวแทน นำการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในโรงเรียนภายในเขต อำเภอหล่มสัก อำเภอหล่มเก่า และติดตามผล ซึ่งการสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ เป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเตรียมข้อคำถามในประเด็นหลัก ๆ ซึ่งจะเป็นคำถามปลายเปิด จากนั้นก็สนทนาซักถามกับนักศึกษาคู คำตอบที่ได้รับจะนำไปสู่การแตกประเด็นเป็นข้อคำถามย่อย ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก มีรายละเอียด ชัดเจน และตรงกับสิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์คิดมากที่สุด

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบและให้คำแนะนำแก่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อการเรียนรู้และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาภาษาตลอดจนความสมบูรณ์ของเครื่องมือแล้ว

นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67-1.00 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องในเกณฑ์ที่ยอมรับได้หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้จริง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1

ผู้วิจัยออกแบบการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาเอกสารและวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ จากนั้นสร้างและพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ โดยการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา พัฒนาและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ (มคอ.3) ที่เน้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหา วัตถุประสงค์ คำชี้แจงสำหรับผู้สอน สำหรับผู้เรียน วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ลักษณะของกิจกรรม ใบกิจกรรม การวัดและประเมินผล โดยแผนการจัดการเรียนรู้นี้ใช้ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 15 สัปดาห์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ สมุดบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ระยะที่ 2

1) นักศึกษาครูในชั้นปีที่ 5 ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (ปส.1) ในโรงเรียนภายในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในเขตอำเภอหล่มเก่า หล่มสัก

2) ผู้วิจัยดำเนินการติดตามนักศึกษาครูจำนวน 11 คนที่สมัครใจในการใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่ตนเองได้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนภายในจังหวัดเพชรบูรณ์

3) ผู้วิจัยศึกษาการนำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษาครูจำนวน 11 คนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้โดยเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งดูจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่นักศึกษาออกแบบขึ้นและนำไปใช้สอนจริงในชั้นเรียน

4) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับนักศึกษาทั้ง 11 คน ในประเด็นเกี่ยวกับการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือวิจัยได้แก่ (มคอ.3) แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา 5 ขั้นตอน ได้แก่ กิจกรรมเชคอิน (Check-in), สนทนาสนทนา(Dialogue conversation), การสะท้อนคิด (Reflection), กิจกรรมเชคเอาท์ (Check-out), และบันทึกการเรียนรู้ (Journaling) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่ออ่าน จับใจความ ตีความ และจับประเด็นเรื่องราว รวมทั้งพยายามค้นหาแบบแผนของพฤติกรรมจนนำไปสู่ข้อสรุป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลของการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์สำหรับ
นักศึกษาครู เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์หลัก
เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์และศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญา
ศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยในการรายงานผลการวิจัยผู้วิจัยรายงานตาม
วัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

4.1 ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

“แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์”

4.2 ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

“ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึก
ประสบการณ์วิชาชีพครู”

4.1 ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 “แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์”

ตารางที่ 4.1 ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ในสัปดาห์ที่ 1-8

สัปดาห์ ที่	รายละเอียด	กิจกรรมการสอน	สื่อที่ใช้ในการสอน
1	เป้าหมาย	<u>ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม</u>	- กระดาษ A4
	1. ตรวจสอบความรู้เดิมเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. ครูใช้กิจกรรม check-in สสำรวจความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ “กิจกรรมตัวฉัน” เป็นการให้ใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองและสื่อความเป็นตนเองด้วยการวาดภาพ 1 สิ่ง จากนั้นนำผลงานมาจัดแสดงกลางวง แล้วผลัดกันเล่าเรื่องราวของตนเอง	- ปากกาสี ฯลฯ - การ์ดคำ 5E, STEM Education, 21 century skill, PBL, RBL, NOS เป็นต้น
	จัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	<u>ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรมหลักสำคัญ</u>	
	การตั้งคำถาม	1. ครูใช้เกม 20 คำถาม (เพื่อสำรวจ ความเข้าใจ เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาทิ 5E, STEM Education, 21 century skill, PBL, RBL และ NOS 2. นักศึกษารู้จักการตั้งคำถาม เพื่อนำไปสู่การค้นพบคำตอบที่ครูกำหนด	
	3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น	<u>ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมสรุปการเรียนรู้</u>	
		1. ครูใช้กิจกรรม “ปากกาพาไป” โดยให้นักศึกษาเขียน “ความเข้าใจของรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มา 1 รูปแบบที่ได้จากการเล่นเกม 20 คำถาม ลงในกระดาษที่ครูแจกให้ 2. นักศึกษานั่งล้อมวงทั้งห้อง ครูให้แต่ละคนเล่าในสิ่งที่ตนเองเขียน 3. ครูขออาสาสมัคร เพื่อสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน 4. ครูตั้งคำถามและชวนอภิปราย ในประเด็นที่ยังขาดตกบกพร่อง เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ อาทิ 5E, STEM Education, 21 century skill, PBL, RBL และ NOS เป็นต้น	

ลำดับที่	รายละเอียด	กิจกรรมการสอน	สื่อที่ใช้ในการสอน
2	เป้าหมาย	<u>ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม</u>	- กระดาษ A4
	1. มีความคิดเชิงเหตุและผล	1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำนวญความคิด อารมณ์ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “ตะกร้า 3 ใบ” เป็นการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองโดยตอบคำถาม 3 ข้อ	- ปากกาสี ฯลฯ
	สร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยกระบวนการวิจัย	- ปัญหาที่พบในการสังเกตการณ์สอน	- คอมพิวเตอร์
	2. ตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุป จากการสืบค้นข้อมูลได้	- ต้นเหตุของปัญหา	ส่วนตัวในการสืบค้นข้อมูล
	3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น	- แนวทางในการแก้ปัญหา	
		จากนั้นแลกเปลี่ยนกันถามคำถามแต่ละคำถามกับเพื่อน แล้วแบ่งปันคำตอบที่น่าสนใจในกลุ่มใหญ่ ทั้งชั้นเรียน	
		<u>ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรมหลักสำคัญ</u>	
		1. ครูจัดกลุ่มของปัญหาที่นักศึกษาพบที่มีความคล้ายคลึงกันหรือประเด็นใกล้เคียงกัน ให้นักศึกษาอยู่กลุ่มเดียวกัน	
		2. เปิดโอกาสให้นักศึกษาภายในกลุ่ม ได้ร่วมกันสร้างกฎกติกา กลุ่ม กำหนดบทบาทซึ่งกันและกัน	
		3. นักศึกษาตั้งคำถามหรือข้อคิดเห็นที่เชื่อมโยงจากปัญหาที่ค้นพบในการสังเกตการณ์สอน	
		4. ครูให้นักศึกษาอ่านกรณีศึกษา “น้ำทิพย์ไม่เต็มขวด” เพื่อให้เห็นประเด็นในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานวิจัย ลักษณะของการใช้คำถาม และการฝึกคิดอย่างเป็นระบบ	
		5. นักศึกษาแต่ละคนนำประเด็นปัญหาเขียนขึ้นบนกระดาน ครูและนักศึกษาช่วยกันจัดกลุ่มปัญหาทางวิทยาศาสตร์	
		6. ครูใช้กิจกรรมสุนทรียสนทนา ให้นักศึกษาที่มีประเด็นปัญหาคล้ายคลึงกันเข้ากลุ่มร่วมกันแชร์ประเด็นปัญหา เพื่อนำสู่โจทย์ โครงงานฐานวิจัย	
		7. สืบค้นข้อมูล เพื่อสนับสนุนความเป็นเหตุและผล ของโจทย์ โครงงานฐานวิจัย ของกลุ่มตนเอง	
		<u>ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมสรุปการเรียนรู้</u>	
		1. ครูใช้กิจกรรม deep listening (ฟังอย่างใคร่ครวญ ฟังอย่างมีสติ ยอมรับฟังความคิดเห็นโดยไม่ตัดสิน)	
		2. แต่ละกลุ่มร่วมกันแชร์ คำถามหรือข้อคิดเห็นที่เชื่อมโยงจากปัญหาที่ค้นพบในสู่โจทย์โครงงานของกลุ่มตนเอง พร้อมทั้งระบุเหตุและผล ของโครงงานฐานวิจัยของกลุ่มตนเอง	

ลำดับ ที่	รายละเอียด	กิจกรรมการสอน	สื่อที่ใช้ในการสอน
3-5	เป้าหมาย 1. มีความคิดเชิง เหตุและผล สร้างความรู้ด้วย ตนเองด้วย กระบวนการวิจัย 2. นักศึกษา ตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและ ผู้อื่น	<u>ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม</u> 1. ครูใช้กิจกรรม check-in สสำรวจความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ “กิจกรรมผ่อนคลาย ความคิด” เป็นการปลดปล่อยความตึงเครียดในทุกส่วนของ ร่างกายและน้อมนำความรู้สึกลอยวาง ความสบายกลับเข้า มาใส่ตัว ละวางความคิด ความกังวลต่างๆ สร้างให้เกิดสภาวะ ของการเปิดรับและพร้อมเรียนรู้ อาทิ การนั่งสงบนิ่งกับ เสียงเพลง การหายใจด้วยมือ เป็นต้น <u>ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรมหลักสำคัญ</u> 1. นักศึกษาภายในกลุ่ม ร่วมกันออกแบบโครงงานฐานวิจัย เพื่อคิดนวัตกรรมขึ้นมา แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น 2. นักศึกษาร่วมกันเขียนโครงร่างการวิจัย <u>ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมสรุปการเรียนรู้</u> 1. ครูให้นักศึกษาแต่ละคนร่วมกันสะท้อนการเรียนรู้ เป็นการ ย้อนกลับเข้ามาสังเกตปฏิบัติการตอบสนองของตนต่อ ประสบการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ใคร่ครวญถึงอารมณ์ ความคิด ความรู้สึกต่างๆ ที่มาพร้อมกับ การตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ และพยายามค้นหาว่า - ประสบการณ์นั้นมีความหมายต่อตนเองอย่างไร - รู้สึกอย่างไร - มีความคิดใหม่เกิดขึ้นหรือไม่	- คอมพิวเตอร์ ส่วนตัวในการ สืบค้นข้อมูล

ลำดับ ที่	รายละเอียด	กิจกรรมการสอน	สื่อที่ใช้ในการสอน
6-8	เป้าหมาย 1. มีความคิดเชิง เหตุและผล สร้างความรู้ด้วย ตนเองด้วย กระบวนการวิจัย 2. นำเสนอ ข้อมูลได้อย่าง ครบถ้วน ชัดเจน และเป็นลำดับ 3. นักศึกษา ตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและ ผู้อื่น	<u>ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อม</u> 1. ครูใช้กิจกรรม check-in “ความสุขของฉัน” โดยการให้ ผู้เรียนใช้แก้วตักเมล็ดถั่วเขียวมาแทนจำนวนความสุข ที่คิดว่า ตนเองมีอยู่ ณ ขณะปัจจุบัน 2. ผู้เรียนแต่ละคนร่วมกันสะท้อนความสุขที่คิดว่าตนเองมี ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เป็นต้น <u>ขั้นตอนที่ 2 กิจกรรมหลักสำคัญ</u> 1. นักศึกษาแต่ละกลุ่ม ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ทดลอง ตรวจสอบ ความคิดเชิงเหตุและผล ตามโจทย์วิจัยของกลุ่ม สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการวิจัย (โครงการ ฐานวิจัย) 2. ครูทำหน้าที่ Coaching เมื่อนักศึกษาเกิดปัญหา <u>ขั้นตอนที่ 3 กิจกรรมสรุปการเรียนรู้</u> 1. นักศึกษาแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิจัย พร้อมกับการใช้ กิจกรรม deep listening 2. นักศึกษาจัดแสดงผลงานนวัตกรรมที่ค้นพบ หรือ Model การสอน หรือชิ้นงาน/โครงการ ที่ตอบโจทย์การวิจัยของแต่ละ กลุ่ม 2. หลังจากการนำเสนอเสร็จสิ้น ครูให้นักศึกษาแต่ละคน พุด ถึงความรู้สึกที่ได้รับด้วยตัวแทนคำ 3 คำ (ห้ามซ้ำกัน)	- แก้ว ถั่วเขียว - Power point และ projector - กระดาษ A4 - ปากกาสี ฯลฯ

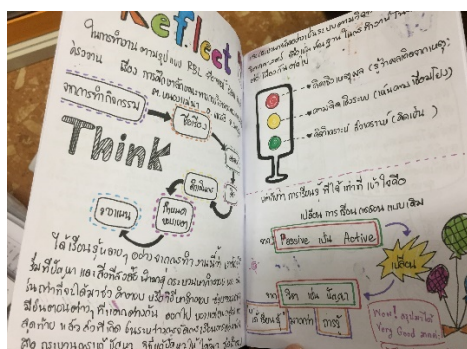

ภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.2

กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษา

ภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.4

สมุดบันทึกการเรียนรู้ของนักศึกษาชั้นปีที่ 4

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนวิธีสอนมาสู่การเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ ฝึกการแลกเปลี่ยน รับรู้ รับฟังอย่างลึกซึ้ง และการพัฒนาภายในตน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงเชื่อมโยงสู่การศึกษาของชีวิตทั้ง 3 ส่วน คือ ฐานกาย ฐานใจ และฐานคิด โดยมีแบบแผนของแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1) การเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย กิจกรรมผ่อนคลายพักตระหนักรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสติ รู้ตัว เกิดภาวะผ่อนคลายเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเทคนิคอาจจะช้าหรือเปลี่ยนไปในแต่ละสัปดาห์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนและเนื้อหา ตัวอย่างเช่น ครูใช้กิจกรรม check-in สำรวจความคิดเห็น ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “ตะกร้า 3 ใบ” เป็นการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองโดยตอบคำถาม 3 ข้อ ปัญหาที่พบในการสังเกตการณ์สอน ต้นเหตุของปัญหา แนวทางในการแก้ปัญหา จากนั้นแลกเปลี่ยนกันถามคำถามแต่ละคำถามกับเพื่อน แล้วแบ่งปันคำตอบที่น่าสนใจในกลุ่มใหญ่ ทั้งชั้นเรียน

ขั้นที่ 2) กิจกรรมหลักสำคัญ ประกอบด้วย กิจกรรมเนื้อหาหลักซึ่งเป็นการทบทวนความรู้เดิมและต่อยอด จากนั้นผู้สอนนำเนื้อหาออกมาออกแบบการสอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ตรงภายในและเกิดการใคร่ครวญเชื่อมโยง สรุปการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อาทิ กิจกรรมสุนทรียสนทนา กิจกรรมกลุ่ม การเล่าเรื่อง โดยผู้เรียนมีบทบาท เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น จากขั้นที่ 1 การเตรียมพร้อม เข้าสู่ขั้นที่ 2 กิจกรรมหลัก ครูจัดกลุ่มของปัญหาที่นักศึกษาพบที่มีความคล้ายคลึงกัน หรือประเด็นใกล้เคียงกัน ให้นักศึกษาอยู่กลุ่มเดียวกัน เปิดโอกาสให้นักศึกษาภายในกลุ่ม ได้ร่วมกันสร้างกฎกติกากลุ่ม กำหนดบทบาทซึ่งกันและกัน นักศึกษาตั้งคำถามหรือข้อคิดเห็นที่เชื่อมโยงจากปัญหาที่ค้นพบในการสังเกตการณ์สอน ครูให้นักศึกษาอ่านกรณีศึกษา “น้ำทิพย์ไม่เต็มขวด” เพื่อให้เห็นประเด็นในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานฐานวิจัย ลักษณะของการใช้คำถาม และการฝึกคิดอย่างเป็นระบบนักศึกษาแต่ละคนนำประเด็นปัญหาเขียนขึ้นบนกระดาน ครูและนักศึกษาช่วยกันจัดกลุ่มปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ครูใช้กิจกรรมสุนทรียสนทนา ให้นักศึกษาที่มีประเด็นปัญหาค่อยคลึงกันเข้ากลุ่มร่วมกันแชร์ประเด็นปัญหา เพื่อนำสู่โจทย์โครงงานฐานวิจัย

ขั้นที่ 3) กิจกรรมสรุปการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ของความไว้วางใจให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนมุมมอง ประสบการณ์ภายในและการเรียนรู้ของตน ซึ่งไม่มีถูกผิด จากนั้นจะเป็นเวลาสงบให้ผู้เรียนใคร่ครวญ เขียนบันทึกการเรียนรู้ของตนเอง ตัวอย่างเช่น จากขั้นที่ 2 กิจกรรมหลัก ครูดำเนินการเข้าสู่ขั้นที่ 3 กิจกรรมสรุปด้วยการที่ ครูใช้กิจกรรม deep listening (ฟังอย่างใคร่ครวญ ฟังอย่างมีสติ ยอมรับฟังความคิดเห็นโดยไม่ตัดสิน) แต่ละกลุ่มร่วมกันแชร์ คำถามหรือข้อคิดเห็นที่

เชื่อมโยงจากปัญหาที่ค้นพบไปสู่โจทย์โครงการของกลุ่มตนเอง พร้อมทั้งระบุเหตุและผล ของโครงการ
ฐานวิจัยของกลุ่มตนเอง

4.2 ผลการวิจัยของวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 “ศึกษาการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู”

นักศึกษาศาสาวิทยาาสตร์ทั่วไปชั้นปีที่ 5 จำนวน 11 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมการวิจัย ได้นำ
รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่ง
ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์หลังนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพเสร็จสิ้นเกี่ยวกับประเด็นในด้าน
การเตรียมตัวก่อนสอน ระหว่างสอนและหลังการสอน ตลอดจนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการใช้กิจกรรม
เหล่านี้ ขอยกตัวอย่างคำตอบของนักศึกษา ดังนี้

การเตรียมตัวก่อนสอน

“มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆจากอินเทอร์เน็ตและแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน
ๆ ว่าจะต้องจัดการเรียนการสอนไปในรูปแบบไหน แล้วจะต้องเอากิจกรรมจิตตปัญญาไป
แทรกในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในช่วงใดได้บ้างและศึกษาความรู้และวิธีการในการ
จัดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดจิตตปัญญา ความสนุกสนาน และความรู้ในขณะที่ทำกิจกรรม”
(นศ.1)

“กิจกรรมจิตตปัญญาเป็นกิจกรรมที่ใช้นำเข้าสู่บทเรียนและกิจกรรมที่ใช้ส่วนมากจะ
สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียน ผลที่ได้รับจาก
การเตรียมตัวก่อนสอนทำให้การสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น เป็นลำดับขั้นตอน นักเรียนเกิด
กระบวนการเรียนรู้ตามที่ตั้งไว้ แต่ก็จะมีบางครั้งที่ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างที่
เตรียมมา ขึ้นอยู่กับสภาพจริงในตอนนั้น เช่น สอนในช่วงเช้าแต่ช่วงเช้ามีกิจกรรมจากเวลา
สอน 2 ชั่วโมง จะเหลือแค่ 1 ชั่วโมง ดังนั้นจึงควรปรับการจัดการจัดการเรียนการสอนให้
กระชับมากยิ่งขึ้น” (นศ.3)

จะเห็นได้ว่านักศึกษา มีการตระหนักรู้ในตนเอง คือการเข้าใจตนเองว่ายังมีส่วนบกพร่องหรือต้องเพิ่มเติมในประเด็นใด ก็จะเร่งดำเนินการแก้ปัญหาเตรียมความพร้อมก่อนสอน เช่น หาความรู้เพิ่มเติม หรือปรึกษาผู้รู้ และเพื่อน ๆ

ระหว่างสอน

“เริ่มต้นการสอนด้วยกิจกรรมจิตตปัญญาเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่เนื้อหาในการสอนชั่วโมงนั้น ๆ ในระหว่างการสอนนักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนดี แต่จะมีนักเรียนชายบางส่วนที่เล่นและคุยกันเสียงดัง แต่เมื่อเข้าสู่กิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนให้ความสนใจ ตั้งใจเรียนและตั้งใจทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนส่วนมากจะกระตือรือร้นกับการทำกิจกรรมที่น่าตื่นเต้นน่าสนใจ เช่น เกม การแข่งขันระหว่างกลุ่ม การออกแบบสร้างชิ้นงานด้วยตนเอง เป็นต้น (นศ.6)

“ระหว่างการจัดการเรียนการสอนโดยใช้จิตตปัญญา ในการใช้จิตตปัญญาเราจะต้องพยายามให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกที่เป็นความจริงออกมาให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ในคาบเรียนนั้นๆ ครูผู้สอนจะต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากที่จะพูดโน้มน้าวจิตใจผู้เรียนได้คิดแล้วพูดออกมาจากใจจริง ๆ หรือความรู้สึกจริง ๆ ” (นศ.2)

จะเห็นได้ว่านักศึกษาใช้กิจกรรมจิตตปัญญาในการนำเข้าสู่บทเรียน และเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้พร้อมทั้งกายและใจ ในการรับประสบการณ์ใหม่ ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาเพราะจะช่วยดึงดูดความสนใจ ทำให้ผู้เรียนตั้งใจเรียน และอยากทำกิจกรรมกับนักศึกษาครูมากขึ้น

หลังการสอน

“หลังการจัดการเรียนการสอนนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจตนเองและเพื่อนมากขึ้นจากการทำกิจกรรมจิตตปัญญา นอกจากนั้นยังทำให้ครูรู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้น เป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไปให้เหมาะสมกับนักเรียน นักเรียนได้รู้จักเพื่อนของตนเองมากยิ่งขึ้น บางครั้งรู้จักกันมานานในเรื่องที่เพื่อนไม่เคยบอกหรือแสดงออกให้เห็น นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือทำ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนๆ ได้คิดได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง

และได้รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ได้ความสุข ความสนุกสนานจากการจัดการเรียนการสอน ในขณะที่เดียวกันครูได้ความภูมิใจที่ทำให้นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาที่นำมาสอน กิจกรรมที่เตรียมมาให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ มีความสุขที่นักเรียนมีความสุขกับการเรียน ไม่เครียด ไม่น่าเบื่อ ไม่วิชาการมากเกินไปเพราะการสร้างบรรยากาศเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้” (นศ.5)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาทำให้นักศึกษาได้รู้จักผู้เรียนมากขึ้น และแม้แต่ผู้เรียนเองก็ยังได้เรียนรู้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้น นักศึกษาสามารถประเมินตนเองได้ว่ากิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนนั้นก่อให้เกิดประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ได้ดี

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการใช้กิจกรรม

“แนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่น่าสนใจ สามารถนำไปใช้ได้จริง ถึงบางครั้งจะใช้ได้ผลบ้างหรือไม่ได้ผลบ้างก็ตาม ขึ้นอยู่กับนักเรียน ครูและสถานการณ์จริงในตอนนั้น เป็นกิจกรรมที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติ ทำให้ครูรู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้น เห็นความแตกต่างของนักเรียนมากยิ่งขึ้น เป็นผลทำให้ครูคิดกิจกรรมได้หลากหลายมากขึ้น ให้เหมาะสมกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น” (นศ.6)

“การใช้จิตตปัญญาในการนำมาจัดการเรียนการสอนในการทำกิจกรรมใช้เวลาค่อนข้างนานในกรณีที่มีจำนวนผู้เรียนมาก (40 - 50 คนต่อห้อง) และคาบสอนเป็นคาบเดียวอาจจะไม่เหมาะสมในรายวิชาวิทยาศาสตร์ที่ต้องมีเนื้อหาและทำกิจกรรมการทดลองในครั้งนั้น แต่อย่างไรก็ตามจิตตปัญญาศึกษาเป็นอีกหนึ่งรูปแบบกิจกรรมที่ดีที่ทำทนายผู้สอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไปในภายหน้า” (นศ.3)

จะเห็นได้ว่านักศึกษามีการประเมินตนเองได้อย่างชัดเจนถึงความเหมาะสมของการนำกิจกรรมที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ว่าขึ้นอยู่กับบริบทและสภาพแวดล้อม ซึ่งนักศึกษาจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมของปัจจัยและข้อจำกัดในการนำ

กิจกรรมไปใช้ แต่ถึงอย่างไรนักศึกษาก็ยังคงเห็นความสำคัญของจิตตปัญญาศึกษาว่าเป็นรูปแบบกิจกรรมที่ทำทนายสำหรับการออกแบบการสอนของผู้สอนเองและยังมีประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนจึงทำให้อยากที่จะนำไปใช้ต่อไปในอนาคต

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย

แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์นั้น ผู้สอนได้ค้นพบ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1) การเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2) กิจกรรมหลักสำคัญ และขั้นที่ 3) กิจกรรมสรุปการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะการจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาไม่มีรูปแบบตายตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสมสรวง (2555) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาสามารถเลือกใช้เครื่องมือ วิธีการฝึกปฏิบัติได้อย่างหลากหลายเพื่อให้การศึกษابرรลุตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ตามบริบทที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ และการสังเกตอย่างมีสติ นอกจากนี้ในด้านของการรับรู้ของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาเมื่อออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้วิจัยพบว่า นักศึกษามีการเตรียมตัวก่อนสอนด้วยการตระหนักรู้ในตนเอง คือการเข้าใจตนเองว่ายังมีส่วนบกพร่องหรือต้องเพิ่มเติมในประเด็นใดก็จะเร่งดำเนินการแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าในระหว่างสอน นักศึกษาจะให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจตนเองและเพื่อน ๆ ฝึกการใคร่ครวญการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่จัดขึ้นในชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมาลินี (2554) กล่าวว่า หากบุคคลไม่มีการใคร่ครวญประสบการณ์ อาจทำให้ประสบการณ์ที่ได้รับนั้นเลยไปโดยไม่ได้ฝังรากอยู่ภายในตัวตนของบุคคลเลยก็เป็นได้ ส่วนหลังการสอนและสิ่งที่ได้เรียนรู้ นั้น นักศึกษาประเมินตนเองได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับนันทวันและเอกภูมิ (2557) ที่ทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับการคิดแบบอภิปัญญาในรายประเด็นย่อยด้านการประเมินตนเองของผู้เรียน ที่พบว่า ก่อนที่จะประเมินตนเองได้นั้น ผู้เรียนควรจะต้องมีการตระหนักรู้ในความคิดของตนที่ชัดเจนก่อน หากผู้เรียนยังไม่สามารถตระหนักรู้ในความคิดของตนเองได้อย่างชัดเจนแล้ว การวางแผนความคิดก็จะไม่ชัดเจนซึ่งส่งผลกระทบทำให้การประเมินตนเองไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร นั้นแสดงให้เห็นว่านักศึกษาเกิดการตระหนักรู้ในตนเองแล้วก็จะสามารถประเมินตนเองได้ถึงความเหมาะสมของการนำกิจกรรมที่เน้นจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ในบริบทที่แตกต่างกันออกไป สอดคล้องกับธนาและอดิสร (2553) ได้สรุปว่า จิตตปัญญาศึกษาไม่มีการสร้างนิยามและขั้นตอนที่ชัดเจนในเชิงกระบวนการ ไม่

สามารถกำหนดอย่างตายตัวว่าขั้นตอนจะเป็นอย่างไรในวงกว้าง และกำหนดให้เกิดขึ้นได้อย่างไร สิ่งที่ได้มีเพียงการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตามบริบทที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น

การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอาจจะเป็นเรื่องใหม่ในทัศนะ หรือความเข้าใจหลากหลายมิติของคนบางคน อย่างไรก็ตามได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการศึกษาในหลากหลายศาสตร์และสาขาวิชาทั้งในแวดวงการศึกษา หรือในแวดวงอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้อธิบายความเป็นมา ที่มาและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไว้หลากหลายแง่มุม อันที่จริงมุ่งสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้มีทั้งความรู้ควบคู่กับคุณธรรม มีความเข้าใจตนเองและมองเห็นการเชื่อมโยงของสรรพสิ่งต่างๆ ในโลก อันจะนำมาสู่การเกิดจิตสำนึกใหม่ หรือองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน เพื่อนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้งของผู้เรียน (เมธิณี วงศ์วานิช รัชฎาภรณ์, 2558)

จากแนวคิดการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาสู่การปฏิบัตินั้น ครูผู้สอนได้มีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนแบบการส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด และโดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของการพัฒนาการเรียนรู้ แบบรู้เท่าทันด้านในของตนเอง และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก เพื่อเกิดการกระตุ้น ความสนใจใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการแสดงความคิดเห็นแบบกัลยาณมิตร การฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การยกตัวอย่าง การอภิปรายซักถาม การเป็นผู้ฟังที่ดีด้วยหัวใจอย่างใคร่ครวญ การเป็นผู้พูดที่ดี ที่กล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็น การพูดอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบสุนทรียสนทนา มีการสะท้อนการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร มีการแสดงความคิดเห็นด้วยหัวใจที่เปิดกว้าง ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ด่วนตัดสินหรือแขวนการตัดสินใจไว้ก่อน หรือไม่แสดงการจับผิดในข้อคิดเห็นที่ได้รับมา การเคารพและยอมรับความคิดเห็นและมุมมองที่แตกต่างระหว่างกันและกันแบบไม่มีเงื่อนไข โดยครูผู้สอนมีการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นโดยใช้พื้นฐานของการมอบความรัก ความอบอุ่น ความเมตตาและความเอื้ออาทร และความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยปล่อยให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่เป็นอิสระ และแบ่งบานด้วยตนเองในการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนจะเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และเป็นผู้มีส่วนร่วมในความสำเร็จ และความเบิกบานในการพัฒนาการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ให้เป็นผู้เรียนที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ เป็นคนเก่ง คนดี และเป็นผู้ที่มีความสุขในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นแบบพร้อมที่จะเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบๆตนเอง ได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาสามารถสอดแทรกในกระบวนการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ให้กับผู้เรียนได้ โดยผู้เรียนจะได้ฝึกการมีสติรู้ตัว สังเกตภายในตนเอง เข้าใจผู้อื่น มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม การแลกเปลี่ยนพูดคุยและเป็นผู้สรุปการเรียนรู้ของตนเองด้วยการคิดอย่างใคร่ครวญ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับสังคมในเชิงบวก เชื่อมโยงเนื้อหาวิชาเข้ากับชีวิตจริงได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ควรมีการออกแบบประยุกต์ใช้กิจกรรมให้เหมาะสมตามบริบทของสถานที่ ผู้เรียน สภาพแวดล้อม และจุดมุ่งหมายของรายวิชา

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษากับนักศึกษาครูสาขาอื่น ๆ ว่าสามารถบูรณาการกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาได้อย่างไร เพื่อการสังเคราะห์เป็นรูปแบบที่มีคุณลักษณะเฉพาะในแต่ละสาขา
- 2) ในการพัฒนาคนให้ลงลึกถึงภายใน เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยระยะเวลาซึ่งในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพียงการรับรู้ของนักศึกษาจากการใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งในการศึกษาครั้งต่อไปควรจะต้องมุ่งหมายไปที่กระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงภายในตัวบุคคล ทำการวิจัยเป็นกรณีศึกษา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2543. การสอนแบบจิตตปัญญา : แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับ
อนุบาล ศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เอดิสัน เพรสโปรดักส์.
- กรกฏา นักคิม. 2553. การใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนา
คุณลักษณะจิตตปัญญาและการเห็นคุณค่าในตนเองของนิสิตในรายวิชาจิตวิทยา
การศึกษา. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ
เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. วันที่ 19-20 สิงหาคม 2553. ณ
ห้องประชุมศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตร
ศาสตร์
- กรกฏา นักคิม ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และวรารัตน์ ก้อนทอง. 2556. ผลการจัดการเรียนรู้จิต
ตปัญญา ศึกษาและการผลิตชุดวิทัศน์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนิสิตแกนนำระดับ
ปริญญาตรีคณะศึกษาศาสตร์. รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและนวัตกรรม
ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 27-
1.
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ. 2542. รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการคิดและ
ความรู้สึกร่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนทางด้านความรู้ความคิด. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิตติชัย สุทธาสีโนบล. 2553. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ตามแนว
วิถีพุทธสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนอนุบาลนครนายก.วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน,มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จารุวรรณ กุลดิลก. 2552. ทลายกำแพง(ในใจ)ลง.หนังสือพิมพ์มติชนฉบับประจำวันที18กันยายน
2552.สืบค้นเมื่อวันที่20กรกฎาคม2559 จาก <http://jitwiwat.blogspot.com>
- จารุพรรณ กุลดิลก. 2553. แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (สสส.)
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2552. จิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง(Contemplative
Education and Transformative Learning). โพสต์ทูเดย์. 18 มกราคม 2552.
- _____. 2553. สัมมนาสรุปปิดโครงการเพิ่มขีดความสามารถคณะครุศาสตร์/
ศึกษาศาสตร์ สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์. 2-5 พฤษภาคม 2553.

จิตตินันท์ บุญสถิตกุล. 2553. ผลของการจัดการเรียนการสอนตามแนวจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการพัฒนา จริยธรรมของนิสิตระดับปริญญาตรี กรณีศึกษารายวิชาหลักการและแนะแนว. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 14-21.

_____. 2556. กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนตามแนวอินทรีย์ 5: กรณีศึกษารายวิชาจิตวิทยาการศึกษา. รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และนวัตกรรมระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 42-56.

จรวยพร แดงโชติ. 2557. การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาและเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการส่งเสริม ความรู้และทักษะด้านพัฒนาการเด็กระดับปฐมวัยสำหรับผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาล เอกชนในจังหวัดนนทบุรี. วารสารสุทธิปริทัศน์. 28 (88) หน้า 80-98.

จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2550). การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนศึกษา,
คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล พูลภัทรชีวิน 2551. กล้าที่จะก้าวข้าม. กรุงเทพฯ : เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป.

_____. 2552. จิตตปัญญาศึกษา: รุ่งอรุณแห่งจิตสำนึกใหม่ทางการศึกษา. หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับประจำวันที 25 ตุลาคม 2551 สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559
<http://jitwivat.blogspot.com>

ชลลดา ทองทวีและคณะ. 2551. โครงการวิจัยและจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษา. สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพศูนย์จิตตปัญญาศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.

_____. 2551. จิตตปัญญาศึกษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตต ป ญ ญา ศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชนิศวรา เลิศอมรพงษ์. 2553. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ของนิสิตสาขาการสอนคณิตศาสตร์ในรายวิชาหลักสูตรและการสอน คณิตศาสตร์. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 54-62.

ชนิศวรา เลิศอมรพงษ์ และสิริพร ทิพย์คง. 2556. การพัฒนาการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญของนิสิต ระดับบัณฑิตศึกษาโดยใช้แนวจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการศึกษางานวิจัยทาง การศึกษาคณิตศาสตร์. รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและนวัตกรรม

ระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 181-191.

ณัฐพร วัชวิญญู, วิจักขณ์พานิชและฉานเดชพวงจัน. 2552. การเรียนรู้ด้วยหัวใจที่ใคร่ครวญ.

(Contemplative Education). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ทศนา แคมมณี. 2552. ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนา นิลชัยโกวิทและคณะ. 2550. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).

ประเวศ วะสี. 2549. ระบบการเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤตแห่งยุคสมัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน

_____. 2552. จิตตปัญญาศึกษา: ทางเลือกหรือทางรอดของสังคม.งานประชุมวิชาการประจำปี จิตตปัญญาศึกษาครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร.

_____. 2550. การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน.

_____. 2551. หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่องจิตตปัญญาศึกษาการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์. กรุงเทพมหานคร: โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

_____. 2552. ระบบการศึกษาที่แก้ความทุกข์ยากของแผ่นดิน. จิตตปัญญาศึกษาทางเลือกหรือทางรอดของสังคม?. นครปฐม: บริษัท เอส. พี. เอ็น การพิมพ์ จำกัด.

ประพนธ์ ผาสุยิต. 2548.การจัดการความรู้...สู่อนาคตที่ใฝ่ฝัน.สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.) สืบค้นเมื่อวันที่20กรกฎาคม2559จากhttp://www.kmi.or.th/KMI_doc2.html

KMI_doc2.html

ประภาภัทร นิยมและมิราชัยมทวงศ์. 2549. ความดีพัฒนาการทางจริยธรรม.กรุงเทพฯ:ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรมสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้

พุทธทาสภิกขุ. 2499. คู่มือมนุษย์ฉบับสมบูรณ์คำบรรยายตุลาการภิธรรมครั้งที่4 เรื่องไตรสิกขา. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2540. ธรรมญูชีวิตพุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์การศาสนา.

- เพ็ชรี ฐะปะนีย์ (2552). กระบวนวิชาเทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม 076428 โดย
 สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาประจำปีการศึกษา 1/2552 โครงการเพิ่มขีด
 ความสามารถของคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่สู่การเป็นสถาบันพัฒนา
 บุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมธินี วงศ์วานิช รัชมกการณ. 2553. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
 เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานกลุ่มอย่างเป็นระบบในวิชาสัมมนาสำหรับนิสิตปริญญาโท
 สาขาวิชาธุรกิจศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. การสัมมนาเชิง
 ปฏิบัติการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
 กระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า
 168-179.
- _____. 2556. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้ การ
 เรียนการสอนแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มในรายวิชาบริโภคศึกษาสำหรับครู
 ธุรกิจและคอมพิวเตอร์ศึกษาระดับปริญญาตรี. รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการ
 สอนและนวัตกรรมระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 157-170.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. 2518. หลักการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- วิธาน ฐานะวุฒ. 2549. คำถามที่ง่าย ๆ. หนังสือพิมพ์มติชนฉบับประจำวัน ที่ 30 กันยายน 2549.
 สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559 จาก <http://jitwiwat.blogspot.com>
- วิจักขณ์ พานิช. 2550. เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีนา
- วิจักขณ์ พานิช. 2550. การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ: การศึกษาดังเส้นทางแสวงหาทางจิตต
 ปัญญา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เคล็ดไทย จำกัด.
- ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. 2552. จิตตปัญญาศึกษาคืออะไร. พิมพ์ครั้งที่ 1.
 นครปฐม: 21 CENTURY CO.,LTD.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2551. คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการ
 เรียนรู้วิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- สลักจิต ตรีธรมโสภาส. 2553. การรักษาผลการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยกระบวนการเรียนรู้แนวจิตตปัญญาศึกษา รายวิชาจิตตวิทยาสำหรับครู นักศึกษา โปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป. พิษณุโลก: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สุนน อมรวิวัฒน์. 2549. บทบาทของสถาบันการศึกษาต่อการพัฒนาจิตใจ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล จำกัด.
- สุดารัตน์ สารสว่าง. 2553. การใช้แนวจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาการสอนและพัฒนาผู้เรียนในรายวิชา 152511 ทฤษฎีและหลักการบริหารการศึกษา. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 211-217.
- สุรัช จิวเจริญสกุล. 2553. การสอนนิสิตฝึกสอนจัดการความรู้ในการทำวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้จิตตปัญญาเป็นฐาน. รวมบทความวิจัยจิตตปัญญา: โครงการเพิ่มขีดความสามารถของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์สู่การเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หน้า 70-84.
- สุทิน เจียมประโคน. 2556. การพัฒนาคุณค่าในตนเองตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อนุชาติ พวงสำลี. 2552. จิตตปัญญาศึกษา. (Online). <http://www.gotoknow.org/blog/contemplativeeducation/104448>. 10 เมษายน 2558.
- อรอนงค์ แจ่มผล. 2556. ผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตัวของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตตวิทยาสำหรับครู. เพชรบูรณ์: คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- Hart, T. 2004. Opening the contemplative mind in classroom. *Journal of Transformative Education*, 2(1), 28-46.
- Hladis, I. 2005. Transformative learning in adulthood. Retrieved, July 19, 2016, from <http://www.ericdigests.org/1990-2/adulthood.htm>
- Wallace, J. 2007. *Research in education: A conceptual introduction* (4th ed.). New York: Longman.
- Susan, L. 1999. (Online) www.ericdigests.org/1990-2/adulthood.html, March 5, 2015.

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1.รองศาสตราจารย์ ดร.สรวงพร กุศลส่ง	ผู้เชี่ยวชาญด้านการบูรณาการจิตตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน (CCR)
2.อาจารย์อาทิตย์ ขาวพราย	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
3.อาจารย์กตัญญา บุญสวน	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิทยาศาสตร์ศึกษา

ภาคผนวก ข

มคอ.3 รายวิชาการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์

	รายละเอียดของรายวิชา (มคอ.3)
	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
	หลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป

หมวดที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไป

1. รหัสและชื่อวิชา	EDSC201 การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ Learning Management in Science
2. จำนวนหน่วยกิต	3(2-2-5)
3. หลักสูตรและประเภทของรายวิชา	หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 หมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาเอก
4. อาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาและอาจารย์ผู้สอน	อาจารย์นันทวัน พัวพัน และ อาจารย์กิติญา บุญสวน
5. ภาคการศึกษา/ชั้นปีที่เรียน	ภาคการศึกษาที่ 1 ชั้นปีที่ 4 (ตามแผนการเรียน)
6. รายวิชาที่ต้องเรียนมาก่อน (Pre-requisites) (ถ้ามี)	ไม่มี
7. รายวิชาที่ต้องเรียนพร้อมกัน (Co- requisites) (ถ้ามี)	ไม่มี
8. สถานที่เรียน	อาคารคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
9. วันที่จัดทำรายละเอียดของรายวิชา หรือ วันที่มีการปรับปรุงครั้งล่าสุด	13 มิถุนายน 2560

หมวดที่ 2 จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์

1. จุดมุ่งหมายของรายวิชา

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบและจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ทั่วไปที่มีรูปแบบที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและเข้าใจผู้อื่น
- 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความคิดเชิงระบบ คิดเชิงเหตุและผล สร้างความรู้ด้วยตนเองและฝึกปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค
- 5) เพื่อให้ผู้เรียนมีความสง่างามสมศักดิ์ศรีในวิชาชีพครู

2. วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อให้สอดคล้องกับสาระวิชาในกรอบมาตรฐานหลักสูตร

หมวดที่ 3 ลักษณะและการดำเนินการ

1. คำอธิบายของรายวิชา

ศึกษาวิธีวิทยาทางวิทยาศาสตร์ศึกษาแบบบูรณาการให้เชื่อมโยงกับการเพิ่มพูนอุดมการณ์วิชาชีพ การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ทั่วไปที่มีรูปแบบที่หลากหลายอย่างสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ทั่วไปสำหรับผู้เรียนที่หลากหลาย การบูรณาการวิชาชีพครูกับวิชาเอก การปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นครูวิทยาศาสตร์

Study the integrated science methodologies for professional ideology enhancement; different creative forms of science learning management; general science knowledge management for various learners; integration of teacher profession with major subjects; practicum in micro teaching leading to science teachers' skills development.

2. จำนวนชั่วโมงที่ใช้ต่อภาคการศึกษา

หน่วยกิต	ชั่วโมงต่อภาคการศึกษา			
	ทฤษฎี	ปฏิบัติ	ศึกษาด้วยตนเอง	สอนเสริม
3(2-2-5)	$2 \times 16 = 32$	$2 \times 16 = 32$	$5 \times 16 = 90$	ตามความต้องการของนักศึกษา

3. จำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่อาจารย์ให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล				
ตารางการให้คำปรึกษาและแนะนำทางวิชาการแก่นักศึกษาเป็นรายบุคคล				
วัน-เวลา ให้คำปรึกษา	สถานที่	หมายเลข โทรศัพท์	E-mail	รวมจำนวน ชั่วโมงต่อ สัปดาห์ที่ให้ คำปรึกษา
ทุกวันพุธ (13.00 – 14.00 น.)	อาคาร คณะครุศาสตร์ ห้อง ED401	097-0283707	Nuntawan.ph@gmail.com	1
ทุกวันพุธ (13.00 – 14.00 น.)	อาคาร คณะครุศาสตร์ ห้อง ED401	083-1619449	gib.bonvoyage@gmail.com	1

หมวดที่ 4 การพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. ทักษะด้านคุณธรรม จริยธรรม		
1.1 ผลการเรียนรู้	1.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	1.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●] มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีระเบียบวินัย ตรงเวลา เป็นแบบอย่างที่ดี [●] มีตระหนักในการปฏิบัติตามจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ [●] มีสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่ [●] เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงกฎระเบียบขององค์กร [●] มีจิตสาธารณะ ยึดมั่นใน คุณธรรม จริยธรรม	1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง ตลอดจนในสถานการณ์จริง โดยการสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมจากกระบวนการเรียนรู้ด้วยจิตตปัญญาศึกษา (ตระหนักรู้ในตนเองและผู้อื่น) 2. กำหนดให้มีวัฒนธรรมองค์กร เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนในสาขาวิชา มีระเบียบวินัย โดยเน้นการเข้าชั้นเรียนให้ตรงเวลา ตลอดจนการแต่งกายที่เป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัย ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น การทำงานกลุ่มผู้เรียนต้องรู้หน้าที่ตนเอง ทั้งการเป็นผู้นำและการเป็นสมาชิกกลุ่ม มีความซื่อสัตย์ ไม่ทุจริตในการสอบหรือลอกการบ้านของผู้อื่น เป็นต้น นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนทุกคนต้องสอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง ในการสอนทุกรายวิชา รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เช่น การยกย่องผู้เรียนที่ทำดี ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เสียสละ 3. การเป็นแบบอย่างที่ดีของคณาจารย์	1. สังเกตพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน 2. สังเกตการกระทำทุจริตในการสอบ 3. ประเมินจากพฤติกรรมตรงเวลาของผู้เรียนในการเข้าชั้นเรียน การส่งงานตามกำหนดระยะเวลาที่มอบหมาย การรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 4. ประเมินจากพฤติกรรมที่มีวินัย และพร้อมเพรียงของผู้เรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ความรู้		
2.1 ผลการเรียนรู้	2.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	2.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●]มีความรู้ในหลักการ และทฤษฎีทางด้านวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ [○] มีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำมาอธิบายหลักการและทฤษฎีในศาสตร์เฉพาะ [○] สามารถติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการและงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ทางการสอนได้ [●] สามารถบูรณาการความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ กับวิทยาศาสตร์ สามารถบูรณาการความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ กับวิทยาศาสตร์และนำมาประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้	1. จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกันด้วยการบูรณาการ พัฒนาความคิดเชิงระบบ คิดเชิงเหตุและผล สร้างความรู้ด้วยตนเอง 2. ใช้กระบวนการ Coaching เน้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คิดจากความคิดของตนเอง	ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการปฏิบัติงานของนักศึกษาในด้านต่าง ๆ คือ - การทดสอบปลายภาค - แบบประเมินการปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน

3. ทักษะทางปัญญา		
3.1 ผลการเรียนรู้	3.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	3.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●]สามารถคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ และมีเหตุมีผลตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ [○] นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ไปประยุกต์กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม [●] มีความใฝ่รู้ สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่หลากหลายได้อย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม	1.จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สมดุลทั้งฐานคิด ฐานใจ และฐานกาย (จิตตปัญญาศึกษา) 2. จัดการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยการแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง 3. ให้มีการปฏิบัติจริงด้วยการฝึกปฏิบัติการจุลภาค (Micro Teaching) 4. ใช้กระบวนการ Coaching เน้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คิดจากความคิดของตนเอง	1. ประเมินตามสภาพจริงจากผลงาน และการปฏิบัติของนักศึกษา เช่น ประเมินจากการนำเสนอรายงานในชั้นเรียน หรือการสะท้อนคิดแลกเปลี่ยนภายในชั้นเรียน

4. ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ		
4.1 ผลการเรียนรู้	4.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	4.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●] สามารถทำงานเป็นทีม รวมทั้งมีภาวะผู้นำและการเป็นสมาชิกที่ดี [●] มีความรับผิดชอบต่อสังคมและองค์กร [●] สามารถทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และวัฒนธรรม ขององค์กรที่ไปปฏิบัติงาน	1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทำงานเป็นกลุ่ม การทำงานที่ต้องประสานงานกับผู้อื่น 2. มอบหมายงานเป็นกลุ่มย่อย และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยหมุนเวียนกันในกลุ่ม 3. สอดแทรกเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมสัมพันธ์ เน้นการเข้าใจตนเองและผู้อื่น 4. บูรณาการแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคมและความรับผิดชอบต่อสังคมในเนื้อหาในทุกรายวิชาที่สอน 5. ใช้กระบวนการ Coaching (ไม่บอก ไม่สอน ไม่สั่ง) เน้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คิดจากความคิดของตนเอง	1. สังเกตจากพฤติกรรมและการแสดงออกของนักศึกษาในการนำเสนอรายงานกลุ่มในชั้นเรียน 2. สังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และความครบถ้วนชัดเจนตรงประเด็นของข้อมูล

5. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ		
5.1 ผลการเรียนรู้	5.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	5.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●] สามารถประยุกต์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และสถิติ เพื่อการวิเคราะห์ ประมวลผล การแก้ปัญหา และนำเสนอข้อมูลได้อย่างเหมาะสม [●] มีทักษะในการสื่อสารภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเลือกใช้รูปแบบการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม [○] มีทักษะและความรู้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น เพื่อการค้นคว้าได้อย่างเหมาะสม และจำเป็น [●] สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	1. จัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยฝึกให้ใช้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ในการฝึกสอนระดับจุลภาค 2. ฝึกให้นักศึกษานำเสนอผลงานที่ค้นคว้าด้วยตนเองในห้องเรียน 3. บูรณาการ การใช้คอมพิวเตอร์ เครือข่าย และซอฟต์แวร์หรือสื่อต่าง ๆ ในทุกรายวิชาที่สามารถปฏิบัติได้	1. ประเมินจากเทคนิคการนำเสนอโดยใช้ทฤษฎี การเลือกใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศหรือวิทยาศาสตร์และสถิติ ที่เกี่ยวข้อง

ในการสืบค้น และเก็บรวบรวมข้อมูล ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม กับสถานการณ์		
--	--	--

6. ทักษะการจัดการเรียนรู้		
6.1 ผลการเรียนรู้	6.2 กลยุทธ์/วิธีการสอน	6.3 กลยุทธ์/วิธีการประเมินผล
[●]มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบหลากหลาย อย่างสร้างสรรค์ [●]มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ในวิทยาศาสตร์ที่จะสอนอย่างบูรณาการ	1. จัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเช่น การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การผลิตสื่อ และการวัดประเมินผล การปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค (micro teaching) 3. ให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มการเรียนรู้	1.แบบประเมินการปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค

หมวดที่ 5 แผนการสอนและการประเมิน

1. แผนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5STEP (บูรณาการ RBL Coaching จัดต ปัญญศึกษา)

สัปดาห์ ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	ชั่วโมงสอนต่อ สัปดาห์		กิจกรรมการสอน	สื่อที่ใช้ใน การสอน
		ทฤษฎี	ปฏิบัติ		
1	เป้าหมาย 1. ตรวจสอบความรู้เดิมเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 2. ฝึกทักษะการตั้งคำถาม 3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น	2	2	<u>ขั้นตั้งคำถาม</u> 1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำรวจความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “นพลักษณ์” เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองและเข้าใจเพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ดียิ่งขึ้น 2. ครูใช้เกม 20 คำถาม (เพื่อสำรวจความเข้าใจ เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 (3R,8C) 3. นักศึกษารู้จักการตั้งคำถาม เพื่อนำไปสู่การค้นพบความหมายและคำสำคัญเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ Reading, Writing, Arithmetic, Critical Thinking and Problem Solving, Creativity and Innovation, Collaboration Teamwork and Leadership, Communication Information and Media Literacy, Cross-cultural Understanding, Computing and ICT Literacy, Career and Learning Skills, Compassion <u>ขั้นสร้างองค์ความรู้</u> 1. ครูใช้กิจกรรม “ปากกาพาไป” โดยให้ผู้เรียนเขียน “ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 มา 1 ทักษะที่ได้จากการเล่นเกม 20 คำถาม” ลงในสมุดบันทึกการเรียนรู้ 2. ผู้เรียนนั่งล้อมวงทั้งห้อง ครูให้แต่ละคน	- กระดาษ A4 - ปากกาสี ฯลฯ - การ์ด คำ 3R,8C

				เล่าในสิ่งที่ตนเองเขียน 3. ครูขออาสาสมัคร เพื่อสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน 4. ครูใช้กระบวนการ Coaching ในประเด็นที่ยังขาดตกบกพร่อง เกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21	
2-3	เป้าหมาย 1. มีความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายถึงทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การสืบเสาะหาความรู้ และยกตัวอย่างโมเดลการสอนที่หลากหลายได้ 2. ตีความหมายข้อมูลและลงข้อสรุปจากการสืบค้นข้อมูลได้ 3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น	2	2	<u>ขั้นตั้งคำถาม</u> 1. ครูใช้กิจกรรม check-in สสำรวจความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “สุนทรีสนทนา” เป็นการพูดคุยกันอย่างให้เกียรติ มีสติตลอดช่วงเวลาของการพูดคุย โดยมีผู้พูดเพียงคนเดียว ที่เหลือเป็นผู้ฟัง ผู้พูดมีหน้าที่พูดเรื่องของตนเองอย่างตั้งใจ เมื่อต้องการแลกเปลี่ยน ไม่ยึดครองเวลาในการพูดนานเกินไป เปิดโอกาสให้ทุกคนในวงสนทนาได้แลกเปลี่ยนกันอย่างทั่วถึง โดยไม่รีบตัดสินสิ่งที่ได้ยิน ไม่คาดคั้น ที่สำคัญคือการเคารพในบรรยากาศของความสงบ ความผ่อนคลาย และความเป็นอิสระไปพร้อมๆ กับการเฝ้าสังเกตอารมณ์และความรู้สึกของตนเองตลอดกระบวนการ โดยมีกติกาดังนี้ - แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6 คน - ผู้พูดจะต้องถือ Talking stone - ผู้ฟังจะต้องฟังด้วยใจอย่างใคร่ครวญ (deep listening) - ไม่ตัดสิน ไม่ตั้งคำถาม ไม่พูดแทรก - เมื่อพูดจบให้วาง Talking stone ลงตรงกลางวง แล้วคนใดพร้อมที่จะพูดก็ให้หยิบ Talking stone ไป 2. ประเด็นสำหรับการสนทนาคือ “การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่ฉันคิดว่าจะทำให้นักเรียนมีความสุข ควรเป็นอย่างไร” <u>ขั้นสร้างองค์ความรู้ และ</u> <u>ขั้นแสวงหาข้อมูลสารสนเทศ</u>	- กระดาษบุฟ - ปากกาสี ฯลฯ - คอมพิวเตอร์ ส่วนตัวในการสืบค้นข้อมูล

				1. ครูให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม สืบค้นข้อมูลและทำสรุปองค์ความรู้ที่ได้ลงในกระดาชบรูฟ เพื่อร่วมกันอภิปรายความหมายและความสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับ 1.1 ทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) 1.2 แนวทางการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry approach) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม (Science Technology and Society (STS) approach) แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษา (STEM Education) 1.3 โมเดล/รูปแบบการสอน เช่น 5E, 7E, PBL, PjBL, RBL, BBL, ABL, 5STEP, POE, CIPPA, สาคิต บรรยาย เป็นต้น 1.4 เทคนิค/กิจกรรมการสอน <u>ชั้นนำเสนอ/สื่อสาร</u> 1. ครูใช้กิจกรรม deep listening (ฟังอย่างใคร่ครวญ ฟังอย่างมีสติ ยอมรับฟังความคิดเห็นโดยไม่ตัดสิน) 2. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ค้นพบผ่านการนำเสนอด้วยกระดาชบรูฟหน้าชั้นเรียน 3. ครูขออาสาสมัคร เพื่อสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน	
4	เป้าหมาย 1. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความรู้ในเนื้อหาพจนานุกรมวิธิสอนและเทคโนโลยี (TPACK) สำหรับการสอนวิทยาศาสตร์ 2. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น	2	2	<u>ขั้นตั้งคำถาม</u> 1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำนวจความคิด อารมณ์ ความรู้สีก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “ภาพสื่อความหมาย” โดยให้ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่เห็นจากภาพ ว่ามีความคิดเห็นเช่นไร <u>ขั้นสร้างองค์ความรู้</u> 1. ผู้สอนบรรยาย PCK และ TPACK กับการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 2. ผู้เรียนตั้งคำถามและอภิปราย	- กระดาชบรูฟ - ปากกาสี ฯลฯ

				แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็น “จะเกิดอะไรขึ้นหากครูผู้สอนไม่มี PCK และ TPACK และจะดำเนินการแก้ไขได้อย่างไรบ้าง ยกตัวอย่างมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ที่ชัดเจน” <u>ชั้นนำเสนอ/สื่อสาร</u> 1. ครูใช้กิจกรรม deep listening (ฟังอย่างใคร่ครวญ ฟังอย่างมีสติ ยอมรับฟังความคิดเห็นโดยไม่ตัดสิน) 2. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ค้นพบผ่านการนำเสนอด้วยกระดานบปฐพีหน้าชั้นเรียน 3. ครูขออาสาสมัคร เพื่อสรุปสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน	
5-6	1. มีความคิดเชิงเหตุและผล สร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยกระบวนการวิจัย 2. นำเสนอข้อมูลได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน และเป็นลำดับ 3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเอง และผู้อื่น	2	2	1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำรวจความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “ผ่อนพักตระหนักรู้” เป็นการปลดปล่อยความตึงเครียดในทุกส่วนของร่างกายและน้อมนำความรู้สึกล่องลอยวาง ความสบายกลับเข้ามาใส่ตัว ละวางความคิด ความกังวลต่างๆ สร้างให้เกิดสภาวะของการเปิดรับและพร้อมเรียนรู้ อาทิ การนั่งสงบนิ่งกับเสียงเพลง การหายใจด้วยมือ เป็นต้น <u>ขั้นตั้งคำถาม ขั้นสร้างองค์ความรู้ และชั้นนำเสนอ/สื่อสาร</u> 1.ครูให้ผู้เรียนพบเจอกับสถานการณ์ปัญหา 2. ผู้เรียนสังเกต/ตั้งคำถาม จากวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดให้แล้วบันทึกลงในใบงาน 3. อภิปรายเลือกประเด็นปัญหาตามกลุ่มสนใจ ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ พร้อมให้เหตุผลแนวทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา 4. สมาชิกกลุ่มช่วยกันตั้งชื่อเรื่อง และสมมติฐานเกี่ยวกับประเด็นที่กลุ่มสนใจ	- Power point และ projector - สื่ออื่นๆที่เกี่ยวข้อง

				ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ และบันทึกลงในใบงาน 5. นำเสนอผลการปฏิบัติ 6. นำข้อมูลมาอภิปรายเหตุและผลของประเด็นปัญหา เขียนผังความคิดเชื่อมโยง (เหตุและผล) 7. นำเสนอผลการปฏิบัติ 8. สืบค้นข้อมูลและลงมือแก้ไขปัญหา 9. ทดสอบ Prototype ต้นแบบ 10. ปรับแก้ Prototype ต้นแบบ 11. นำไปทดสอบอีกครั้ง 12. สรุปผลการแก้ไขปัญหาของแต่ละกลุ่ม 13. ครูทำหน้าที่ Coaching เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา <u>ขั้นตอนแทนสังคม</u> 1. ผู้เรียนจัดแสดงผลงานนวัตกรรมที่ค้นพบ หรือ Model หรือชิ้นงาน ที่ตอบโจทย์การแก้ปัญหาของแต่ละกลุ่ม 2. หลังจากการนำเสนอเสร็จสิ้น ครูให้ผู้เรียนแต่ละคน พูดถึงความรู้สึกที่ได้รับด้วยตัวแทนคำ 3 คำ (ห้ามซ้ำกัน)	
7	เป้าหมาย 1. วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน 2551 ฉบับปรับปรุง 2561 เพื่อการเตรียมการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ได้ 2.ออกแบบและนำเสนอการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีได้	2	2	1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำนวญความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ก่อนเริ่มกระบวนการ ด้วยกิจกรรม “ความสุขของฉัน” โดยการให้ผู้เรียนใช้แก้วตักเมล็ดถั่วเขียนมาแทนจำนวนความสุข ที่คิดว่าตนเองมีอยู่ ณ ขณะปัจจุบัน 2. ผู้เรียนแต่ละคนร่วมกันสะท้อนความสุขที่คิดว่าตนเองมีด้วยใจอย่างใคร่ครวญ <u>ขั้นสร้างองค์ความรู้</u> 1. ครูให้ผู้เรียนวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน 2551 ฉบับปรับปรุง 2561และประมวลความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาร่วมกันออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีให้	- แก้ว ถั่วเขียว - Power point และ projector - กระดาษ A4 - ปากกาสี ฯลฯ

	3. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น			ผู้เรียนกำหนด ระดับชั้น และเนื้อหาสาระที่จะใช้สำหรับฝึกปฏิบัติการปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค (Micro teaching) โดยอิสระด้วยตนเอง 2. แบ่งกลุ่ม 6 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน เขียนแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี โดยบูรณาการ การคิดอย่างมีเหตุและผล Coaching และจิตตปัญญาศึกษา กับโมเดลการสอนที่เหมาะสม	
8	เป้าหมาย 1. ออกแบบและนำเสนอการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยีได้ 2. นักศึกษาตระหนักรู้ในตน เข้าใจตนเองและผู้อื่น	2	2	<u>ขั้นตั้งคำถาม ขั้นสร้างองค์ความรู้ และขั้นนำเสนอ/สื่อสาร</u> 1. ผู้เรียนนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี โดยบูรณาการ การคิดอย่างมีเหตุและผล Coaching และจิตตปัญญาศึกษา กับโมเดลการสอนที่เหมาะสม 2. นักศึกษา ภายในชั้นเรียนร่วมกันให้คำแนะนำป้อนกลับเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการให้ผู้เรียนเป็นครูซึ่งกันและกัน ทุกคนเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตน - ประเมินตนเอง - เพื่อนประเมิน - ครูประเมิน	- Power point และ projector - สื่ออื่นๆที่เกี่ยวข้อง
9-11	เป้าหมาย 1. มีการพัฒนาความคิดเชิงระบบ คิดเชิงเหตุและผล สร้างความรู้ด้วยตนเองและฝึกปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค 2. มีความสง่างาม สดชื่นในวิชาชีพครู	2	2	1. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค ครั้งที่ 1 โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี โดยบูรณาการ การคิดอย่างมีเหตุและผล Coaching และจิตตปัญญาศึกษา กับโมเดลการสอนที่เหมาะสม (กลุ่มที่ 1-6) สัปดาห์ละ 2 กลุ่ม 2. ภายในชั้นเรียนร่วมกันให้คำแนะนำป้อนกลับเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	- สื่อที่เกี่ยวข้องตามแผนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษา

12-14	เป้าหมาย 1. มีการพัฒนา ความคิดเชิงระบบ คิด เชิงเหตุและผล สร้าง ความรู้ด้วยตนเองและ ฝึกปฏิบัติการสอน แบบจุลภาค 2. มีความสง่างาม สมศักดิ์ศรีในวิชาชีพ ครู	2	2	1. ผู้เรียนฝึกปฏิบัติการสอนแบบจุลภาค ครั้งที่ 2 โดยใช้ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธี สอนและเทคโนโลยี โดยบูรณาการ การคิด อย่างมีเหตุและผล Coaching และจิตต ปัญญาศึกษา กับโมเดลการสอนที่เหมาะสม (กลุ่มที่ 1-6) สัปดาห์ละ 2 กลุ่ม 2. ภายในชั้นเรียนร่วมกันให้คำแนะนำ ป้อนกลับเพื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	- สื่อที่เกี่ยวข้องตาม แผนการจัดการ เรียนรู้ของนักศึกษา
15	เป้าหมาย 1. ทดสอบความรู้ เกี่ยวกับการจัดการ เรียนรู้วิทยาศาสตร์ 2. นักศึกษาตระหนักรู้ ในตน เข้าใจตนเอง และผู้อื่น	2	2	1. ครูใช้กิจกรรม check-in สำนวญ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ด้วย “กิจกรรมตัวฉัน” เป็นการให้ใคร่ครวญ เกี่ยวกับตนเองและสื่อความเป็นตนเองด้วย การวาดภาพ 1 สิ่ง จากนั้นนำผลงานมาจัด แสดงกลางวง แล้วผลัดกันเล่าเรื่องราวของ ตนเอง ซึ่งเป็นการติดตามการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น ตั้งแต่สัปดาห์แรกที่ใช้กิจกรรมนี้ จนมาถึงสัปดาห์สุดท้าย นักศึกษามีเกิดการ เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงอย่างไร 2. ครูและผู้เรียนร่วมกันทำ KM สิ่งที่ได้ เรียนรู้จากการจัดรูปแบบการเรียนรู้เช่นนี้ โดยการสะท้อนคิด	- กระดาษ A4 - ปากกาสี ฯลฯ
16	สอบปลายภาค				

2. แผนการประเมินผลการเรียนรู้

กิจกรรม ที่	การเรียนรู้ด้าน	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของ การประเมิน
1	คุณธรรม จริยธรรม	[●] มีความซื่อสัตย์ สุจริต มี ระเบียบวินัย ตรงเวลา เป็น แบบอย่างที่ดี [●] มีตระหนักในการปฏิบัติ ตามจรรยาบรรณทางวิชาการ และวิชาชีพ [●] มีสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อ หน้าที่ [●] เคารพสิทธิและความ	- แบบสังเกต พฤติกรรม อาทิ การตรงต่อ เวลา การเข้าชั้น เรียน การเข้าร่วม กิจกรรม	1-16	5%

กิจกรรม ที่	การเรียนรู้ด้าน	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของ การประเมิน
		คิดเห็น ของผู้อื่น รวมถึง กฎระเบียบขององค์กร [●] มีจิตสาธารณะ ยึดมั่นใน คุณธรรม จริยธรรม			
2	ความรู้	[●]มีความรู้ในหลักการ การ จัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ [o] มีความรู้พื้นฐานทาง วิทยาศาสตร์ที่จะนำมาอธิบาย หลักการและทฤษฎีในศาสตร์ เฉพาะ [o] สามารถติดตาม ความก้าวหน้าทางวิชาการ และงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ ทางการสอนได้ [●] สามารถบูรณาการความรู้ ในศาสตร์อื่น ๆ กับ วิทยาศาสตร์สามารถบูรณา การความรู้ในศาสตร์อื่น ๆ กับ วิทยาศาสตร์และนำมา ประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้	- การทดสอบ ปลายภาค	1-16	30%
3	ทักษะทางปัญญา	[●]สามารถคิดวิเคราะห์อย่าง เป็นระบบ และมีเหตุมีผลตาม หลักการการจัดการเรียนรู้วิชา วิทยาศาสตร์ [o] นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง ถูกต้องและเหมาะสม [●] มีความใฝ่รู้ สามารถ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ ความรู้ จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่หลากหลายได้อย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การ สร้างนวัตกรรม	- การทำชิ้นงาน - สมุดบันทึกการ เรียนรู้	1-16	30%

กิจกรรม ที่	การเรียนรู้ด้าน	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของ การประเมิน
4	ทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและ ความรับผิดชอบ	[●] สามารถทำงานเป็นทีม รวมทั้งมีภาวะผู้นำและการ เป็นสมาชิกที่ดี [●] มีความรับผิดชอบต่อ สังคมและองค์กร [●] สามารถทำงานกับผู้อื่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ และวัฒนธรรม ขององค์กรที่ ไปปฏิบัติงาน	- ประเมินจากการ สังเกตพฤติกรรม ของนักศึกษาใน ชั้นเรียน - การร่วมกิจกรรม จิตปัญญาศึกษา - การอภิปรายใน ชั้นเรียน	1-16	5%
5	ทักษะการวิเคราะห์ เชิงตัวเลข การสื่อสาร และสารสนเทศ	[●] สามารถประยุกต์ความรู้ ทางวิทยาศาสตร์ และสถิติ เพื่อการวิเคราะห์ ประมวลผล การแก้ปัญหา และนำเสนอ ข้อมูลได้อย่างเหมาะสม [●] มีทักษะในการสื่อสาร ภาษาไทยได้อย่างมี ประสิทธิภาพ รวมทั้งการ เลือกใช้รูปแบบการสื่อสารได้ อย่างเหมาะสม [o] มีทักษะและความรู้ ภาษาอังกฤษ หรือ ภาษาต่างประเทศอื่น เพื่อการ ค้นคว้าได้อย่างเหมาะสม และ จำเป็น [●] สามารถใช้เทคโนโลยี สารสนเทศในการสืบค้น และ เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างมี ประสิทธิภาพและเหมาะสมกับ สถานการณ์	ประเมินผลจาก การนำเสนองาน ในชั้นเรียน	1-16	10%
6	ทักษะการจัดการ เรียนรู้	[●] มีความเชี่ยวชาญในการ จัดการเรียนรู้ที่มีรูปแบบ หลากหลาย อย่างสร้างสรรค์ [●] มีความเชี่ยวชาญในการ จัดการเรียนรู้ในวิชา วิทยาศาสตร์ที่จะสอนอย่าง	ประเมินจากเขียน แผนการสอน วิทยาศาสตร์ และ การนำไปใช้ในการ จัดการเรียนรู้ใน	9-15	20%

กิจกรรม ที่	การเรียนรู้ด้าน	ผลการเรียนรู้	วิธีการประเมิน	สัปดาห์ที่ ประเมิน	สัดส่วนของ การประเมิน
		บูรณาการ	ชั้นเรียน อย่าง หลากหลาย		

หมวดที่ 6 ทรัพยากรประกอบการเรียนการสอน

1. ตำราและเอกสารหลัก

ภพ เลหาไฟบุลย์. แนวการสอนวิทยาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2542

วิจารณ์ พานิช. การประเมินเพื่อมอบอำนาจการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2557.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ. เอกสารพัฒนาวิชาชีพครูวิทยาศาสตร์, 2552

สุธีระ ประเสริฐสรรพ. ถามคือสอน ทักษะประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : นำศิลป์โฆษณา, 2557.

_____. ถามคือสอน 2 . กระบวนการพัฒนาครูเพื่อสอนคิด. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : นำศิลป์โฆษณา, 2558.

_____. สะเต็มศึกษา : ความท้าทายใหม่ของการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : นำศิลป์โฆษณา, 2558.

_____. สะเต็มศึกษา : ปัญหาจากกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : นำศิลป์โฆษณา, 2559.

พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 1. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, 2545

_____. การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 2. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด, 2544

_____. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.

ศศิเทพ ปิติพรเทพิน. การจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับสังคมแห่งศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : บอัสการพิมพ์, 2558.

2. เอกสารและข้อมูลแนะนำ

- 1) วารสารวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ Journal of Research in Science Teaching, Science Education, International Journal of Science Education
- 2) บทความวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วารสาร สสวท.

หมวดที่ 7 การประเมินและปรับปรุงการดำเนินการของรายวิชา

1. กลยุทธ์การประเมินประสิทธิผลของรายวิชาโดยนักศึกษา

- 1.1 แบบประเมินผู้สอนและแบบประเมินรายวิชาโดยนักศึกษา
- 1.2 การสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน
- 1.3 การสนทนากลุ่มระหว่างผู้สอนและผู้เรียน
- 1.4 เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อผลการเรียนเมื่อสิ้นสุดการศึกษา

2. กลยุทธ์การประเมินการสอน

- 2.1 ประเมินจากผลการจัดการเรียนรู้ระหว่างเรียน การสอบปลายภาค
- 2.2 ประเมินตามระบบและกลไกตามที่สาขาวิชากำหนด
- 2.3 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสภาพการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของคณะครู ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

3. การปรับปรุงการสอน

หลังจากผลการประเมินการสอนในข้อ 2 จึงมีการปรับปรุงการสอนโดยการจัดกิจกรรมในการระดมสมองและหาข้อมูลเพิ่มเติมในการปรับปรุงการสอน ดังนี้

- 3.1 ปรับเปลี่ยนเทคนิคการสอนให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

4. การทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษาในรายวิชา

ในระหว่างกระบวนการสอนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์ในรายหัวข้อ ตามที่คาดหวังจากการเรียนรู้ในวิชา ได้จากการสอบถามนักศึกษา หรือการสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา รวมถึงพิจารณาจากผลการทดสอบย่อย และหลังการออกผลการเรียนรายวิชา มีการทวนสอบผลสัมฤทธิ์โดยรวมในวิชาได้ ดังนี้

4.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการทวนสอบ หรือกรรมการบริหารหลักสูตรในสาขาวิชา เพื่อตรวจสอบผลการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหรือการทวนสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ โดยตรวจสอบข้อสอบ รายงานวิธีการให้คะแนนสอบและการให้คะแนนพฤติกรรม

4.2 มีการทวนสอบการให้คะแนนและเกรด วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการยืนยันผลการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสุ่มตรวจผลงานของนักศึกษา การสัมภาษณ์ การตอบแบบประเมินความคิดเห็น หรือการทดสอบประมวลความรู้ โดยกรรมการทวนสอบ หรืออาจารย์อื่น/ผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ใช่อาจารย์ผู้สอน ดังนี้

1) ใช้แบบประเมินเพื่อทวนสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และทักษะทางปัญญาในเนื้อหาเฉพาะรายวิชา

2) ใช้แบบประเมินเพื่อวินิจฉัยความบกพร่องการเรียนรู้เนื้อหาเฉพาะทางรายวิชา

5. การดำเนินการทบทวนและการวางแผนปรับปรุงประสิทธิผลของรายวิชา

จากผลการประเมิน และทวนสอบผลสัมฤทธิ์ประสิทธิผลรายวิชา ได้มีการวางแผนปรับปรุงการสอนและรายละเอียดวิชาเพื่อให้เกิดคุณภาพมากขึ้น ดังนี้

5.1 ปรับปรุงรายวิชาทุก 4 ปี หรือตามข้อเสนอแนะและผลการทวนสอบมาตรฐานผลสัมฤทธิ์ตามข้อที่ 4

5.2 เปลี่ยนหรือสลับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้นักศึกษามีมุมมองในเรื่องการประยุกต์ความรู้นี้กับปัญหาที่มาจากงานวิจัยของอาจารย์หรือความก้าวหน้าทางวิชาการต่างๆ

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล นางสาวนันทวัน พัวพัน
Miss Nuntawan Phuaphan
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 1909900187636
3. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์
4. ตำแหน่งทางวิชาการ -
5. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก
สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์ 097-028-3707 E-mail address: Nuntawan.ph@gmail.com
6. ประวัติการศึกษา
วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาศาสตร์ศึกษา) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(กำลังศึกษาต่อ) การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (วิทยาศาสตร์ศึกษา)
มหาวิทยาลัยนเรศวร
7. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
การสอนวิทยาศาสตร์ (ชีววิทยา)
ความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี (TPACK)
8. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ -
9. งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว
นันทวัน พัวพัน. 2557. ผลของการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ต่อการพัฒนาคิดแบบอภิ
ปัญญา เรื่อง ระบบนิเวศและความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา) 14 (1) : ม.ค. - มี.ค. 2557.
นันทวัน พัวพัน. 2559. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการต่อการพัฒนาการสร้าง
แบบจำลองทางความคิด ในรายวิชาชีววิทยาเบื้องต้น. การประชุมวิชาการระดับชาติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ครั้งที่ 7 วันที่ 7-8 ก.ค. 2559. พระนครศรีอยุธยา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

นันทวัน พัวพัน. 2560. การวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการสื่อสาร. วารสารวิจัย มข. (ฉบับบัณฑิตศึกษา). 5(2): 13-24, 2560.

ขจรศักดิ์ วังศิริ และ นันทวัน พัวพัน. 2561. การพัฒนาความเข้าใจและความคงทนของความรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ ด้วยกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1. การประชุมวิชาการระดับชาติ “ครูศาสตร์ศึกษา ครั้งที่1 วันที่ 29 มีนาคม 2561. กำแพงเพชร, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธงชัย มาลาต และ นันทวัน พัวพัน. 2561. ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) ที่มีผลต่อความสามารถในการคิด แก้ปัญหาและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3. การประชุมวิชาการระดับชาติ “ครูศาสตร์ศึกษา ครั้งที่1 วันที่ 29 มีนาคม 2561. กำแพงเพชร, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

พิมพ์พกา จันทรพุทธ, เฟลิน แก้วสุข และ นันทวัน พัวพัน. 2561. การศึกษาความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เทคนิค STAD เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1. การประชุมวิชาการระดับชาติ “ครูศาสตร์ศึกษา ครั้งที่1 วันที่ 29 มีนาคม 2561. กำแพงเพชร, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

วันวิสา แก้วปิ่น และ นันทวัน พัวพัน. 2561. การส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEM Education) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1. การประชุมวิชาการระดับชาติ “ครูศาสตร์ศึกษา ครั้งที่ 1 วันที่ 29 มีนาคม 2561. กำแพงเพชร, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

10. งานวิจัยที่กำลังทำ -